

Bibliothèque numérique

medic@

Hippocrate / Scutellarius, Jacobus.
Iacobi Scutellarii [...] in Librum
Hippocratis de Natura humana
commentarius

Parmae : apud Seth Viottum, 1568.

Cote : 6123

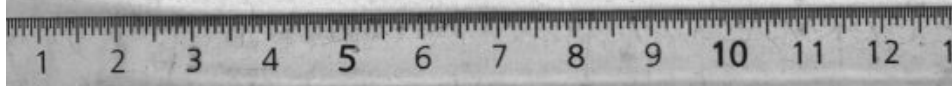
IACOBI
SCUTELLARII
MEDICI PARMENSIS
IN LIBRUM
HIPPOCRATIS DE NATURA
HVMANA, COMMENTARIVS.

Nunc primum in lucem editus.

P A R M A E
Apud Seth Viottum. 1568.

ILLVSTRISSIMO
ATQ. OPTIMO PRINCIPI
OCTAVIO FARNESIO, PAR-
MENSIVM, PLACENTINO

RVMQVE DVCI II.

JACOBVS SCVTELLARIVS F.P.D.

I QVOD est inter Illu-
strissimum Principem,
ac hominem infimi or-
dinis discrimen recte
perspicio, Illustrissime,
idemq. optime Dux, nō
solum audacissimi no-
men, verum quam maxime impudentissi-
mi notam, apud omnes me subiturum vn-
dequa. pertimesco; cum in hac mea lucu-
bratiuncula nomini tuo excellentissimo di-
canda, eminentissimi inter omnes Princi-
pis nomen humili huic opusculo praefige-
re haud veritus sim. Quamobrem haeret
non modicum animus meus, atq. eo maxi-
me, quod nullo vnquam a me Excellentiae

a ij

tuae praestito officio, nulla animi signifi-
 catione exhibita, videor nunc mihi ipse nul-
 lo iure hoc mihi temere arrogare. Verum
 cū diligentius mecum ipse cogito, te ex di-
 uina illa heroum gente ortum, qua nulla
 vnquam alia, omnium saeculorum memo-
 ria, vel in suscipiēdis benigne studiosis vi-
 ris, beneq. de re litteraria meritis, propen-
 sior fuerit; vel in excolendis omnibus illis
 artibus, quae tum quod sua natura tales,
 tum quod non nisi liberis hominibus con-
 uenire vidētur, liberales meriro nuncupan-
 tur, promptior extiterit; omnis prorsus a-
 nimi mei haesitatio tollitur. Sed cur quae
 multis aliis communia sunt connumero?
 quidni potius egregias animi tui dotes, ti-
 biq. vni peculiares, percurram; ac quae
 reuera me animatum hac in re reddiderunt
 non ennarrem? Cum igitur animaduerte-
 rim, praeclarissimas quasq. praestantissi-
 masq. virtutes, quae in te vno cumulatissi-
 me cernuntur, sola humanitate, benignita-
 teq. vinci, ac superari; quibus non modo te
 praestantissimum Principem, sed quam si-
 millimum Deo opt. max. vndequaq. osten-
 dis; non dubitavi, etsi homuncio plane ob-

securus munusculum hoc, quamtuluncūq.
sit, Illustrissimae Excellentiae tuae offerre,
illudq. pariter praeclarissimi nominis tui
inscriptione insignitum edere, quo tam
quam vallo aduersus calumniatores quosq.
fulciretur. Persuasus hac in re non leuibus
argumentis, te benignissime illud, tāquam
maxime tuae dignitati conueniens, exce-
pturum. siquidem si excellentissimam tra-
ctationem spectamus, qua de natura ho-
minis differitur; non nisi excellentissimo vi-
ro conueniebat. si ad auctorem primum
mentem adhibuerimus, cum is fuerit Hip-
pocrates omnium hominum sapiētissimus,
non nisi sapientissimo Principi cōgruebat.
Quis praeterea offerentis personam respi-
ciens, non animaduertit me vt grauissimi
criminis reum merito accusandum, si in
proferendis hisce ingenioli mei primitiis,
alienis, non patriis, numinibus eas conse-
crassem? His itaq. validissimis rationibus
muniti tenues hi labores mei coram Illustri
ima Excellentia tua comparere non vere-
buntur. Quod si non ingratos eos tibi ex-
titisse, intellexero, totis neruis in posterum
contendam vt meliora quandoq. tua prae-

sentia digniora offerre possim. Vale in-
terim Principum optime; meq. inter no-
minis tui obseruantissimos, tibiq. deditis-
simos adscribere velis.

LECTORI S.

EXPOSITIONEM hanc in librum
 diuinissimi Hippocratis de natura
 hominis, duobus his annis praeteri-
 tis, cum plurimū otij nactus fuisset
 ut ingenioli mei quo quo pacto peri-
 culum facerem, conscripsi. Quare
 cum eo deuenerit res, ut non tantum
 me uoti compotem factum; uerum
 & doctissimis quibusdam uiris, qui-
 bus eam uidendam tradideram, probari, laudariq. persentirem;
 decreui, quae de ea omnium futura sit sententia, experiri. ut si
 minus probabitur, quid contineat erroris, ab ijs doceri, qui hanc
 nostram facultatem optime callent, possim. Ea enim sum adhuc
 in aetate constitutus, ut ab omnibus discere, nedum a doctissimis
 uiris, minime mihi dedecori ascribi possit. Sin autem commen-
 dabitur, ut, alacriori in dies animo, non nulla alia, quae mihi sunt
 in animo, exarrare audeam. Quibus autem rationibus adductus
 commentarios potius, quam aliquid aliud conscripserim, cum mul-
 tis alijs modis aliquid proprium scribendo me ipsum exercere po-
 tuisset; pleriq. quaerere poterunt. Sciant hi me duo potissimum
 ad hoc compulisse: tum doctissimorum uirorum exemplum, qui
 omnibus in facultatibus praecipuos illarum artium scriptores tā
 quam magistros explicarunt. tum Galeni dicta. ij. de tuenda ua-
 letudine libro. ubi haud facile esse ueterum libros intelligentia
 consequi, si desint, qui eos curiose ennarrent, nos admonet. Cur
 autem hunc potius, quam alium librum sim interpretatus; qui
 eum legerunt, & quantum faciat, non modo ad medicam artem,
 uerum ad totam de natura exultiores scientiam, rerum, quae
 in hoc libro traduntur cognitio, sciunt; id numquam exploratu-
 ros esse certo scio. In explicanda uero Hippocratis mente, duo
 tantum mihi proposui seruanda; praecepta, scilicet, quae a Ga-
 leno in exponendis libris seruanda, uarijs in locis, tradita fue-

A D L E C T O R E M.

runt; & doctissimorum neotericorum in libris Hippocratis interpretadis stilum, ac consuetudinem. Et ut a praeceptis exordiar; cum scripserit Galenus tum in commentarijs de articulis, tum & libro de ratione uictus in morbis acutis; proprium, ac principale munus expositoris esse, dictiones in primis prosequi, & eas uberime exprimere; eo semper ante omnia orationem direximus, ut nequaquam ab expositoris officio desistere uideremur. quare dictiones, & uerba, ubi res ita postulabat, quae ex se obscuriora essent, declarauimus, explicauimusq. In qua re peragenda, ita nos tamen gessimus ut non semper (quod Gramaticorum munus esse uidetur) circa uerba immorati simus. sed etiam & expositionem nostram, tum Hippocratis, & Galeni; tum praeclarissimorum aliorum testimonijs corroborauimus, confirmauimusq. docti a Galeno, qui libro de Comate tradidit, boni expositoris officium esse, considerare non solum an ratione probabili, aut uera exposuerit; sed etiam an auctoris mentem, quod dixit obtineat. Insuper quandoq. etiam, quae dixit Hippocrates obtinere ueritatem monstrauimus, & longiori forsitan oratione, ac pluribus uerbis, quam expositoribus coueniat; id tamen moniti a Galeno secimus. Siquidem iij. aphorismorum libro Licum damnauerit; qui in enarrando eo libro, praeter expositionem uerborum, ubi demonstrationibus indigebant Hippocratis dicta, ne uerbum quidem fecerit; cum tamen eas esse adiungendas res ipsa exposularet. quod postmodum Galenus ipse doctissime perfecit. Postremo cum duas esse expositorum uirtutes, ut & libri seruent sensum & commentariorum suorum lectores; quae conducant, doceant; scriptum reliquerit idem Galenus libro primo de morbis uulgariibus, cui unquam mirum uidebitur; si ego quandoq. extra expositionem, non extra rem tamen, non nulla ex mente propria, & ex meo tantum censu comparata, dixerim? uel aduersus alios ueritatis amore commotus aliquid scripserim? uel in conciliandis Hippocratis, & Galeni dictis, aut inter se se, aut cum alijs auctoribus aliquantisper immoratus fuerim? Ad quod alacrius peragendum, exempla ubiq. apud Galenum obseruata (quae breuitatis causa omitto) magnopere me impulerunt. Haec igitur quantum

A D L E C T O R E M.

quantum ex Galeni dictis extrahi poterunt praecepta, nobis in initio negotij seruanda, proposuimus; quaeq. penitus attingere omni studio, ac omni diligentia conati sumus. an uero rem consecuti simus, nec ne; iudicio doctissimorum hominum reliquendum puto. Quam uero ex neotericorum scriptis utilitatem acceperim, nunc explicandum uenit. Cum igitur uarios, ac diuersos uiderim, tum in alijs facultatibus, tum maxime in medicina exponendi modos, illum semper miris laudibus extolli a doctissimis quibuscunq. uiris audiui, quem seruauerunt nonnulli in interpretandis Hippocratis libris illis, qui a Galeno prius enarrati fuerint, ut, scilicet, si quid obscurum apud Galenum in eius expositione inueniretur, minime silentio inuoluerent moderni explatores. quam ob causam, laborem hunc nostrum hac utilitate carere minime passi sumus. Vbi igitur ita necessarium esse cognouimus, Galeni expositionem minime intactam relinquere uoluimus. quare modo eam exposuimus, modo corrupta uerba animaduertimus, quandoq. etiam ad optimam lectionem eam restituiamus, ac multa alia in eadem gessimus, quae suis locis legentibus ultro se se ostendere poterunt. Ab eisdem modernis explinatoribus didicimus ut uerborum Hippocratis uersiones, ubi opus esset, quandoq. perponderemus; quod quidem inuito genio fecimus; ne uirorum de re litteraria optime meritorum, in re leuissima sudores carpendi occasionem quaerere uideremur. Verum cum tot, ac tanti fuerint, qui hunc librum in latinum sermonem uerterint; cumq. quandoq. uarij, ac diuersi resultent sensus, non potui non uel meliorem indicare uersionem; uel suspectam connotare. Huc accedit, quod quandoq. nonnulla uerba fuerunt interiecta ab interpretibus secundum propriam mentem, quae maximum negotium facere lectoribus poterant; adeo ut Hippocratis uerborum intellectus alius efficeretur, quae non potui non iudicare expungenda esse. Quae omnia, non ut ex aliorum calumnijs, exilimationem mihi compararem; sed ut ueritatem (cui nihil anteponendum censent quiq. optimi uiri) sectarer, ac defenderem; dicta credant humanissimi lectores. quod & opto, & spero. Haec sunt igitur quae & ad scribendum, & ad hoc genus

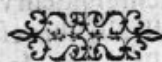
b

A D A L E C T O R E M.

scribendi, & ad modum in eo seruatum, breuius quo fieri poterat, dixisse uolui. Si quid autem boni in hoc labore nostro candidi inuenerint lectores, id totum duobus clarissimis, & de re medica bene meritis uiris in primis referendum esse, sciant. quorum iudicium; antequam ad editionem deuenirem, consulimus. ex ijs alter fuit integerrimus, & undequaq. doctissimus Scipio Cassola Illustriss. & Exc. Octauij Farnesij magnanimi Principis nostri, non immerito medicus: alter uero extitit grauissimus, & excellentissimus Bernardinus Paternus, qui in Patauina Academia artem medicam summa cum sui ipsius laude, ac honore profectur. Quibus quidquid boni diximus in hoc opere, ne dum acceptum iure refero, uerū eis perpetuo me deuinctum, & deservitū profitebor, ac praedicabo. Ambo enim, qua sunt erga me humanitate freti, illud legere, lectumq. perpendere, ac perpensum castigare minime dedignati sunt. Illos uero tum pluribus alijs de causis ellegi, tam praecipue ob id, quod libellum hunc, qui nouitate excitare, breuitate delectare habet; horum auctoritate uirorum, ut quandoq. persuadere possit, sperem. Vale.

IACOBI SCUTELLARII IN LIBRUM HIPPOCRATIS DE NATURA HUMANA

PRAEFATIO.

NE AB ANTIQVISSIMA ILLA, acpene omnibus acceptatissima consuetudine recedamus, quae illud apud quemq. bonarum artium expositorem comparatum est, ut priusquam ad alicuius libri explicationem ventum sit; non nullarum rerum enarretur cognitio (Graeci vocant *προλεγόμενα*) quae ad absolutissimam intelligentiam maxime conducere videtur; hanc ob causam & nos, antequam ad interpretanda Hippocratis verba deueniamus, quae prius percipi debere in hoc libro duximus, explicare aggrediemur. quod quidem ut quam breuissime fieri possit expediemus, ea quattuor capitibus perstringemus. Primo enim de materia libri, (quam subiectum vulgo vocat) secundo de inscriptione; tertio de vtilitate; vltimo inter quas medicinae partes connuerandus sit, explicabimus. horum autem omnium, hinc sumpto initio, cognitionem trademus. Naturae nomen cum multas tum apud philosophos, tum apud medicos habeat significationes; cumq. inscripserit Hippocrates librum hunc de natura humana, non paucam hoc nomine dubitandi rationem merito omnibus praebuit. sed quod longe maiorem parit ambiguitatem, illud est. quod cum antiquorum quamplurimi, & etiam nostri temporis scriptores, & hoc eodem

b ij

P R A E F A T I O.

communi titulo, & alijs inscriptionibus de hominis natura tractauerint, in re tamen quam maxime desidentesprehenduntur. Plato si quidem (ab hoc libuit mihi ini-
tiari, vt pote ab antiquiore post Hippocratem) Alcibia-
dem primum de natura hominis inscribit; in tractatione
vero de anima tantummodo loquitur: ostendens eam ho-
minem esse, corpus autem eiusdem veluti instrumentum.
Inscripserunt & nonnulli alij libros suos de natura homi-
nis, inter quos fuerunt Prodicus Medicus, Nemefius Phi-
losophus, & Neoterici nonnulli. Hi quidem proprietates
gentium quasdam, aut mores aliquot inauditos contem-
plantes, haud veriti sunt libros suos honorificentissima
inscriptione insignire. Nemefius vero & de intellectu, &
de sensibus agens, nonnullaq. religionis nostrae interse-
rens, librum de natura hominis edidit. Prodicus autem,
si coniectari licet, cum is fuerit medicus, forsan non dis-
simili modo ab Hipp. de homine verba habuit. Verum
quanto breuiori numero clauduntur hi, qui eadem inscri-
ptione vsi, diuersimode de natura hominis scripserunt;
tanta plures fuerunt illi, qui alijs nominibus eadem sunt
aggressi tractationem. Aristoteles enim in libris de Hi-
storia, de partibus, & de generatione animalium, alijsq.
in locis quamplurimis, infinita de homine, eiusq. natura
tradit. Galenus vero & ipse, tum in libris de vsu partiũ,
de facultatibus naturalibus, de elementis; tum & in om-
nibus libris anatomicis, & ceteris omnibus fere alijs o-
peribus suis, non nisi de hominis natura loquitur. Quot
dum antiqui, quot nostri temporis, & anathomen
scribentes, & quouis alio modo de humana natura locuti
sunt? infiniti propemodum. Quibus omnibus de causis,
non immerito quis suspicari poterit, quo nam pacto Hip-
pocrates tractauerit de natura hominis hoc in libro, quo
modoq. naturae nomen in eo acceperit. Cui breuissime
responsum sit, eum, qui non solum medicus, sed medici-
nae numen, ac veluti Deus exstitit, non alio pacto de ho-

P R A E F A T I O.

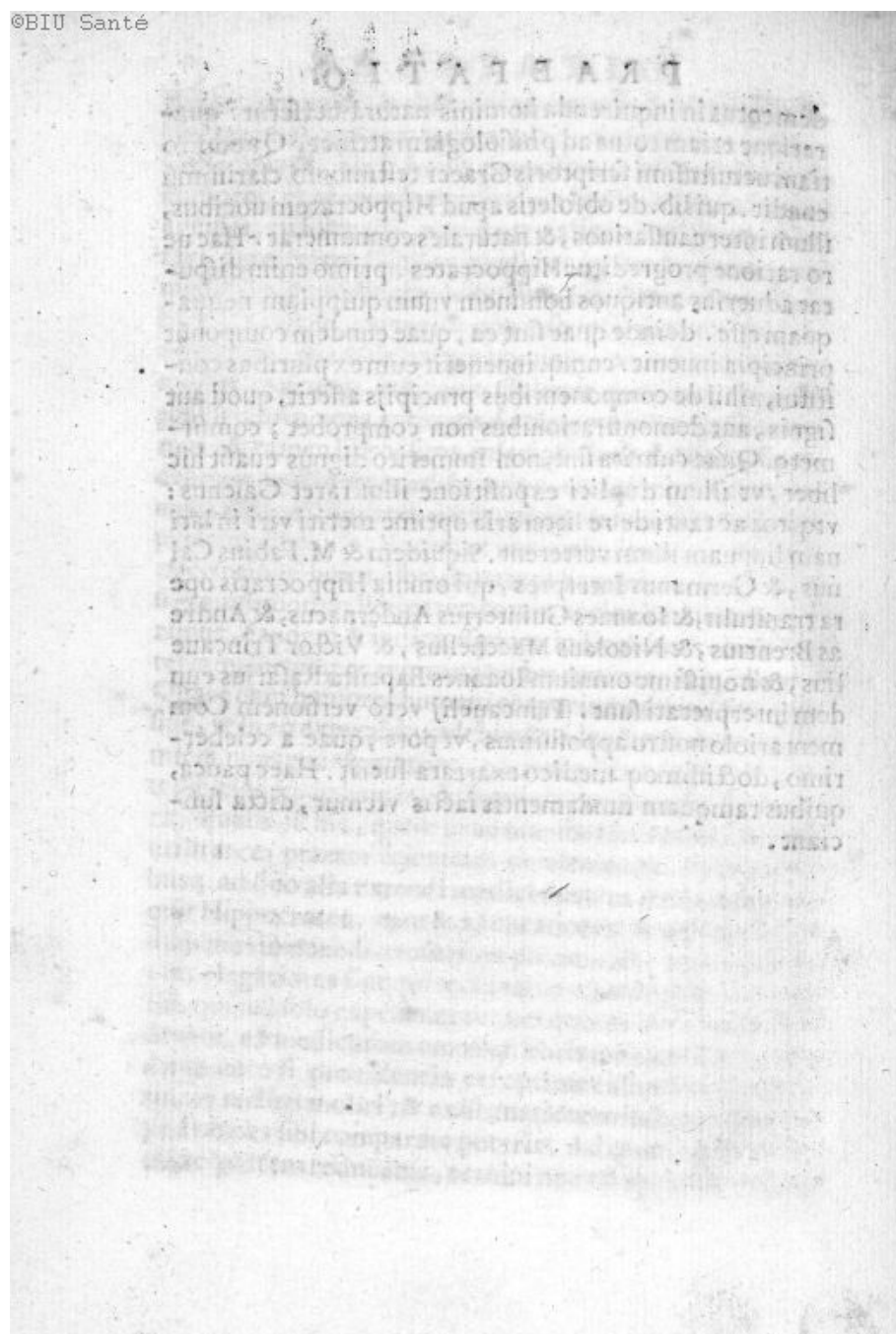
mine tractasse, quam quod homini medico, conueniat naturam eius dignoscere. Quae eidem in hoc libro nil aliud significat, quam propinqua elementa, principiaque corporis nostri. Cum enim animaduertisset Hipp. necessario medicum, vt recte artis operibus insistere possit; quae nam sint principia hominem componentia, ex quibus tum dolet, tum sanus est, firmissime scire, (quo nam enim pacto corporibus mederemur, si intrinseca eorundem principia ignoraremus; siq. numquam an alterabilia, an salterabilia sint, disceremus?) idcirco operae pretium facere duxit, si particulari tractatione de eiusmodi principijs intrinsecis sermonem haberet. quod quidem non minori cum dignitate, quam cum vtilitate, hoc in libro praestitit. Probat igitur Hipp. in hoc volumine quatuor humores corporis nostri elementa propinqua, & particularia esse; quae etsi cum animalibus sanguineis sint communia; tamen quoniam medici officium ob dignitatem non extenditur ad irrationabilia, ea hominis particularia appellauit; eiusque naturam haec eadem esse affirmavit. Verum quoniam particularis cuiusque rei essentia, absque communi omnium natura percipi non valet, vt Plato ex Hipp. ait; idcirco & in inquirenda hominis propria natura, Hipp. de communi omnibus generationi, corruptionique obnoxijis corporibus, locutus est hoc eodem in tractatu. quam statuit ex calido, frigido, humido, & sicco; siue ex igne, aqua, aere, & terra constare. Agit igitur principalissime Hipp. & ante omnia de humoribus, quatenus dicuntur esse elementa particularia, ac propinqua, ex quibus componitur homo; & ex quibus tum dolet, tum sanus degit. Secundo, vero de omnium communi, & vniuersali loquitur. Nec quis credat, sola ea ratione humores considerari in hoc libro ab Hipp. qua materia partium similium primo, deinde aliarum sunt. quia ex eo, quod sanitatis, & aegritudinis in eos omnem causam refert Hipp. nobis subiudicauit, quatenus habet in se

P R A E F A T I O.

principia agendi, & patiendi; quattuor, scilicet, qualitates primas, eisdem contemplari. quamobrem rectius explicatusq. libri huius propositum assignabimus, si humores, quatenus sunt principia hominis intrinseca, tum agentia, tum formalia, tum materialia in hoc libro perscrutari, dixerimus. Nihil enim est in corpore humano, quod medici humoribus non tribuant. Sed statim insurgit dubitatio Galeni, cur potius non inscripserit opus istud de elementis, quam de natura hominis. At & hanc eandem nullius momenti iudicavit Galenus quaestionem; cum praefertim omnes antiquos de elementis tractasse cernamus; & tamen libros suos inscripsisse de natura. cumq. uideamus Aristotelem in libris de coelo inscriptis, non minima illorum librorum parte, tractationem de elementis perscrutatum fuisse. Verum ut non male, ita nec improprie inscriptione huius libri de natura hominis fecit. Siquidem si grauissimorum Peripateticorum auctoritati stare uoluimus, eandem & iudicioissimam iudicabimus. cum materiam, formamq. rerum naturam earundem appellent. Quare cum humores humani corporis materia, formaq. sint, ut in eo exponendo uidebimus; ideo & recte natura hominis nuncupari poterunt. pariterq. liber, qui eorundem tractationem habuerit, de hominis natura inscribi poterit. qualis est hic, quem prae manibus habemus. Cuius utilitatem praeter scientiam de elementis, de humoribusq. ad duo alia extendi medici munera, testatum reliquit Hippocrates. nam & ad curationes, & ad praedicendum maxime medico usui fore pronuntiat. Quantum enim elegantiores sint qui recta ratione medendi artem tenent, ijs, qui uel solo experimento, uel quouis alio modo medentur, ex medicorum omnium libris maxime patet. Medicus uero si prouidentia uti optime calluerit, & curationes rectius moliri; & existimationem immortalem apud omnes sibi comparare poterit. Ad quam uero medicinae partem reducatur, nemini non est apertum. Siqui

P R A E F A T I O.

dem totus in inquirenda hominis natura uersetur : quatione etiam totus ad physiologiam attinet . Quod Erotiani uetustissimi scriptoris Graeci testimonio clarissimū euadit . qui lib. de obsoletis apud Hippocratem uocibus, illum inter caussatiuos , & naturales connumerat . Hac uero ratione progreditur Hippocrates . primo enim disputat aduersus antiquos hominem vnum quippiam nequaquam esse . deinde quae sint ea , quae eundem componūt principia inuenit : cumq. inuenerit eum ex pluribus constitui, nihil de componentibus principijs asserit, quod aut signis , aut demonstrationibus non comprobet ; confirmetq. Quae cum ita sint, non immerito dignus euasit hic liber , ut illum duplici expositione illustraret Galenus : utq. tot ac tanti de re litteraria optime meriti viri in latinam linguam illum verterent . Siquidem & M. Fabius Caluus , & Germanus Interpres , qui omnia Hippocratis opera transtulit, & Ioannes Guinterius Andernacus, & Andreas Brentius , & Nicolaus Macchellus , & Victor Trincauelius , & nouissime omnium Ioannes Baptista Rasarius eundem interpretati sunt . Trincauelij vero versionem Commentariolo nostro apposuius , ut pote , quae a celeberrimo, doctissimoq. medico exarrata fuerit . Haec pauca, quibus tamquam fundamentis iactus utemur, dicta sufficiant .

HIPPOCRATIS COI DE NATURA HVMANA LIBER.

Victore Trincauelio interprete.

I.

QVICVNQVE eos consueverunt audire, qui prout ab eo de natura humana loquuntur, quod ad medicinam attinet; illos non expedit hunc audire sermonem. Neque enim dixerim hominem omnino esse aerem, neq. ignem, neq. aquam, neq. terram, neq. aliud quippiam: quod in homine unicum esse non appareat. Ego uero eos, qui haec dicere uoluerint, dimitto.

IACOBI SCVTELLARII IN EVNDEM COMMENTARIUS.

SI quis inter Hippocratis libros omnium hominum lectione dignus exiit, is profecto est liber, qui de natura humana inscribitur: tum ob excellentissimam tractationem, qua totius medicinae fundamenta iecisse dicitur Hippocrates; tum ob diuinissimam methodum, qua, inter ostendendum dogma suum de humana fabrica, in eo usus est. Quae quanti facienda sit, vel illo solo argumento omnibus quam facillime innotescere potest; quod diuinus Plato non alia ratione, animae naturam inuestigandam esse, in Phaedro iudicauerit: quodq. pariter Aristoteles philosophorum omnium, quotquot extiterint, non immerito princeps appellatus; in inueniendis, constituendisq. rerum naturalium initijs, non alio, quam hoc Hippocratis artificio, usus fuerit, in diuinissimo illo opere, de physica auscultatione. quod & Galenus memoriae tradidit; & res ipsa comprobatur, con

A

firmatq. vt suis locis quandoq. notabimus. Ab hac igitur diuinissima methodo expositionem nostram exorſi, cam, qualem a Galeno descriptam accepimus, in primis ponemus. deinde consilium nostrum, in contexendo hoc commentario, ita aperiemus; vt exinde ad rem, non absq. arte, deuenire possimus. Hanc vero Galenus in calce commentariorum huius libri, his verbis descripsit. Hippocrates cum proposuisset in hoc libro naturam nostri corporis inuenire, hac methodo ad inuentionem est vsus. Quaesuit enim primum, num simplex sit, multiplex ue. Dehinc cum inuenisset, quod multiplex: in simplicibus, quae in ipso essent, considerauit essentiam, qualis nam esset: hoc est, quamnam facultatem haberet ab aliquo patiendi, vel agendi. & ob id tempestatum meminit, & aetatum. considerans quo modo inuenta elementa se haberent erga ipsas. Et inuenit quidem quod ad huiusmodi scopos referre oportet, tum praedictiones solutionis morborum, tum etiam curationes. Interim vero dum quaereret elementa, quibus componitur nostrum corpus, elementorum totius fecit mentionem. Totam hanc verborum seriem, quibus Galenus descripsit methodum Hippocraticam in hoc libro contentam, annotare volui; vt percepta integre Hippocratis mente, facilius euadat intelligentia vniuscuiusq. contextus. In quorum expositione primum haec Galeni verba notare memori animo debemus, tanquam breue quoddam exemplum, & argumentum totius libri; vt ostendere possimus, ne minimum quidem Hippocratis verba a proposita methodo aberrare. idq. faciemus in singulis partibus, vbi opus fuerit. Deinde, si qua verba erunt obscura, declarabimus. & vbi Hippocratis oratio plures sensus recipere poterit, quem nam verum nos esse credamus, monstrabimus. Tum si vlla videbitur in dictis ipsius Hippocratis, aut cum Gal. aut cum alijs auctoribus controuersia, in medium po-

netur. Si qua autem erit in nobis ingenij vis, eandem (modo istud saluare nostra fieri possit) e medio tollere nitentur. Postremo si quid in expositione Galeni vel obscurum, vel annotatione dignum, inuenerimus; & exponere, & annotare studebimus. Neq. enim ubiq. totam commentationem Galeni ad examen adducemus: tum quia vanum esset, velle lucem ijs, quae ex se clarissima erant, addere: tum ne videamur ex eorum numero nos esse, qui dum modo magna conficiant volumina, quidquid ex eorum ore exciderit, nihili faciunt. nec pudet eos vana effutire. Ad rem igitur devenientes, primo videndum est, nunquid verba Hippocratis methodo, quam descripsit Galenus, cor respondeant; & an methodus verbis consentiat. quid ait Galenus? Quaesivit enim primum num simplex sit, num multiplex. hoc est, primum, de quo verba fecit Hipp. in hoc libro, illud fuit, an homo esset simplex; scilicet, an constaret ex vna tantum re: an multiplex. quod est, an multa sint, quae concurrunt ad constitutionem humanae naturae. Hippocratis igitur consilium ad hunc solum scopum tendere videbimus, si altius ipsius mente repetita, alijs verbis ac ipse fecerit, rem hanc declarabimus. Duae igitur fuerunt de humana natura, ac de eius constitutione antiquorum opinioniones, quae maxime inter se opponebantur. quarum vna erat eorum, qui affirmabant hominem vnum tantum modo esse. hoc est, tantum modo rem vnam naturam humanam vnde quaq. constituere. Altera vero huic omnino contraria, de qua post modum dicturi sumus, hominem multiplicem statuebat. id est, plura eius naturam perficere, & absolvere affirmabat. Rursus prima in duas diuidebatur. quarum primam philosophorum fuisse dicit Galenus, alteram vero medicis ascribit Hippocrates. Ex philosophis igitur non pauci fuerunt, qui hominem dixerunt vnum tantum modo esse elementum. quamobrem alij ignem, alij aquam, nonnulli aerem, aliqui

A ij

vero terram hominis naturam statuebant. & hi sunt quos Hipp. dixit tractasse de natura humana, procul a eo, quod ad artem medicam spectat. cur autem id dictum fuerit, post modum videbimus. Medici pariter sicut & philosophi, & forsitan ad eorum aemulationem, & imitationem, hominem ex vno tantum constare humore affirmabant. quorum alij sanguinem, aliqui bilem, non nulli pituitam, humani corporis principium autumabant. Cum igitur Hipp. senserit hominem multiplicem, & non vnum esse; ut videbimus; ante quam id demonstrandum susciperet, necessario falsas has opiniones destruere debebat. quod quidem in primis totius huius voluminis verbis praestat. hacq. in re talem ordinem servat. primo opinionem, quam diximus philosophis a Galeno ascriptam fuisse, proponit: tum statim reprehendit. leuius tamen, quam medicorum dogma, refellit. huius autem ratio in promptu est. non enim ita dedecebat, medicae artis imperitos, aliquid praeter artem medicam scribere; ut ipsos met medicos in eadem arte aberrare. In hoc itaq. primo contextu hanc opinionem proponit. in sequenti vero, eam quoquo pacto redarguit. Secundo loco, simili pacto, medicorum sententiam in medium affert; deinde eam increpat. demum longa oratione disputat hominem haud quaquam vnum esse. His igitur sic se habentibus, unicuiq. iam manifestum erit, methodum a Galeno descriptam, omnibus numeris, ab Hipp. fuisse observatam. nihil enim aliud est, reprehendere sententias eorum, qui dicebant hominem esse vnum tantum, siue elementum, siue humorem; aduersusq. eorum sententias argumentari, quam hominem affirmare esse multiplicem. Et hoc modo Hipp. quaerit, an homo sit simplex, vel multiplex; non secus ac a Galeno dicitur. Ceterum horum opinionibus reprobatis, concludit post modum, humanum corpus componi ex quattuor humoribus. Primum igitur quod polliciti sumus, manifestum

denat.hum.Comment.

apparet. quod, scilicet, in hac parte, an homo sit vnus, vel plures, methodus descripta a Galeno nihil differt a verbis Hipp. quodq. verba eius, eandem penitus obseruant. Hoc eodem artificio Aristoteles Hippocratem imitatus lib. j. Phys. numerum principiorum naturalium venatur. Ex eo enim quod principia necessario aut vnum, aut plura sunt; antiquorum sententias enumerare, & confutare congruum videbatur, occasione sumpta, qua suam sententiam statuere posset. Modo accedamus ad verba.

Quicumque eos. &c. In hoc textu explicando, primo quaerendum esset, qui nam fuerint hi, qui praeter medicinae institutum, tractauerint de humana natura. Verum quoniam Galenus id scire paruifecit, ideo & nos id misum faciamus. Et eo maxime, cum ex eiusdem Hipp. verbis, in secundo contextu, omnino appareat, has opiniones in disputationibus suo tempore viguisse; & in hominum contentionibus, quae quandoq. accidunt, hinc inde versatas fuisse. Hinc verissimile admodum summitur indicium, Hipp. potius, opinionem suo aeno verbis, & hominum controuersijs agitaram, quam monumentis litterarum demandatam, reprehendere. Sed dubitabit quis hoc in loco, numquid aliquis antiquorum; (de philosophis loquor, quorum opiniones ad nos peruenerunt) posuerit hominem constare ex vno tantum quattuor elementorum. cum praesertim neq. hic ex Hipp. colligatur neq. alicubi legatur, has sententias aliquibus eorum fuisse adscriptas. j. enim Phys. & j. de ortu, & interitu, & in prooemio methaphysices recitantur ab Aristotele opiniones antiquorum, qui de natura philosophati sunt; & tamen nullibi fit metio de ijs, quos, hoc in loco, Hipp. redarguere videtur. neq. apud Platonem, apud quem, tot, ac tantae extant antiquorum sententiae; habetur aliquid, quod hoc confirmare possit. Facile possumus respondere, & maxime Auerroem imitantes, & insequentes. Qui j. Phys. hanc eandem proposuit dubitationem

6. & 7. expo. de principijs naturalibus. Nam, inquit ipse, philosophi aliqui locuti sunt de ente, & dixerunt, omne ens esse vnum: vt Parmenides, & Melissus. nemo tamen eorum vnquam quidquam de principijs verba habuit. Ad hanc quaestionem respondet Auerroes re vera neminem fuisse qui hoc adeo clare, & explicitè dixerit; vt ponitur ab Aristotele: ipsi tamen pro ente intelligebant principium. vt patet ex illo loco; & clarius ex eodem libro paullo inferius. quo in loco, cur ita locuti fuerint, doctissime explicat. Hoc modo possumus in praesens dicere; neminē re vera hoc adeo aperte dixisse. verum quia vnum esse omnia dicebant, ideo & hominem vnum esse necessario affirmabant. cum maxime dicat Auerr. j. phys. nullum esse discrimen inter orationem asserentem, omnia esse vnum; & omnia esse vel vnum equum, vel vnum hominē. Vnum autem dicebant esse omnia, quia praeter materiale principium, nullam aliam cognouerunt, neq. admisserunt in rebus causam; nec quippiam aliud dari concedebant. vt habetur. j. metaphysices, & ab Auerr. j. & ij. phys. & ij. de anima; & alibi. quorum alij hanc materiam vnā, alij multiplicem posuerunt. Qui igitur eorum omnium vnā dixerunt istam causam, vt puta, ignem, consequenter & hominis materiam vnā statuebant. hoc igitur modo antiquiores dixerunt hominem vnum esse. Vnde Galen. j. de elementis, postquam ostendit multis rationibus Hipp. destruxisse hominē esse vnū, ijs verbis, hanc infert conclusionem. Est igitur stulta opinio & naturalium philosophorum, ac medicorum, qui vnum aiunt esse elementum, vel vniuersi, vel hominis. in quibus manifeste ostendit, antiquos philosophos ideo vnum dixisse hominem, quia omnium rerum, vnā tantum materiam esse dicebant. idemq. esse, siue de omnibus in vniuersum, siue de vnico hominis disputemus principio. Quamobrem cum propositum fuerit Hipp. inuestigare principia, ex quibus componitur homo; nul
32. expo.
8. expo.
- In pro. 7. 9. expo.
36. expo.
3. cap.

de nat.hum.Comment.

enim aliud est natura hominis, quae quaeritur hoc in libro, quam eius proxima elementa, ut vidimus; hanc ob causam necessarium fuit, ut hanc opinionem, tanquam erroneam, & falsam amoveret, prius quam suam sententiam astrueret. *Qui procul ab eo, &c.* Quo modo autem, qui vnum tantum elementum hominem constitutere affirmant, ulterius enuntiant, & procul ab eo, quod ad medicum facit, declarat Galenustum hic in expositione: tum alibi saepissime. praecipue vero. j. de elementis. s. cap. Quoniam nimirum, sicut ipse paullo inferius dicit; ad hanc opinionem sequitur hominem nunquam affici dolore, quin & si quis hoc concedat, vnica etiam medela erit. at qui & dolere apparet, atq. multifariam curari. quamobrem isti enuntiant praeter id, quod ex arte medica est. quia dempto dolore, & varia, ac multiplici curatione, & ipsa ars tollitur. omne autem id, quod destruit artem, est praeter artem. Quicunq. igitur eos, qui hoc modo locuti sunt de natura humana, audire consueuerunt, illos non expedit hunc audire sermonem. quia dum in proposito sibi dogmate persistere voluerint, has quidem rationes non poterunt admittere. si quidem diuersam faciamus nos hominis naturam, atq. illi faciunt. cum ipsi eam ex vna tantum re, & inalterabilem; nos vero, & ex pluribus rebus, & alterationibus quam maxime obnoxiam, constituamus. quam quidem rationem explicauit illis verbis Hipp. *neq. enim dixerim hominem omnino esse acrem, neq. ignem. &c.* ac si dixisset, non enim eadem nos, & ipsi, hominis elementa ponimus. quamobrem non poterit quis & hanc, & illam sententiam admittere. Et hoc modo non sine maximo artificio, ac pene incredibili, proponit Hipp. opiniones eorum, qui dicebant hominem ex vna tantum re constitutum, & vnum quoddam esse. quas post modum in sequentibus reprehendet. *Neq. aliud quippiam, &c.* his verbis, iudicio quidem meo, aliam quandam sententiam a propositis di-

32. tex. uersam, innuit Hipp. quāobrem dicerem, ut inquit Arist.
j. phys. Antiquorum, qui vnum tantum faciebant rerum
principium, alios illud vnum posuisse aquam, alios ignē,
nonnullos aerem, aliquos vero quippiam igne quidem
densius, aere vero subtilius. cur autem hoc dixerint, post
53. & 54. tex. modum rationem Arist. alibi reddit. quam, quia ad hūc
eiusdem libri locum non facit, vltro relinquamus. Quare, ut ad rem
redeamus, cum Hipp. dicit se nolle affirmare hominem
esse vel aquam, vel terram, vel ignem, vel aerem, vel
aliud vllum, exponamus, neq. aliquod aliud corpus sim-
plex, quod sit igne quidem densius, aere vero subtilius, ut
illi dicebant. Itaq. nihil mihi verius hoc in loco, quam
istorum opinio intelligi posse videtur. hoc. n. pacto, non
solum Hipp. redarguit sententiam illorum, qui dicebant
omnia constare ex vno quattuor elementorum; sed & as-
ferentium istud vnum esse quid simile elementis. quod
ipsi igne densius, aere vero rarius sibi effingebant. De-
mocriti etiam opinionem, his verbis, tetigisse Hipp. affir-
mare, non omnino erit a veritate alienum. cum maxime
a Galeno j. de elementis, aduersus Democritum adduca-
tur ratio Hipp. nempe, quod homo non doleret. Cum
enim dixerit philosophus hic, corpora ex atomis consta-
re, quae genere vnum dicuntur esse, ideo & non immeri-
to interponentes naturam humanam cōstare ex vna tan-
tum re, connumerari poterit. aduersus quem, Hipp. argu-
mentatio, duabus de causis, quam maxime facit. primo
quia atoma genere vna dicuntur. deinde quoniam haec
impatibilia, inalterabilia, minimeq. sentientia ab eodem
ponebantur. Quare si ex eisdem humanum corpus com-
poneretur, nequiquam doleret. ut loco citato a Galeno
longa, ac docta oratione declaratur.
Nunc ad ea exponenda, quae aliquam habent obscurita-
tem in expositione Galeni, deueniendum duco. in qua
quidem, relictis ijs, quae ex se sunt manifesta, obscuriora
tantum modo illustrabimus. Galenus igitur, qui nam
fuerint

de nat.hum. Comment.

fuerint ij, qui ab Hipp. damnantur, quod, praeter artem
 medicam, tractauerint de natura humana; declarat in
 ipsis primis verbis huius expositionis. vel potius dubiū
 quoddam, quod acciderē poterat, tollit. posset enim
 quis ambigere, an Hipp. damnet eos, qui hominem consti-
 tutum ex quattuor elementis faciunt; an eos, qui ex vno
 tantum. & ait, nos primo intuitu accedere ad priores;
 nempe, quod primo aspectu nobis videatur Hipp. eos cor-
 ripere, qui omnia elementa hominem componere dice-
 bant. quia id de omnibus negare videtur. Huius autem
 ratio esse poterit; quia non est, qui ignem, vel aerem, vel
 aquam, vel terram in corpore nostro ostendere possit.
 quod quidē dubium, & ex ratione loquendi ipsius Hipp.
 & exemplo tetrapharmaci post modum perbelle tollit
 Galenus. nam & Hipp. utitur hac voce τὰ τετραφαρμακον, quae
 quid importet, infra declarabimus. & sicut non est ne-
 gandum in tetrapharmaco reperiri & ceram, & picem,
 & cetera huiusmodi, propterea quod non est, qui sepa-
 ratim illud, vel illud ostendere possit: ita & in proposita
 quaestione non est negandum, inquit Galenus, corpus
 nostrum conformatum fuisse ex quattuor elementis:
 quamuis non possimus terram, aquam, & cetera elemen-
 ta, in eo separatim ostendere. Quamobrem non est cre-
 dendum, ait Galenus, Hipp. istos accusare, quia si exqui-
 sitius rem considerabimus, eum non primos, sed secun-
 dos videbimus damnare: illos, scilicet, qui corpus hu-
 manum vnicō tantum constare elemento, affirmabant.
 Hoc peracto Galenus; ut diximus, exemplo tetraphar-
 maci tollit rationem eorum, qui male poterant Hipp. in-
 terpretari. Secundo Galenus declarat verbum illud τὰ
 τετραφαρμακον, quod est, ut hic celeberrimus Trincanellius, &
 secundo aphor. doctissimus Leonicensis traduxerunt,
 omnino, dicitq. sensum eius esse, non quod prorsus abo-
 leat, sed quod perfringat id, de quo dicitur. quare cum
 est, quod dicitur, hominem in se habere elementa.

10 In lib. Hippocratis

Hipp. dicit, neq. enim dixerim hominem omnino esse aerem, &c. non est credendum, eum velle negare hominem esse haec quattuor; sed singillatim de vno quoq. hoc negat. hoc pacto. neq. dicimus hominem esse aerem tantum; neq. propter hoc assentimur ijs, qui eum ignem esse affirmant: pariter neq. ijs, qui illum ex terra, aqua ne faciunt. sed propterea non nego, eum posse esse haec quattuor omnia. Quod autem dicit Galenus de hac voce τὸ ἀέρας, declarat duobus exemplis. altero sumpto ab Homero: altero vero ab eodem Hipp. ex quibus, verus huius dictionis, hoc in loco, intellectus, nemini non manifestus apparet. Tertio Galenus declarat, quod Hipp. non assentitur ijs, qui hominem vnum esse ex quattuor elementis, affirmabant. idq. ex se clarissimum euadit. Quarto exponit quo modo intelligenda sit pars illa, quae dicit, neq. aliud quippiam, quod in homine unicum esse non appareat. quae verba graece sic se habent. οὐτ' ἄλλο ὅνδ' ἐν ὅτμη φανερόν ἐστιν ἐν εἶδ' ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. & inquit Galenus, quod verba illa ἐν εἶδ', possunt duobus modis legi. altero quidem quod secundum Iones sint vnum tantum verbum ἐν εἶδ', quasi dicat inexistentis. quod ipsi vsurpant pro eo, quod communiter graeci dicunt ὄν, vel εἶδ'. id est, ens. alio vero modo quod sint duae partes orationis, ἐν, scilicet, quod vnum significat; & εἶδ', quod idem, quod ens valet. vt sensus sit vnum ens. Modo iuxta hos duos sensus, qui differunt inter se compositione, & diuisione; diuersa etiam resultat intellectio verborum Hipp. adeo quod legendo coniunctim ἐν εἶδ', lectio haec ad stipulatur interpretationi eorum, qui dicebant Hipp. reprehendere eos, qui posuerunt omnia elementa concurrere ad generationem humani corporis. quia tunc resultat sensus talis. Neq. enim dicimus hominem esse aerem, neq. ignem, neq. aquam, neq. terram. quippe quod apertum non est, haec inexistentia esse in homine. vel, quod apertum non est, vnum quodq. horum inexistentis esse in homine. Et

hoc modo lectio haec fauet opinioni eorum, qui interpre-
tabantur verba Hipp. tamquam prolata contra illos, qui
hominem constare ex quattuor elementis ponebant.
Quare melius indicauit Galenus, verba illa diuisa, hoc
modo, legenda esse, *ἐξ ἑνός*, quae post modum latine ver-
tuntur, vnicum esse, vt doctissime vertit Trincauelius: vel
vnum esse, vel inesse; vt fecerunt & Macchellus, & Cur-
ferius, & Brentius. & tunc sensus erit; negamus homi-
nem esse ignem, aut aerem, aut aquam, aut terram, aut
aliud vllum, quippe quod compertum non est, vnum in
homine esse. idest, quippe quod manifeste conspicitur,
nō vna tantum re hominem constitui. & hoc modo haec
expositio facit ad mentem Galeni, qui interpretatus est
Hipp. loqui aduersus eos, qui hominis naturam ex vno
tantum elemento conformabant. Quantum intersit, an
verba aliqua legantur coniunctim, vel separatim, videre
licet apud Arist. j. elench. non longe a principio. vbi de
ambiguitate loquitur, capite de loco a compositione, &
diuisione. & haec quo ad expositionem eorum, quae Ga-
lenus obscure dixit. reliqua per se sunt notissima. Illud
tamen hoc loco animaduertendum, quod & animaduer-
sum fuit a celeberrimo Trincauelio. verba, scilicet, illa
in principio expositionis Galeni, quae dicunt. *ἐξ ἑνός
τὰ στοιχεῖα*, quae latine sunt, si elementa non com-
miscent; ex textu esse omnino expungenda; quia si se-
quentia attendamus, constare non possunt. Aliquis, cui
mirum videbatur, quod Galenus diceret Hipp. succense-
re illis, qui ponebant hominis naturam constare ex quat-
tuor elementis; fortasse posuit ea in margine; tamquam
voluerit exponere, quod sibi dubium erat. quae verba
post modum librariorum inscitia, in contextum fuerunt
translata. Item notat Trincauelius, quod legitur in im-
pressis codicibus *ἐξ ἑνός*, alibi se legisse *ἐκ ἑνός*.

II. *Mihi uero, qui haec aiunt, non recte sentire uidentur: eadem enim sententia utuntur omnes, uerum non eadem dicunt. Sed mox inferunt eundem sententiae illius epilogum. Nam quod est, unum esse dicunt: & id, & unum esse, & omne. nominibus uero deinde discrepant. hic enim aerem esse ait hoc unum, & omne; ille aquam; alius uero terram. & eorum unusquisque suae rationis testimonia, & coniecturas adducit; quae tamen nihil sunt. Quod autem in eadem uersentur sententia, nec tamen eadem dicant, manifesto indicat illos ea ipsa ignorare, quod facile cognoscas, si eorum interfueris contentiōibus. nam ipsis disputantibus, numquam ter subinde homo idem ratione superior euadet: sed modo hic uincit; modo ille; ille inquam, cui lingua fluxibilior contigerit ad turbam. Atqui par erat, ut qui profitetur, se de rebus aliquid recte nouisse, rationem eam asserat, quae semper superior sit; si re uera illa nouit, & si recte pronuntiat. At uero hi homines, uidentur mihi se ipsos, suis in uerbis, quibus in suis rationibus utuntur, demoliri prae imperitia; & praeterea Melissi sententiam, constituere. sed de his satis.*

COMMENTARIUS.

POST QUAM Hippocrates dixit eos, qui philosophicis de humana natura tractationibus assueti sunt, hos sermones audire non debere: innuere ex hoc volens, opiniones antiquorum malas esse; ideo in praesenti contextu, quoquo pacto eorum fundamenta euertit, vel potius irridet, & auctores ignorantiae accusat. Quibus, si uolumus ea ad capita referre, tria uitio vertere uidetur. Primo enim cum eadem utantur omnes, in eademque uersentur sententia, & eadem non dicant, eundem tamen inferant epilogum. Secundo eos ignorare quod profitentur, accusat. Tercio ait, quod dum se ipsos demoliuntur, praeter imperitia, Melissi opinionem erigunt, ac constituunt. Quae omnia, tum quia hic ab Hipp. breuissime tangun-

tur; tum quia à Gal. in expositione hac, concise admodum enarrantur, non minimam praeferunt obscuritatem: quare, ut ea apertissima reddantur, ex Galeno j. de elementis lucidissimam sumpsimus expositionem. quae sic se habet. Hippocrates hoc in tex. disputat aduersus eos, qui ideo hominis elementum vnum ponebant, quia omnia, ex vno quattuor elementorum oriri, affirmabāt. quod ex ijs, quae superiori expositione ex mente Arist. & Galeni diximus, perspicuum euadit. Modo omnes isti, vnica tantum ratione moti, in hanc veniebant sententiam, ut crederēt, vnum ex quattuor elementis, esse omnium rerū, communem materiam. Haec autem erat, eorundem inuicem transmutatio. vnde qui ignem ponebat rerū principium, ex concretione, & fusione eius, cetera oriri affirmabat. nam igne condensato, & coacto fit aer: sin amplius & condensetur, & coarctetur, oritur aqua: sin exacte admodum, & multum cogatur, terra generatur. eadē penitus ratione nitebatur, qui terram statuebat: ex eius enim fusione, generationem habebit aqua: si magis rarefcat, fiet aer: si vehementer hoc patiat, in ignem conuerti poterit. & eodem pacto, qui duo alia elementa rerum ortui, subiectam materiam constituiebant, ex concretione, & secretionē omnia alia fieri contendebant. Vna ergo erat, ad diuersa asserenda principia, & eadē ratio; nempe, ex eisdem inuicem transmutatio. Vnusquisque igitur ipsorum, ut summatim dicam, elementum, quod rerum initium ponebat, illud tale penitus statuebat, quia in alia transmutari, eo pacto, quo diximus, ex concretione, & secretionē poterat. Illud tamen praetermisit dicere hic Hipp. quia, ut ait Galenus, sermonem instituit ad eos, qui optime nouerint rationem antiquorum, in constituendo vno quattuor elementorum, rerum omnium principio, vnā, & eandem esse. His declaratis, modo Hipp. verba clarissima euadere poterunt. Quando enim ait, eadē sententia utuntur omnes. innuere hac oratione vo-

Init, antiquos, qui vni ex elementis additi sunt; istud inter se commune habere; quod omnes vnam rerum materiam tantum ponunt; & ex elementis vnum. *Verum non eadem dicunt*, quoniam hic eam nominat aquam, ille aerem, alius ignem, & cetera. *Sed mox inferunt eundem sententiae illius epilogum*. hoc est, vnus quisq. eorum ad sui comprobendam sententiam, facit eundem epilogismum idest, eadem ratione vtitur, quae ex transmutatione quattuor elementorum ex inuicem, desumpta est. Nam qui ponit aquam, ex fusione, & concretione eius, cetera oriri dicit. pari pacto & qui aerem, & ignem, terram ue ponunt, idem faciunt. & hoc pacto sententiae illius, quam vnusquisq. ipforum ponit, eandem probationem, & eundem faciunt epilogum. est autem epilogismo aliquid probare, vt j progn. habetur, communi ratione, & omnium assensu in demonstrando vti. quemadmodum faciebant isti, qui ex transmutatione elementorum omnibus notissima, neminiq. nō concessa, propositum suum astruebant. quae omnia Hipp. hoc in loco, quo quo pacto etiam insinuauit. nam quo modo isti eadem norint, & eandem dicant sententiam, declarat Hipp. quia, nimirum, omnes isti inquirunt, *quod est*, rerum, scilicet, elementum *unum esse*. & hic per vnum, vt annotauit Galenus j. de elem. non intelligas eos posuisse, vnum esse rerum principium, vel elementum numero. sed vnum forma, ac specie percipere debes. Nam si aqua, verbi causa, omnium esset rerum elementum, non enim esset vna & eadem numero aqua illa, ex qua Sortes constaret, cum ea, quae Dionem componeret. bene in specie, & communi forma, vna & eadem esset haec, & illa. *Et id etiam unum esse, et omne*. idest, non tantum vnicam rerum materiam statuebant, sed illam omnia esse volebant. nam antiquorum quamplurimi, vt iam admonuimus, praeter materiam, nullam aliam in rebus causam animadverterunt. ergo & ista materia non tantum erat vna, sed &

6. expo.

a. cap.

omnia. qui enim aquam omnia esse dicebant, præter
eam, nil aliud concedebant; igitur omnia erant aqua.
aqua est vna secundum ipsos, ergo omnia erant & aqua,
& vna. *Nominibus vero deinde discrepant.* declarat modo
Hipp. quo modo eadem non dicant. quia isti in nomi-
bus non consentiunt, scilicet, dum materiam, ex qua
omnia constituunt, nominant; alij eam aerem, nonnulli
ignem, alij alio nomine eam appellant. & unusquisq. eorū
suae rationi colligit testimonia, & coniecturas nullius momenti.
quia dixerat eundem facere epilogum, nunc dicit ratio-
nes eorum nullius esse momenti. Et hoc iure merito tri-
bus potissimum de causis. primo enim vnusquisq. eorū,
ex transmutatione elementorū, credebatur ostendere istud,
vel illud appellandum esse elementum. cum tamen non
habeant quattuor simplicia corpora esse elementa, quia
inuicem transmutentur. sed quia vnum quodq. eorum
simplicissimum, ac purum esse dicitur, ideo & elementi
nomine merito vocatur. quare isti non recte demonstra-
re videntur. Secundo quoniam ex hoc, quod elementa
hoc pacto inuicem transmutari apta sunt, ideo potius
communem omnium materiam, ex qua componuntur
etiam elementa, concludere debebant. quam ex illis
vnum, omnibus commune statuere principium. quo
modo autem istud concludat, cum ad explicandum, quo
pacto incidant in opinionē Melissi, deuenimus, decla-
rabimus. Tertio etiam in illo eos Galen. damnat. quod
cum omnium entium vnum constituant elementum,
deinceps de transmutatione loquuntur, quattuor numero
entia faciendos: cum melius eis fuisset, illud vnum, si
verum vnum sit, supponere omnino intransmutabile. His
igitur de causis dixit Hipp. rationes eorum nullius esse
momenti. Verum hoc in loco non immerito dubitari
poterit. quid est, quod Hipp. damnat horum opiniones
non recitatis prius eorum rationibus? quemadmodum
facit Arist. ubiq. quis enim potest nos certiores redde-

re, si vidissemus antiquorum fundamenta, quibus innixi
 suas construxerunt opiniones, nos eis non assentiri? Re-
 spondeo duobus modis. & primo ex Galeno, qui paullo
 infra, Hipp. in hoc textu nil aliud sibi proposuisse, affir-
 mat, quam ut ostendat antiquorum probationes, nullius
 prorsus fuisse ponderis, & tales, ut minime eis fides ab
 alijs adhibenda sit. si quidem inter eos, modo iste, mo-
 do ille, in suis rationibus adducendis victor euadebat.
 Omnes vero ita insulse propositum suum tuebantur, ut id
 a quo maxime dissentiebant, inscienter dum se ipsos pur-
 garent, maxime probare viderentur. Secundo non ad-
 modum extra rem affirmare poterimus, Hipp. horum ra-
 tiones non adduxisse, quoniam non tenetur artifex dispu-
 tare, contra negantes principia suae artis. ut habemus
 ex Arist. j. phys. quare cum isti hac sua sententia destruant
 principia artis medicinae; quae sunt; & quod homo
 dolet, & quod remedia sunt multiplicia, ideo non tene-
 tur Hipp. eorum rationes soluere. Nec minus laudis Hipp.
 tribuere debemus, quod longiori oratione disputet con-
 tra medicos illos, qui hominem ponunt esse unum ex
 quattuor humoribus, eorum rationibus nonnullis addu-
 ctis; licet ipsi non minus, ac philosophi tollant & dolo-
 rem, & copiam remediorum. Nam ex eo explicatius re-
 dargui merentur medici, quod hoc faciant persistentes
 quo quopacto in principijs artis. quia, scilicet, dicebant
 hominem compositum esse ex vno humore. & sic aliquar-
 liter intra limites artis se se continebant. quia hoc prin-
 cipium est artis medicae, hominem componi ex humori-
 bus: quare non incongruum est Hippocratem disputare
 longius contra medicos, quam fecerit contra philoso-
 phos. Quod si quis velit, huius rei, evidens argumen-
 tum, locuplex testis esse poterit Arist. qui loco superius
 allegato, dicit, Geometram non teneri soluere tetrago-
 nismum Antiphontis: quia destruebat principia artis:
 cum nihilominus teneatur, soluere eum, qui per sectio-
 nes

nes fit; quia hoc pacto principia artis eadem, immotaque manent. Idem affirmat etiam de negantibus principia naturalia; quod scilicet, non licet disputare cum illis, cum tamen contra eos, qui naturaliter, sed male locuti sunt, & disputare, & eorum rationes adferre, & eas reprehendere liceat. Si quis vero antiquorum opiniones de rerum unitate videre cupit, is accedat ad prooemium methaphy. vbi Arist. loquens de ijs, qui vnum ex elementis posuerunt omnium rerum materiam, eos in triplici constituit differentia. Alij istud omne aquam esse volebant, vt Thales. alij vero, vt Anaximenes, & Diogenes aerem ponebant. tertia ab istis discrepans sententia; quae fuit Hippasi, & Heracliti, istud de igne contentebat. Nullus tamen ex philosophis, vt testatur Arist. eodem j, meth.lib. ausus est affirmare, terram esse principium rerum naturalium, propter partium magnitudinem; praeter Hesiodum, qui hoc poetice magis, quam philosophice scriptum reliquit. Ab Arist. igitur Hipp. dissentire videtur: qui superiori cōtextu, & verbis huius particulae, non defuisse, qui terram rerum initium dixerint, innuere visus est. Solue contradicentes horum virorum sententias. quod Hipp. affirmauerit hoc, non tantum de philosophis, verum etiam & de poetis, & alijs cuiuslibet generis hominibus. loquitur enim in communi de antiquis. Arist. vero id negat fecisse aliquem philosophorum. De Hesiodo quin etiam putarunt non nulli, vt refert solertissimus Arist. interpres, Franciscus Vicomercatus, in ij. meteorologicorum, eum in Theogonia aquam statuisse rerum initium, & $\chi\alpha\omicron\varsigma$, nominasse. $\omega\varsigma \acute{\alpha}\nu\theta\omicron\tau\omicron\upsilon \chi\upsilon\sigma\epsilon\omega\varsigma$, $\chi\upsilon\tau\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon\gamma\grave{\alpha}\gamma\tau\omicron \tau\omicron \upsilon\delta\omega\varsigma$. idest, velut ab effusione, si quidem fusilis, fluuitansq. aqua est. Nec ob id quis dubitabit hoc in loco, cum legatur in libro, qui de philosophica historia inscribitur, quod Pherecydes Sirius ex terra affirmauerit omnia ortum ducere. cum eius hic non meminerit Galenus, cumq. absolute dixerit Arist. nullū

r4. tēz.

r. expo.

”

”

”

C

ex philosophis posuisse terram rerum elementum. primo, quia liber ille non est Galeni: unde ob id non est mirum, si de eo, ne verbum quidem fecerit. secundo vero, de hoc non fuit facta mentio ab Arist. vel quia philosophus hic fuerit tempore eodem posterior; vel quia, etiā si prior extitisset, nullius fuerit nominis. *Quod autem in eadem uersentur sententia.* Antiquos ignorare, quod profitentur, quod erat secundum propositum in hoc textu; probat nunc ipse Hipp. duabus rationibus. & primo, ex dissensione, quae inter eos manifestissima est. cum tamen in eadem re, (quando veritas una tantum modo esse dicatur) omnium consensus unus esse deberet. ait enim Hipp. *Cum in eadem uersentur sententia.* id est, cum in una inquirenda rerum omnium communi materia, laborent omnes antiqui, *nec tamen eadem dicant*, id est, nec tamen eandem omnes faciant, quod quidem facere debuissent, cum unus cuiusque rei, ut mox dicebam, una veritas, & unus tantum modus existat. *Manifesto indicat illos ipsa ignorare.* quasi dixisset. apertissime ostendunt, illam ignorare. ex quo euidens in dissensione hac testimonium latet, quod ab ipsis pro veritate accipitur, apertissimum esse mendacium. secundo idem confirmat ab eo, quod ipsis in disputationibus euenit. nam, dum disputant ipsi, non est videre eundem hominem, ter ordine non interrupto, victorem disputationis euadere; sed modo hunc, modo illum; quatenus alter altero loquacior est. hoc autē manifestissime declarat, hos ignorare id, de quo verba faciunt. secus enim accideret, si optime callerent, quod profitentur. *At uero hi homines uidentur mihi. &c.* Postremo dicit Hipp. quod isti homines, dum inter se nominibus contendunt, Melissi sententiam concludunt, ac stabiliunt. quod quidem a Galeno, hoc pacto, etsi alijs verbis, declaratur. Nam isti concordant inter se, quod unum tantum est illud, quod subijcitur tamquam materia in constitutione corporis nostri: & differunt solum de im-

ponendo nomine; quia vnus eorum vult nominare hanc materiam terram, alius aquam, &c. ideo extollunt opinionem Melissi. qui & ipse vult hanc materiam esse vnā. & Galenus ait. quod iste homo visus est intellexisse vnā quandam essentiam, quattuor elementis subiectam, ingenitam, & incorruptibilem: quam eius successores materiam appellauere, quamuis sane singillatim hanc nequiuert demonstrare. Verum cum hic a Galeno nullum habeamus indicium, quo pacto isti opinionē Melissi offendant, dum de rerum vnico elemento, disputant: operae pretium fore duximus, si modum, quo fieri istud contingat, declarabimus. quod vt explicatius praestare possimus, vnā eorundem accipiamus sententiam. Sit igitur ignis principium, ex quo cetera fieri debeant elementa. in igne caliditas, & siccitas esse dicitur. ex eo fiat aer. in aere vna qualitas ignis reperitur, nempe, caliditas; ergo in aere loco siccitatis humiditas introduci debet. caliditas vero remanet. quaero ego in hac transmutatione ignis in aerem, in qua materia subiecta seruat in columis caliditas haec? non est dicendum in igne. quia dempta siccitate, non est amplius ignis. non in aere. quia nundum factus, & perfectus est. ergo concludendum hanc qualitatem, in aliqua alia re diuersa, & ab igne, & ab aere seruari. haec autem non potest esse, nisi materia prima: ecce ergo quo pacto in materiam primam incidunt. Tantum abest igitur antiquos, ex mutua elementorum transmutatione, suam comprobare sententiam, vt potius Melissi dogma constituent: qui materiam hanc visus est intellexisse. Quod quidem manifestissimum postmodum Platonis testimonio euadit. qui cum in Timaeo elementis omnibus communem materiam vellet ostendere, vsus est primorum corporum, quam inuicem faciunt, patiunturq. transmutatione. Incidunt igitur isti hoc pacto argumentantes in opinionē Melissi vt fusius est declaratum a Gal. j. de elementis. Sed aduer

fus hanc Galeni expositionem, duae sunt dubitationes.
 quarum prima est, numquid rectius Melissus illis loque-
 retur, an illi Melisso verius dicerent. & sic an voluerit
 Hipp. indicare antiquos in opinionem Melissi incidentes
 melius, peiusue sentire. Secunda est, an Melissi haec
 fuerit sententia. numquid, scilicet, quando dicebat om-
 nia esse vnum; voluerit dicere; omnium rerum ortui, in-
 terituiq. obnoxiarum, vnam esse materiam; & eam, de
 qua locutus est Arist. Sed de hac re dicemus, cum deue-
 nerimus ad Galenum. Ad primam igitur redeuntes.
 crediderim non ob id Hipp. dum antiqui se ipsos demo-
 liuntur, Melissi sententiam astruere, ut eos vel absurdio-
 ra, vel veriora dixisse innueret. nam utrisq. absur-
 dissima proferre contigebat. quamuis innuat Galenus
 j. de elem. Melissi minus absurdam esse sententiam, eo-
 rum placitis. Sed illud eis vitio vertit, tamquam turpe
 sit, hominibus ijs, qui, dum propriam laborant astruere
 sententiam, alterius sententiam a propria diuersissimam,
 corroborant, confirmantq. quod turpius postmodum
 euadit, si opinio, in quam inciderint, absurdissima esse
 contigerit. qualis esse Melissi sententia traditur a Gale-
 no, quod antiquis illis euenisse testatur Hipp. Eadem
 huius loci expositionem pene, iudicio meo, tradit soler-
 tissimus Vicomercatus, j. phys. lib. vbi de opinionibus an-
 tiquorum loquens haec verba habet, Hipp. antiquos re-
 prehensens, qui vnum hominis elementum ponebant, eo-
 rum, inquit, sententia Melissi opinionem tamquam re-
 tam comprobari: quasi, sententiae huiusmodi inter se
 non discrepent. Sed Arist. sententia est, vnum quidem
 secundum materiam Melissum statuisse; non tamen sim-
 plicium corporum generationi subiectum. cum vnum il-
 lud omnino immobile induceret. Sed qui optimam loci
 huius expositionem ex Gal. videre cupit, is cap. iij. lib. j.
 de elementis legere poterit. quo in loco diffuse explicat,
 quae hic breuissime, & satis obscure traduntur ab Hipp.

4. expo.

Ad expositionem Galeni conuertat modo se se oratio nostra, in qua quidem multa dixit, quae maximas habet difficultates. Primo igitur declarat Galenus quo modo dixerit Hipp. nosse eadem omnes antiquos, sed non eadem proferre. & ait hoc dictum fuisse: quia hi, qui ponebant, exempli causa, ignem esse illud omne, omnia alia tria elementa, ex eo fieri dicebant; & cetera subinde omnia generabilia. quo modo autem id fiat; supra a nobis expositum est. Verumtamen, quae hic dicuntur a Galeno, & si optime Hipp. sententiae quadrent, & iuxta ea, expositionem nostram scripserimus; quoniam tamen ex ijs rationibus, quae ab illis antiquis, ad suas comprobandas sententias, afferrebantur; quae ex eorundem libris, temporis iniuria, ad nostram non peruenerunt aetatem, vim, & robur suum obtinent; dubia alicui primo aspectu facile videri poterunt. Sed si Galeno credimus, cum Hipp. ea praetermisisset dicat, tamquam ad eos scribens, qui antiquorum rationes optime nouerint; eadem tamquam & tempore Hipp. & Gal. aetate, apud omnes satis cognita, admittere debemus. Omnisq. tolletur ambiguitas, si considerare voluerimus, antiquiores philosophos principium illud, ex quo omnia constare autumabant; mutabile, aliarumq. rerum generationi obnoxium, natura hoc distante, ac necessitate id requirente, posuisse, statuisseq. nisi, quae manifesta sunt sensibus, omnino negare voluerint. & quamuis inter eos non defuerint, qui ea, quae vere sunt, posuerint non ita secundum rei veritatem esse, sed nobis ita videri. vt de Parmenide dicitur j. phys. ab Auerr. & de Democrito j. de elem. a Galeno; omnes tamen eorum, quae nobis apparent, transmutationum, causas tradidisse, & modum, quo fieri possint, expressisse videmus. cuius classis fuisse & eos, qui materiam rerum generabilium: praecipue vero hominis, vnam ponebant, ex hoc Galeni loco manifestum est. si quidem concretione, & secretionem, vt ipse ait, ex vno illo principio, cetera

41. expo.
2. cap.

oriri affirmabant. Exponit deinde Galenus, quo nam pacto antiqui isti coijncidant in opinionem Melissi, ponentes vnum tantum elementum hominis naturam perficere. Sed cum in expositione verborum Hipp. dixerimus, quo modo fuerit istud declaratum ab ipso, ideo nihil hoc loco dicendum est. Vnum tantum modo hac in re considerandum videtur. numquid, scilicet, reuera voluerit Melissus, opinionione sua innuere materiam primam omnium rerum generabilium, & corruptibilium; dum dixit omnia esse vnum; ut ei imponit Galenus, nec ne. Qua quidem in re illud dubitationem affert. cur, cum Melissus sententia sua rerum materiam innuere voluerit, Arist. omnium antiquorum absurdissimam eiusdem sententiam ubiq. iudicauerit? Mirum insuper videri poterit, si illud voluit hic philosophus, qua ratione Arist. in inquirendis antiquorum opinionibus, de principijs rerum, solertissimus indagator, hoc non dixerit: & cur eum a naturalibus philosophis penitus excluderet. At omnis tolletur ambiguitas, si ex Arist. ipso, ad propositam quaestionem respondebimus. Sciendum igitur Parmenidem, & Melissum τὸ ὄν, perinde ac si dixeris, quidquid est in vniuerso, vnum posuisse, & illud immobile. quorum alter, qui erat Parmenides, idem finitum esse censebat. Melissus vero illud infinitum statuebat, ex hoc quod Parmenides finitum dixit, vnum secundum formam, innuere visus est. Melissus vero, quia infinitum, vnum secundum materiam principium attigisse videtur. ut Arist. dicit j. methaphy. Melissus igitur quo quo pacto, sua sententia, materiam indicasse visus est. qui Arist. locus Galeno fortasse occasionem dedit, ut hoc in loco, illud Melissi ens vnum, naturam quandam esse diceret, simplicibus corporibus subiectam. quam cum hoc modo indicasset, materiam alij postmodum nominarunt. Nihilominus tamen omnium absurdissimam Melissi sententiam iudicauit Arist. quia etiam si materiam innueret, eam immobilem postmodum ponebat. quae

In pro. 4. cap.

immobilitas ab hominibus ijs, qui ea, quae sensibus tan-
 tum modo subiiciuntur, cognouerunt, posueruntq. cum,
 eam conditionem rerū penitus a materia separatarum,
 non animaduertissent, materiae sensibili inepte tributa
 fuit. ut ex ijs, quae iij. de coelo dicuntur ab Arist. claris-
 sime patet. ob idq. minime dignus euasit Melissus, ut ab
 Arist. quando de materia verba habuit, commemoraretur.
 idq. ne, minime inter se cōgruentia connēdo alio-
 rum, notam merito subiret. Galenus tamen hoc in loco
 Melissi opinionem damnandam credidit; quod pone-
 ret solam materiam sufficere ad rerum generationem.
 quod reuera esset absurdissimum. sed iuxta medicorum
 praeceptiones loquens Galenus ait: quod praeter subie-
 ctam materiam, ad rei alicuius generationem, requirun-
 tur etiam quattuor qualitates primae; caliditas, frigidi-
 tas, & ceterae, quae eam alterare possint. quae quidem
 qualitates minime elementa appellari debent. sed ta-
 mē sunt principia rerum omnium. Hinc sumpta occasio-
 ne Galenus veteres redarguit. qui dum de materia rerū,
 siue de primis earum elementis loquerentur, non sunt
 ausi nominare primas qualitates; quia sint principia tan-
 tum, non elementa; ignorantes nos etiam nomine ele-
 menti posse quandoq. appellare principia. id quod fece-
 runt saepissime Hipp. & ipse, qui calidum, & frigidum,
 & ceteras qualitates primas elementa nuncuparunt. &
 vsi sunt harum nominibus, pro igne, aqua, & ceteris vo-
 catis elementis. exponit postmodum Galenus quomodo
 differunt primae qualitates ab elementis. in quorum ver-
 borum calce, haec habet. θερμότητος μὲν γὰρ ἀκρὸς ἐγγυνο-
 μένης αὐτῷ πυρὸς ἀποτελεχμένης κατὰ πᾶν καὶ ἀεὶ ὅταν ἀκρὸς
 ὑγρότητα λέγεται. κατὰ ταῦτα δὲ γῆς μὲν γιγνομένης ἔπει-
 δὴν ἐκεῖνο τὸ ὑποκείμενον ἀπασαν κατὰ τὴν αὐτῆς φύσιν ἀπασαν
 ὑπάρχον εἰς αὐτὸ λέγεται ξηρότητα, χωρὶς θερμότητος, ὕδα-
 τος δὲ ὅταν ὑγρότητα. quae ex interpretatione Trincaue-
 lij sic se habent. Etenim cū in illo (idest in materia subie-

24 In lib. Hippocratis

„ Et a.) summus oboritur calor, ignis gignitur. quemadmo-
 „ dum aqua, cum summum fuerit assequutum frigus: ea-
 „ dem etiam ratione terra fit, cum subiectum id, quod ex
 „ sua quidem natura, omni qualitate vacuum est, omnem
 „ in se siccitatem, absq. vilo calore receperit. aqua vero cū
 „ humiditatem. Vbi illud animaduersione dignū est, quod
 in versione Trincauelij, Andernaci, & etiam Macchelli,
 bis de aqua, in primis, scilicet, & vltimis verbis, fit men-
 tio. de aere vero nihil dicitur. cum tamen in textu Galeni
 graeco Basileae impresso vox αἰὲρ, in principio ponatur.
 cui humiditas, & recte, tribuitur. Ipsi vero tanquā si con-
 ueniret ambobus in locis ὑγρότης, (quemadmodum in Al-
 dino codice male scriptum reperitur) aquam vertunt. &
 Trincaelius vocem ὑγρότης, primo loco positam, fri-
 gus vertit. Macchellus, & Andernacus, retēta vocis pro-
 prietate, humiditatem dixerunt, tum hic, tum in vltimis
 verbis, vbi aquae meminit Galenus. Crediderim etiā hic
 adesse mendum, in voce, quae vltimo loco legitur ὑγρό-
 τητος, cuius loco verbum ψυχρότης, idest, frigiditatem
 libentius legerem. cum aeri proprie humiditas, aquae ve-
 ro frigiditas tribuatur ab Arist. ij. de ortu, & interitu. nisi
 bis inutiliter de eadem re mentionem fieri velimus; &
 praetermitti, quod necessario apponi debet. Et quamuis
 in aqua sit & frigiditas, & humiditas: nunc tamen descri-
 bit Galen. elementa ex vna tantum qualitate. quemad-
 modum etiam plerisq. alijs in locis, facere consuevit.
 Nunc autem tanto libentius vocem pro voce substituo,
 quod mendum ex vnus tantum χ redundantia, & v trans-
 positione, & ψ loco γ mutatione, euenisse, ceteris illae-
 sis, videtur. Quod autem qualitates tangibiles, vt dicit
 Galenus; sint non solum omnium aliarum rerum, sed etiā
 elementorū principia: pluribus in locis testatus est Arist.
 ipse, praesertim vero ij. de ortu, & interitu, iij. meteorō
 logicorū, & ij. de part. animal. Quae autem postmodum
 dicit Galen. in calce expositionis, de mixtione elemen-
 torum

23. tex.

7. tex. in pri.

2. cap.

torum, in rebus ex ipsis ortis, & modo eius; quia sunt ex
eorum numero, quae ad artem pertinent, aliqua indi-
gent contemplatione. De mixtione igitur elementorū,
ait Galenus, tres fuerunt sententiae. Vna quae quattuor
tantum qualitates in componendis rebus naturalibus,
per tota inuicem temperari dicebat. quam Peripateticis
ipsis tribuit, etsi alio modo dixerint nonnulli expofi-
torum Arist. Alia vero, quae fuit Stoicorum, hoc de
essentijs ipsis elementorum affirmabat. de qua idem di-
citur etiam j, metho. med. Tertia, quae erat Empedoclis,
hoc idem continebat, sed diuersimode. quia volebat post
modum, quattuor elementa permanere impermixta, nō
secus, ac si quis, vbi lenigauerit exacte, ac in pollinem
redigerit aeruginem, & calcitem, & cadmiam, & misy,
ita misceret, vt non liceat, aliquod ipsorum sine alio tra-
ctare. Similem sententiam narrat Galenus de Democri-
to, & Epicuro j. de elem. quod facit & Auctor commen-
tariorum illorum in lib. Hipp. de humoribus, quae Gale-
no tribuuntur. Verum opinioni Peripateticorum, quae
vna, & eadem est cum medicorum placitis, refragari vi-
detur Galenus pluribus in locis. Sed cum inferius, in
hoc eodem opere, longe accommodatior, & locorum af-
ferendorum, & ambiguitatis tollendae, nobis sit visa oc-
casio, haec vsq. in illum locum distulimus. Trincaelius
notat in hac eadē expositione, id quod in impressis co-
dicibus, in primis ipsis verbis dicit *ὡς τὸ γὸς ἐπὶ δόξας*, alibi
legi, *ὡς τὸ γὸς ἐπὶ δόξας*. id est, quasi praeuiderit. Item non
longe à principio, in voce illa improbabilis, notat idem
Trincaelius in antiquis legi *ὡς τὸ γὸς ἐπὶ δόξας*, non *τὸ γὸς ἐπὶ δόξας*.

2. cap.

9. cap.
Lib. 1. exp. 2.

III.

Porro ex medicis quidam sunt, qui asserunt hominem esse sangui-
nem, alij bilem, nonnulli pituitam.

C O M M E N T A R I V S.

Opinione philosophorum, qui de natura humana
male locuti sunt, recitata, ac derisa, vt ita dicam; transit

D

nunc Hipp. vt dicit Galenus, ad medicos. & ait, ex his aliquos hominem esse sanguinem tantum dixisse; alios bilem; nonnullos pituitam. Et quamuis verba Hipp. nullam videantur habere obscuritatem; posset tamen quis suspicari; quia dum connumerat Hipp. opiniones medicorum, qui vno ex quattuor humoribus hominem componi tradiderunt; tres tantum eas facit; cum tamen adhuc quartus remaneat humor, scilicet, melancholia, qui quartam poterat constituere sectam. Fuit ne igitur aliquis ex antiquioribus medicis, qui hominem ex melancholia composuerit? Non minus & in verbis Galeni illud quaeri posset. quid sibi voluerit, quando dicit, quod hic praetermittitur opinio quaedam medicorum, conformis Melissi sententiae. Sed de hac, in sequenti expositione Galeni, vbi clarius locutus est, quam hic; verba faciemus. Vt primam tolierem ambiguitatem, non vererem asserere Hipp. hoc in loco vocem bilis, sumpsisse pro vtraque bile; flaua, scilicet, & atra. etsi me non latet, infinitis in locis, Galenum animaduertisse, nomen hoc simpliciter prolatum, de flaua bile perpetuo intelligi debere. & praecipue infra in hoc eodem libro, vbi notat. omnium esse morem non medicorum solum, sed etiam omnium Graecorum bilem sine additione nominare si voluerit pallidam vel flauam indicare. Et licet non recorder me vnquam legisse apud Gal. vocem hanc de ambabus bilis speciebus sine additione pronuntiatam dici posse: memini tamen aliquando notasse apud auctorem libri de Theriaca ad Pisonem, siue is fuerit Galenus, siue alius, bilem sine vlla additione pro atra usurpata. cuius haec verba sunt,

15. cap. loquitur enim quo pacto quandoq. quartanam curauerit. Primum enim cum coenassent, vt euomerent effeci: deinde secuta die succum absynthij bibendum tradidi, quo bilem contemperem, ac veluti edulcorarem. nemi- ni vero manifestum non est, quartanam fieri ab atra bile. Pari pacto & Latini quandoq. nomine bilis, pro atra uti

consueuerunt . ait enim Horatius in epist. ad Pisones.

----- o ego laeuis ----- „

Qui purgo bilem, sub verni temporis horam. „

cū tamen loqueretur de eo humore, ex quo homines infan-
niunt. Quinimmo, & hoc quo quò pacto me mouet; quod
apud eundem Hipp. in hoc eodem libro, bilis vocem sim- 25. text.
pliciter prolatā, pro vtraq. bile, quò sane pacto eam hoc
in loco intelligi volumus, acceptam legere possumus. „
cum enim prius dixisset. Affirmo autem sanguinem esse, „
& pituitam, & bilem tum flauam, tum atram. horumq. „
nomina primum ex lege fuisse distincta assero. nulliq. „
ipsorum idem inditum esse nomen. deinde subiungit. „
Mox vero & secundū naturam species esse diuersas, vsq. „
adeo vt pituita minime sit sanguini similis, neq. sanguis
bili, neq. bilis pituitae. ac si dixisset. neq. sanguis bili
vtraeq., neq. bilis vtraq. pituitae similis euadit. Insuper
Hipp. in lib. de genitura, vbi connumerat humorum spe-
cies, haec habet verba. εἰσὶ δὲ τέσσερις ἰδέαι τὰ ὑγρὰ,
αἷμα, χολήν, ὕδαρ, καὶ φλέγμα. Vbi Ioannes Gorraeus,
vir sane eruditus, qui librum illum explicauit τῆς χολῆς,
nomine, vtramq. bilem tum flauā, tum nigram, potuisse
indicare Hipp. notauit. Verum, huius loci tantum au-
ctoritate inniti, non omnino tutum puto. si quidem satis
aperte constat; quam diuerse assignatae sint hoc in loco
humorum differentiae: vt factum constat ab Hipp. in fini-
tis alijs in locis. Haec, quae probabiliter dicere possem
hoc in loco, tantum habui. Si quis vero his minime ac-
quiescat; dicere in super poterit, neminem antiquorum
bilis atrae naturam tanti vnquam fecisse, vt eam princi-
pium hominis, constituere ausus sit. vt pote, quae vsque
adeo pauca in hominum corporibus appareat; vt fere
stultum sit affirmare, hominem ex illa constitutum.

IV. Eundem uero & isti omnes epilogum faciunt. eorum enim
unusquisq. id ipsum unum esse ait, quodcumq. isti nominare uo-

D ij

luerint . atq. etiam, quod istud sic unum existens, coactum a calido, frigido, humido, & sicco; mutata forma, & facultate; dulce fiat, & amarum; album, & nigrum . & cuiuscunq. alterius generis . sed mihi haec non videntur sic se habere . Itaq. plurimi talia, atq. etiam alia, his proxima, pronuntiant .

C O M M E N T A R I V S .

Declarato discrimine, quod versatur inter placita veterum medicorum de hominis natura : quia hi sanguinē, illi bilem, alij pituitam hominem constituere volebant ; quid modo, & cum philosophis, & inter se commune habeant, in praesenti contextu declarat Hipp. & inquit, eundem isti omnes epilogum faciunt . scilicet, eandem adducunt rationem isti, ad vnum humorem statuendum hominis principium, quam afferebant & philosophi, cum de elementis verba haberent . Nam ex transmutatione humorum concludebat vnus quisq. eorum, hunc illum uel succum esse hominis elementum . eorum enim unusquisq. id ipsum . &c. hoc est, volunt omnes, id ipsum, quod hominis elementum ponunt, esse vnum tantūmodo : ceteraq. ex eo oriri posse vi transmutationis . & in hoc non tantum inter se, sed & cum philosophis consentiunt . vt ait Galenus . Atq. etiam, quod istud . &c. Exponit quo modo cetera oriuntur, ex vno tantum medicorum principio . volunt enim istud, sic vnum existens, posse, immutari a calore, & frigore ; tum ex eo generari ceteros omnes humores, qui in corpore sunt ; sanguinem, bilem, pituitam, & atrā bilem . quicq. per illas voces exprimuntur ; dulce, amarum, album, & nigrum . & forsan hic eo modo loquitur Hipp. quo antiquiores illi loquebātur . & omnis alius humor cuiuscunq. generis ; vt ἰχθῆρ, & omnes illi humores, qui extra modum naturae esse dicuntur . vt sunt aeruginosa, & fusca bilis, rubra, porracea, & omnes aliae quocunq. nomine vocatae . In hoc quam maxime def-

fidentes a philosophis . qui ex illo principio, quod unus-
 quisq. eorum ponebat, concretionem, & segregationem tan-
 tum; cetera alia fieri contendebant. ut explicauit Gal.
 At isti ex eo humore, quem hominis initium ponunt, sub-
 stantiali transmutatione, quam generationem vocant, ce-
 teros oriri humores, asserunt. ut ex ipsius Hipp. verbis
 aperte constat. Inquit enim, quod principium istud a
 medicis positum, *coactum a calore, & frigore mutata forma,*
& facultate, quod non fit absq. subtili mutatione, &
 corruptione corporis prius existentis, *fit dulce, & amarum*
album, & nigrum. &c. adeo, ut medici veram cognoue-
 rint quo quo pacto rerum generationem; quae philoso-
 phos illos turpissime latuit. Quo autem pacto decepti
 sint & medici ipsi, ubi expositionem Galeni declarabi-
 mus, clarissimum euadet. Nunc autem illud in hoc tex.
 Hipp. notandum venit, quod in interpretatione Trinca-
 uelii, quam sequimur, & quam apponimus; post verba
 illa *calido, & frigido* subiiciuntur haec, *humido, & sicco.*
 quae nullo in codice eorum, quae huc usq. viderim, le-
 guntur. Vel igitur dicendum ipsum habuisse textum, in
 quo aderant. vel haec verba traduxisse oculis conueni-
 entibus. vel ex mente sua (qui omnium esset absurdissimus
 error) ea adiunxisse. Item verba illa in calce textus,
 quae dicunt, *οἱ μὲν οὖν πλεῖστοι τοιαῦτα τίνα, καὶ ἐτι*
ἐγγύτατα τέτταρον, ἀποφαίνονται. quaeq. in antiquissimo
 codice legisse testatur Trincauelius, Andreas Brentius
 in sua versione praetermisit. quae apponitur in simul cū
 textu quodam graeco Basileae impresso anno xliij. Quod
 ex Galeno habemus sic se habet. Dum medici volunt
 probare huic, illum ue succum esse secundum naturam
 in corpore nostro; ex illoq. alios generari; tantum abest,
 eos suam opinionem confirmare; ut potius eam destruāt.
 quia potius ponunt, vnā quandam naturam, separatā
 a quattuor humoribus, quattuor humorum formam ac-
 quirere; eo penitus pacto, quo diximus de philosophis

incidentibus in opinionem Melissi ; quam ex ipsis, vnum esse secundum naturam . Nam, dum ex sanguine, exempli causa, qui est calidus, & humidus, generatur bilis, quae est calida, & sicca ; necesse est, vt loco humiditatis introducatursiccatas, eadem remanente caliditate . At in quo nam subiecto corporeo est ista caliditas in hoc transitu? non est dicendum in sanguine . quia sanguis, dempta humiditate, non est amplius sanguis. non in bile, quia nūmdum genita est . ergo ista caliditas remanet in alia re a sanguine, & bile diuersa . igitur in aliqua materia, apta vt possit suscipere diuersas has qualitates; & in diuersos humores transmutari ; eorumq. formis subijci. quare dum isti volunt ostendere vnum ex humoribus naturaliter nostrum corpus componere, ex quo alij postmodum ortum ducant, potius probant, nullum eorum esse istud primum : sed aliud quippiam, ex quo omnes fieri possint . cum tamen nullum possit in medicina constitui dogma huiusmodi, simile opinioni, quam habuit Melissus in negotio naturali . quia non potest inueniri aliquid ab humoribus diuersum, quod vnum sit, quodq. humoribus ipsis tamquam materia subijci possit, ex quo hominis naturam, quae ex humoribus constat, fieri affirmare possimus . quo pacto habuit Melissus essentiam quandam ingentam, & incorruptibilem aptam elementorum generationi ; quam principium rerum statuebat . quamq. materiā primam posteriores appellauere . Et ob id quia reuera non potest in medica facultate huiusmodi astrui heresis, dixit superius Galenus, praetermissam medicorum sententiam, conformē Melissi placitis fuisse . Nunc quid per verbum illud *ἰχῶρες*, sit intelligendum, cum aliorum aliae sint versiones, videamus . Haec vox *ἰχῶρ*, vertitur hoc in loco ab Andernaco, & Macchello, sanies . celeberrimus vero Trincanelius, virus interpretatur . quae quidem clarissimorum virorum interpretationes, verborum diuersitate inter se discrepare videntur . igitur

quo modo rectius verti possit notandum est. Verum priusquam id exponamus, quia maxime conducit medico cognoscere quid sit *ἰχώρ*. cumq., vt videbimus, maximam habeat familiaritatem cum humoribus, nonnulla quae obseruauimus, nunc annotabimus. vt quid sit, quo modoq. accipiat ab Arist. & Gal. praesertim vero hoc in loco, percipere facillime possimus. Et ne quid intantum relinquamus, quod huic loco conducere possit; etiā quo modo accipiat apud poetas, scribere non pigebit. Ichor igitur ab Homero, pro sanguine Deorū vsurpatur. vbi narrat Venerem vulneratam fuisse a Diomede. vt est videre in illis versibus.

----- *ρεεδ' ἄμβροτον αἷμα θεοῖο* *Ilia. e.*

ἰχώρ, οἷός τις ὡς γὰρ ῥέει μακάρεσι θεοῖσιν. *»*

ὁ γὰρ ἴτον ἰδίους, ὁ πίνους αἰθοπακόνον. *ideft, »*

----- *fluuebat autem immortalis sanguis Deae* *»*

Ichor, qualis fuit beatis Dijs. *»*

Non enim panem comedunt, neq. bibunt ardens vinū. *»*

Aristoteles vero diuersis in locis, diuersimode vtitur hac voce. j. enim de hist. animal. accipit *ἰχώρα*, pro eo, quod

vicem gerit sanguinis in animalibus sanguine non praeditis. vbi dicit. quod in quibusdam animalibus, scilicet, in sanguineis, est vena, & sanguis: in aliquibus vero,

ideft, in ijs, quae sanguine carent, loco venae fibra; loco

vero sanguinis ichor reperitur. *ἰχώρ* igitur ibi erit ferofitas quaedam vicem gerens sanguinis. Quo quidem

fero modo vsum fuisse auctorem lib. de natura pueri, siue

Hippocratem, siue Polybum, videmus. cum membra-

nulae, genituram septem diebus in vtero detentam, ac

iam in embrionem euadentem, vestientis; vasa, ac du-

ctus venas nominare timuerit: sed fibras dixerit. quibus

tribuit *ἰχώρα*, ijs verbis. *ἐν δὲ τῷ ὕμνῳ ἐφαίνοντο ἐν-*

δοσαι ἴνες λευκαὶ καὶ παχεῖαι ἐλημμέναι ξυὺ ἰχώρι πα-

χεῖ, καὶ ἐρυθρῷ. *ideft.* Apparebant autem in membrana

albae, crassaeq. fibrae, cum ichore crasso, ac rubente, cō

..... *»*

..... *»*

..... *»*

..... *»*

..... *»*

..... *»*

uolutae, ac complicatae. quasi ichor proprie fibrarum humor, fibrae vero ichoris vascula maxime dicantur, ambo autem non nisi de ijs rebus, quas sanguine carere scimus, usurpari possint. qualia sunt animalia sanguine haud praedita; & membranae. Alijs vero in locis, accipitur ichor ab Arist. pro tribus alijs humoribus a sanguine. Secundo enim de part. animal. vbi, quae nam sint partes similes humidae in animalibus sanguineis, declarat; sanguinem, & ichorem inter cetera connumerat; nulla de alijs humoribus facta mentione. ergo eos sub verbo ichore, contineri voluisse, affirmare debemus. cū
 19. cap. praesertim iij. de hist. animal. dixerit, ichorem esse partem dilutam, siue aquosam sanguinis: aut quia numdum cocta est; & haec erit pituita. aut quia corrupta est; & haec erit vtraque bilis, flava, scilicet, & atra. Alio modo, ac longe disterfo accipitur ichor a medicis. vt patet ex traditis a Galeno, auctoritate Platonis in Timaeo; eo in loco, vbi quo modo generentur morbi in nobis exponit Timaeus, ij. in vj. de morbis vulgaribus. vbi ichorem nil aliud esse apud medicos, praeter serosam partem, ac veluti colamentum omnium humorum, lucidissime testatum reliquit. & ibi quod tot sunt ichores, quot humores, bonitate, vel malitia ab humore proprio adepta inter se
 36. expo. differentes, habemus. quod etiam ij. de diff. febr. confirmatur. Et haec erit propria ichoris apud medicos significatio. Quamobrem cum tot, ac tanta sint huius vocis significata; non est adeo facile, ea omnia vnico verbo exprimere. nil mirum igitur si tam varie versa fuerit haec vox ab interpretibus. Quorum alij sanem, vt Andernacus, & Macchellus, & Theodorus Gaza, vbiq. apud Arist. (quod quidem, quo iudicio factum fuerit, relinquamus graecarum litterarum peritioribus) reddiderunt. Alij virus, vt Trincauius. Alij vero, vt Sebastianus Castalio, qui nouissime Homerum latinum fecit: & Marsilius Ficinus in loco Platonis allegato a Gal. vertunt cruorem.
 Ioannes

Ioannes Manardus viij. lib. epist. suarum ichores, tenues corporis superfluitates latine fecit. xij. vero lib. sanie quam sanguinis ichorem vocat. Item Cornelius Celsus lib. v. serosum illum humorem, qui laborantibus hydro-
 pis specie illa, quae *σάνη* graece dicitur, sanie nuncupat. Quod forsitan fuit in causa, ut postmodum plerique interpretes, illum secuti, in vertendo ichore, sanie dixerint. Non est igitur, iudicio meo, vertendum semper istud nomen, vno, & eodem vocabulo: sed cum diuersas habeat significationes, pro loci diuersitate, nunc vno, nunc alio nomine, & quandoque repta voce graeca, exprimendum erit: quod quidem faciendum esse hoc in loco firmissime credo: quemadmodum, & recte quidem fecit Paulus Crassus Patavinus: qui dum verteret commentarios Gal. in vj. de morb. vulg. lib. deuenissetq. ad locum illum, in quo Hipp. ait. *περί τῶ ἀμυγροῦ τῶ ἰχθόρου* *ἐν τῷ ὅτι ἐν τοῖς ἀμυγροῖς τὸ τῶν ἰχθόρων, ἢ ἐν τοῖς ἀμυγροῖς τῶν ἰχθόρων, καὶ εἴτε φανερὸν εἴτε χροστὸν*, sic vertit. De sanguine ichoroide, quod in pauidis talis, aut in vigilatibus, & siue malus, siue bonus. ubi graecam, cum nulla alia ad hoc ea recte exprimi possit, seruauit vocem. quod fecit etiam in illius contextus Galeni expositione. Graeca igitur & hoc in loco poterit seruari vox, & intelligatur pro ichore, serum, seu colamentum illud, quod quattuor humoribus naturaliter inest. An vero ad mentem Galeni dici possit, ichorem esse speciem pituitae: quemadmodum tenet Archangelus Piccolomineus; in ijs commentarijs, quos scripsit in librum Galeni adscriptum de humoribus, ubi de pituita loquemur, discutiemus.

Ego vero statuo, quod si homo unum esset, neuiquam doleret. nam neq. foret propter quod doleret, cum unum esset. Quod si etiam doleat, erit necesse remedium esse unum.

C O M M E N T A R I V S

Huc usq. antiquorum sententias proposuit Hipp. qui

de natura hominis locuti sunt. qui in hoc praecipue dam-
nandi sunt, quod hominem vna tantum re constare vole-
bant. Ideo Hipp. antequam ad aliquid peragendum de-
ueniat, illud prius aggreditur in hoc textu demoliri, an
homo sit vnum. & ad hoc diluendum ex manifestis, om-
nibusq. compertis, accepit, hominem dolore affici, vt
horum dicta infirmare possit. Ad hoc autem non solum
vltus est validissima, sed etiam breuissima ratione, vt di-
cit Galenus. Haec talis est. Si homo esset vnum, impos-
sibile esset, quod doleret. Hunc eundem argumentatio-
nis modum, non solum usurpauit Auerracerrimus medicorum
inimicus, tamquam optimum; sed etiam longe amplio-
rem reddit libro suo, qui Destructio destructionum inscri-
bitur. quo in loco ad verbum habet. Dicit Hipp. si esset
homo ex vna re, non doleret corpus eius. id est, non cor-
rumpeteretur, & mutaretur. & sic etiam sequeretur, vt
non generaretur; sed esset ens, quod non deficit, nec de-
ficiet. Cuius quidem rei rationem adiungit Hipp. idem,
hoc in loco sui ipsius interpretis verbis illis. *Nam neq. foret
propter quod doleret, cum unum esset.* ad hoc enim, vt aliquid
patiat, necesse est, quod adsit etiam agens; alioquin
nulla fieret passio: vbi agens, & patiens, ibi plura vno ne-
cesse est fateri. in homine dolor, & passio reperitur, er-
go in homine plura vno. Si igitur homo esset vnum, non
doleret: nunc autem dolet; ergo eum vnum quid esse, fa-
teri non debemus; sed ex pluribus constitutum, creden-
dum. Et vt maiorem absurditatem in hoc eodem placi-
to ostenderet ita dicit in illo loco, *Quod si etiam doleat, etc.*
Sed dato etiam quod doleat, quod tamen est impossibile;
a nulla alia re concitatus, sed ex eadem vnica, ac simpli-
ci, ex qua componitur; tunc omnino fatendum erit vnū
tantum esse dolorem. tenet autem haec sequela hoc mo-
do. Dicunt illi hominem esse vnum, & eum dolere posse.
sed ab vno, quatenus vnū non prouenit, nisi vnum. vt
dicitur ij. de ortu, & interitu. ergo vnica doloris specie

a. disp.

2.

3.

4.

5.

56. tex.

affligi tantum poterit: vnicus est dolor; ergo & vna est
 sanatio; & vnicum remedium: ratio erit, vt habetur ab 9. tem
 Arist. j. de coelo. quia vni, in quantum vnum, non est nisi
 vnum contrarium. Verum falsum est vnica sanationis
 species, omnes homines a quavis aegritudine, quouis ue
 dolore sanari: ergo & falsum hominem dolore affici pos
 se, si vnicus, ac simplex extiterit. Ex ijs omnibus con
 cluditur aperte falsum esse, antiquorum placitum illud,
 quo hominem vna tantum re compositum esse volebant,
 quae ab Hipp. ita clare hic explicata habemus, vt mini
 me longiorem requirerent orationem. Verum quoniam
 Gal. j. de elem. hanc eandem Hipp. orationē doctissimis, s. cap.
 & grauissimis verbis ad cognoscendum auctoris nostri
 artificium, explicat; ideo nonnulla hic breuiter ad men
 tem eius perstringere decreuimus. Et primo notat Gal.
 vetustissimam Hipp. consuetudinem, qui cum vnum di
 xerit, reliqua similis naturae adiungere ceteris permit
 tit: quod alijs quamplurimis in locis animaduertit, &
 pariter hoc in loco ex industria obseruat. Nam sicuti ex
 dolore redarguit Hipp. antiquos, ita eos & ex delecta
 tione, & sensu conuinci posse, concludit Galenus. Nam
 si homo vnum esset, neuiquam sentiret, cum non minus
 ad sentiendum, & agens, & patiens, quae sunt plura vno;
 quam ad dolorem, requirantur: idem & de voluptate di
 cendum; idem de memoria; de phantasia; & ceteris ani
 mae functionibus; quae ex sensu ortum ducunt, affirma
 ri posse, asserit. Quod si haec non adessent, nec profecto
 anima ipsa adesset. Deinde apponat Galenus, cum duae
 sint in hoc textu argumentationes; quarum prima est, si
 homo esset vnum, non doleret. secunda, si doleret, vni
 ca esset sanatio; ambas eodem penitus modo, eademq.
 penitus forma syllogistica procedere. Hipp. enim in
 vtraq. ex opposito consequentis, intendit concludere op
 positum antecedentis; hoc pacto. si homo esset vnum,
 non doleret: dolet, igitur non est vnum. eodem pacto &

E ij

secunda procedit. si doleret vnum existens, vnicum esse remedium: at multifariam curari hominibus contingit, ergo non dolet homo vnus existens. Deinde declarat quo modo sequatur hoc. si homo doleret, vnus esset medicationis modus. Nam quod a nulla alia re cogi potest, ex se tantum necesse est patiatur. si ex se, ergo cuius propria vnus cuiusque rei vna sit natura, erit quidem & passio vna: si vna, ergo & reditus ad naturalem statum vnus, ergo & sanatio vna. Postremo animaduertit Galenus illam argumentationem, si homo doleret, vnus esset sanationis modus, ab Hipp. ex superabundanti, vt exactius aduersarios corripere posset, fuisse tantum adiunctam. Sat enim erat dixisse: homo dolet; igitur non est vnus. Et satis, superque victi ex hoc vno tantum argumento, eua-
debant. Sed voluit etiam, impossibili dato, nempe, quod doleret, ex sanatione ostendere, nequaquam hominem ex vna tantum re compositum esse. Subinde vero, quam hoc sit falsum, vno tantum medelae modo morbos hominum curari, exemplis demonstrat. siquidem hic calidis, ille frigidis; vnus humidis, alter siccis, alius astringentibus, laxantibus ue, & reliquis huiusmodi qualitatibus, sanitati sunt restituti. Haec igitur omnia, ex Galeno, quia satis artificiose dicta sunt, cum huic loco maxime conducere videantur, annotare volui. Verum ex doctissimis viris non defuerunt; quos tantum abest hanc Hipp. rationem, si homo vnus esset, non doleret; potentissimam, vt ait Galenus, credidisse; vt potius eam infirmissimam iudicarint. Ad id enim, quod dicit Hipp. si homo vnum esset, non doleret, negant sequelam, quia potest esse, inquiunt, quod homo vna re constet intrinsece, sed quae sit alterationibus rerum externarum obnoxia, quo pacto passibilis omnino erit. & eo magis, quia videtur Hipp. in iij. contextu, antiquos hominis materiam vnā ponentes eam a calido, & frigido posse cogi, asseruisse. Illa ergo materia ab extrinsecis alterari potest. quare & ho-

mo dolore affici poterit. Non erit igitur verum in vniuersum proferre, si homo esset vnus, non doleret. Itaq. meas partes esse duxerunt, quia Hipp. expono, hanc omnino tollere difficultatem. Huic dubitationi facillime obuiam iri posse crediderim. Nam etsi antiqui cognouissent hominis materiam ab extrinsecis rebus, praecipue vero calido, & frigido immutari posse, (quod tamen tam de philosophis, quam de medicis dictum minime credo) & hoc pacto hominem doliturum, non tamen propterea destitutus erit Hipp. quin ex absurditatibus, quae consequuntur eorum opiniones, easdem tollere possit. si quidem si verum est, hominem ex vna tantum re constitui, nihilominus sequitur, quod numquam continget, cum ab interna causa dolere, afficiq. Sed istud quam manifestissime falsum esse deprehenditur. Siquidem nemo nescit dolorem saepissime ab interna causa oriri. Insuper animaduersione illud dignum est, ex antiquioribus philosophis, qui hominem vnum ex elementis con formare volebant, illud ex calido, & frigido cogi posse, non dixisse. Quod autem ab Hipp. iij. tex. dicitur, de medicis tantum pronuntiatum intelligi debet, vt recte inspicienti locum illum apparebit. Quamobrem ratio haec magis aduersus philosophos, quam aduersus medicos pugnabit. idq. ex duobus testimonijs clarissimum euadet. Nam Gal. j. de elem. hanc eandem rationem, tamquam philosophos tantum oppugnantem, exponit. Praeterea in hac eadem expositione, quam maxime illam valere aduersus ponentes atoma, asserit, quia inalterabilia, incompatibiliaq. ab antiquis ponebantur. Haec igitur sunt apertissima indicia, huius praecipue illum mentis fuisse, vt eos, qui principia, nullo pacto alterabilia posuerunt, merito corriperet. In his esse iam connumeratos philosophos arbitramur, non autem medicos, qui principia sua alterationibus maxime obnoxia constituebant. Quamobrem si antiqui isti, vt voluit Galenus, ex illis

2. expo. In his principiis cetera fieri concedebant ex confectione tantum, & secretionem; nullo pacto eadem coacta a calido, & frigido, mutata forma, & facultate procreare alia asseruerunt. Hoc enim pacto veram cognouissent in rebus generationem. quod tamen quam a veritate alienum sit; & ab his, quae ab Arist. libris de ortu, & interitu dicuntur, remotum; non est, qui non videat. Aduersus vero medicos valebit equidem huiusmodi argumentatio, sed vno tantum eorum, quos iam diximus, modo. si homo esset vnum, neuiquam ab interna causa doleret. nunc autem hoc modo dolet. ergo homo non est vnum. Alio vero modo nullus esset, quia praeter humorem, calidum, & frigidum externum ad rerum ortum admitterebant. Et haec, quibus omnem prorsus demptam dubitationem, firmissime credimus; dicta sint. Notandum hoc in tex. Arist. ab Hipp. idem refellendi antiquos sumptisse artificium. primo enim phys. aggressurus disputationem aduersus veteres philosophos, dixit. Supponatur nobis, aut omnia, aut aliqua moveri, ut inde ex motu, eos redarguere posset. quo pacto Hipp. ex dolore, quem sibi assumit velut i ab omnibus concessum, antiquorum sententiam de hominis vnico principio prosterne-
 di ansam sumit. Idem observatum fuisse in lib. 1. phys. ab Arist. quod hic ab Hipp. observatum videmus, notat Galen. j. de elem. Nam cum dixisset Parmedidis, & Melissi sententias, quoniam scientiam de natura destituebant, nullam requirere reprobationem; in progressu tamen suae tractationis illis se contradicentem ostendit. Hoc idem Hipp. euenisse videmus. Cum enim antea dixisset, eos, qui artis medicae principia destruiunt, vnum tantum statuentes elementum, istius sermonis non esse idoneos auditores, mox tamen apparet ipsorum destruere opinionem. Admonet Galenus in expositione rationem hanc, quae dicit, si homo vnum esset, dolere non afficeretur; valere etiam aduersus eos, qui ponunt indiuisa, incon-

11. tex.

5. cap.

725

cinna, & minima elementa; quae ἀτμός vocant, huma-
 nam naturam conformare, seq. alibi hoc dixisse indicat. 2. cap.
 locus est j. de elem. ubi his verbis, quod hic breuissime
 tangit, lucidissime pertractat. loquitur enim de Epicu-
 ro, & Democrito; & inquit. Quod neq. volunt aliquo
 modo ipsa posse alterari; illis, scilicet, alterationibus,
 quibus omnes homines, sensu docente, suum praestant
 assensum. veluti neq. aliquod illorum inquit calefie-
 ri, neque frigefieri, eodem modo, neque exsiccari,
 neq. humectari. multo autem magis neq. nigredinem,
 neq. albedinem, neq. aliam aliquam omnino suscipere
 qualitatem, secundum vllum agens transmutationis.
 Non absq. ratione igitur ipsis Hipp. contradicens, haec
 verba profert. numquam dolore correptum iri hominē,
 si tali sit natura praeditus. Nam quod dolore affici de-
 beat, haec duo habere oportet ex necessitate, esse, sci-
 licet, alterabile, & sentiri potens. nam si nullam omni-
 no admitteret alterationem, eundem, quem ab initio,
 gessit habitum, continuo seruabit. at quod dolet neuti-
 quam seruat. 3. cap.
 Nunc vero multa. nam multa in corpore habentur, quae ubi
 a se mutuo praeter naturam calefiant, refrigerentur ue, siccentur
 aut humectentur, gignunt morbos. Unde sunt multorum species;
 & multiplex quoq. eorum curatio. 4. cap.
 C O M M E N T A R I V S.
 Quia dixerat Hipp. superioribus verbis, quod si homo
 vnum existens secundum opinionem antiquorum, dole-
 ret, vnica etiam esset sanatio: nunc vult ostendere nullo
 pacto affirmari posse, vnum tantum genus medicationis
 inueniri. Quod vt faciat, sibi assumit varios esse mor-
 bos; idq. ex manifeste apparentibus monstrat. Si qui-
 bus

dem nulla sunt, in corpore nostro, quae cum a quodam
 sibi statuto temperamento recesserint, illico morbos in-
 ducunt. Si igitur plures sunt morbi, ergo & plura reme-
 dia. quia quod uni conducit, alteri nocimento esse
 poterit. & quia hunc vna re, illum vero alia sanatum vi-
 dimus. ut declarauit Gal. loco illo j. de elem. quent pro-
 xime, expositione superiori, citauimus. *Nec autem multa:*
scilicet, remedia inueniuntur, siue necessaria sunt medi-
co. idq. probat, quia multa in corpore habentur, quae ubi a se
multo praeter naturam calefant, refrigerentur, siccentur, huma-
entur ue, gignunt morbos. Quod quidē de elementis pro-
 nuntiatum illa potissimum ratione intelligi potest, quia
 ijs vocibus, calido, frigido, humido, & sicco, elementa
 vocata saepe, ac saepius nominare consuevit Hipp. vtiā
 diximus. Maxime vero de humoribus exponi debet; cū
 ob id, quod & in humoribus adsunt hae qualitates; tum
 quia re ipsa humoribus proprie, nō elementis, morborū
 causas ascribimus. ut praeter Hip. de hac re sentētiam,
 res ipsa, & Galenus testantur, qui viij. de decretis Hipp.
 & Platonis, id scriptum reliquit. Nam quotiescunq.
 alter altero sit validior, necesse est modum a natura ipsis
 constitutum corrumpi, labiq. quod nil aliud est, quam
 morbus. sicuti nil aliud est sanitas, nisi symetria, & sym-
 phonia quaedam horum omnium naturaliter se habent-
 tium. Reuocabit quis in dubium hoc in loco; cur cum
 ex apparentibus indicare voluerit Hipp. varijs modis ho-
 minem corripī morbis: cumq. tribus modis ex humori-
 bus aliquam laborare contingat; ex intemperie; ex quā-
 titate superaucta, diminuta ue; & loci mutatione: ut vi-
 debimus infra. cur est inquam, quod vnius tantum mo-
 do meminit ceteris relictis? Dicerem sat fuisse Hipp. ad
 ostendendum multifariam hominem aegrotare, illud
 probare vno illorum trium modorum. & praecipue illo,
 quo quattuor modis simplicissimis aegrotare, contigit.
 Siquidem ex simplici intemperie laborant quandoq. ho-
 mines

mines minus calefacti ; non raro frigefacti ; aliquando exsiccati ; nonnumquam humectatati . Non est autem in ostendendo proposito suo ceteris duobus vsus ; quia quo modo istud peragere possint, numdum docuit . Nemo autem est , qui nesciat ; ne dum ex qualitatibus nimium , vel extra admotis , vel intus auctis , aliquando morbos , sed mortem quoq. euenisse .

VII.

- Ego vero aequum esse censeo , ut is , qui asserit hominem solum sanguinem , nec quidquam aliud esse ; ostendat illum nequaquam formam commutare ; aut fieri omnimodum . Sed quodam anni tempore , aut aetatis ipsius hominis , quo solus in homine sanguis inesse appareat . Nam alioqui consentaneum est , tempus ali- quod esse , quo illud in se unum esse appareat . eadem quoq. illis ego opposuerim , qui pituitam aiunt , aut bilem hominem esse .

COMMENTARIUS.

Perfistit adhuc Hipp. in inquirendo num homo sit simplex , vel multiplex . cumq. superiori oratione impugna- uerit illud , quod commune habebant philosophi , & me- dici inter se ; ostenderitq. nequaquam fieri posse , homi- nem vnum , quidquid illud fuerit , existere : nunc medicis illud particulariter obijcit , vt ait Gal. ij. de elem. quod si verum esset , hominem vnico constare humore , tunc opus esset , eundem semper sub eadem forma , idest , sub eodem temperamento permanere , neq. fieri omnimodum , idest , neq. modo huius , modo illius effici temperamenti . quod tamen minime ostendi potest . si quidem ratione acta- tum , & anni temporum , temperamēta hominum alterari ob diuersos dominantes humores , sciunt medici om- nes , quod non tantum ratione aetatis , & constitutionis aeris , sed ob infinitas alias causas euenire potest . Et quoniam mos est Hipp. vt notauit Gal. j. de elem. ex super- abundantia redarguere aduersarios : quamuis illud ex se

4. cap.

3. cap.

F. 161

satis esset ad demonstrandam falsitatem opinionis veterum medicorum, hominem, nempe, perpetuo eiusdem esse formae, seu temperamenti, si ex vno tantum principio traxit originem: tamen ipse ad maiorem sui opinioni fidem faciendam, dicit. quod dato etiam non semper eundem sub eadem forma reperiri posse, saltem deberent ostendere vel tempus anni quoddam, vel hominis certam aetatem, in quibus id, quod principium esset, solum in corpore se se ostenderet. Verum neq. semper, neq. aliquo tempore istud ostendi poterit. quoniam, ut infra videbimus, in omni anni tempore ex medicamentis purgantibus observatum est, plures reperiri in corpore humano humores. ergo falsum perpetuo erit, hominem ex vno tantum humore constitutum esse. Quo modo autem haec Hipp. argumentatio valeat, ambigere quispiam poterit. minime vero, qui Arist. student. Ad hanc igitur dubitationem dicendum; quod cum res illa, quae humanum corpus constituit, necessario principium nuncupari debeat, ideo ex Arist. regula, semper existere debet. Principia enim, ut habetur j. phys. perpetuo manere oportet. quam quidem regulam, non aliunde accepit Arist. quam ex hoc loco. Nec illud quis mihi obijciat, dictum illud communiter non intelligi de materia; de qua nunc locutum aliquid fuisse Arist. animadvertunt nonnulli. Et hic ab Hipp. de humoribus potissimum, ut sunt hominis materia, verba fieri: quia ut iam supra diximus in praefatione, humores non tantum in hoc libro, quatenus causa materialis esse dicuntur, ab Hipp. accepti fuerunt; sed quatenus habent in se etiam & agendi principium. & quoniam omnis actio a forma, ideo & ut hominis forma, non tantum ut materia, considerantur. Adversus medicos non tantum hoc in loco Hipp. disputat, sed longe exquisitius infra idem praestat. Verum cum ad locum proprium deveniremus, quid fuerit in causa, quod Hipp. duobus in locis medicos impugnaverit, declarabimus.

Ego quippe quaecunq. secundum legem, & secundum naturam esse hominem dixerō, illa ostendam eadem semper esse, pariter in iuvene, & in sene, frigidiori anni tempore, & calidiori. coniecturas praeterea asseram, & causas insinuabo, propter quas ex necessitate quodlibet eorum in corpore increfcit, ac contabescit.

C O M M E N T A R I V S.

Prius quam deueniat Hipp. ad tractationem de principijs componentibus hominis naturam: & de eorum qualitatibus, ac conditionibus verba facere aggrediat, pollicetur se ostensurum principia ab se posita, semper esse in hominibus; simili modo in iuuenibus, & senibus: anni tempore calido, & frigido. & ad istud probandum, se velle duo probationum genera adducere, legem, scilicet, idest hominum consuetudinem, vel potius assensum; & naturam rerum ipsam, spondet. quae duo maxima ad aliquid asserendum sunt fundamenta. Et quoniam neminem adeo stolidum esse credendum est, qui rei veritatem concordem nostris dictis requiri neget, cum aliquid serio asserimus, ideo de ea nil aliud asseram. Quam autem vim habeat consuetudo ad aliquid firmiter tenendum, videre est apud Arist. ij. methaphys. & apud Auerr. j. phys. Sed ad rem. Quoniam igitur Hipp. textu superiori opposuerat medicis, eos non posse suum illud principium solum, nec per minimum temporis spacium, nec vlla in hominis aetate semper permanens, persistēsque ostendere; ideo ipse principia sua perpetuo in omni aetate, & in omni anni tempore reperiri se demonstraturum in praesens promittit. testaturque omnia probaturum ex lege; & natura ita se habere. nimirum & ita homines asserere, & ita esse secundum rei veritatem. Quoniam autem positurus erat principia alterationibus obnoxia, minui, & augeri valentia; & quia hoc erat quo-

F ij

dam modo contrarium verbis, quibus superius dixerat, ea semper esse simili modo in iuvene, & in sene, frigido anni tempore, & calido: ideo subiungit, se demonstraturum esse rationem, & necessitatem, quibus haec adaugeri, & minui quibusdam certis temporibus omnino debeant. omniaq; haec, quae pollicitus est Hipp. hoc in loco ad vnguem, & religiose quodam modo, & arte quaedam diuinissima in progressu obseruat. & quoniam verba adeo sunt clara, vt ne indigeant quidem minima expositione, ijs relictis, annotabimus tantum quaedam pauca. Et primo, quoniam Hipp. dixit, se velle ostendere nullam hominis aetatem inueniri, nullumq; anni tempus excogitari posse, in quibus principia, quae ab eo ponentur, non reperiantur in hominibus *κατὰ τὸν νόμον*, id est, secundum legem, vel secundum hominum existimationem; videndum est, quid praesferant haec verba. Aliquid esse tale *κατὰ τὸν νόμον*, vel *νόμος*, duobus modis intelligi solet. vno quidem modo, vt id quod est secundum existimationem, sit etiam secundum rei veritatem, & *κατὰ τὴν φύσιν*. Altero modo, vt omnino diuersa sit existimatio, & opinio, ab eo, quod est secundum naturam. Lex enim, vt dicit Auerr. j. coeli, & institutio posita sunt voluntariae, & res voluntariae, quae verponuntur, assimilantur naturalibus, & sequuntur opus eius. ijs vero, quae non sunt similes naturae, & quae illi repugnat, aduersatur esse *ἐν τῇ*, id est vere. vt notat Gal. j. de elem. Vbi sententia Democriti narratur, qui omnia ex conuentu atomorum fieri autumabat. Refert autem Gal. vt etiam supra notauimus, eum omnia, quae sunt, posuisse ita esse *κατὰ τὸν νόμον*. id est, secundum existimationem nostram. non autem *ἐν τῇ*, aut *κατὰ τὴν φύσιν*. id est, vere, & secundum naturam. Quando igitur pollicetur Hipp. se velle demonstrare principia sua semper inesse non dissimili modo in iuuenibus, & senibus; &c. secundum legem, neminem ambigere est credendum, eū

intellexisse de opinione, & exiſtimatione hominum, cui
minime rei natura, & veritas refragatur. cum maxime
ſubiungat, & ſecundum naturam idem præſtaturum. Se
cundo verſio Trincavelij conſideranda venit. nam quod
græce apud Hipp. eſt ἐγὼ μὲν γὰρ ἀποδείξω ὅτι ἄνθρωπος
τὸν ἀνθρώπου εἶναι κατὰ τὸν νόμον, καὶ κατὰ τὴν φύ-
σιν εἰ ταῦτα εἶναι ὁμοία. &c. Ipſe vertit. Ego quippe quæ
cunq. ſecundum legem, & ſecundum naturam eſſe ho-
minem dixerō, illa oſtendam eadem ſemper eſſe. &c.
quæ trāſlatio nullo modo cōſtare poteſt. Aliud enim eſt
velle oſtendere principia iuxta hominum exiſtimationem,
& ſecundum rei veritatem poſita eſſe eadem. &c.
quod innuere videtur expoſitio hæc. Et aliud eſt velle
oſtēdere hæc principia ſive malis elemēta, ita ſe habere
i. ea pari pacto in omni ætate, & in omni anni tempore
reperi ſecundum rei veritatē, & ab omnibus ita teneri;
quod eſt Hipp. inſtitutum hoc in loco. Præterea male
etiā vertit verbum ταῦτα, eadem; cum hæc, debuiffet
potius dicere, nulla enim ab Hipp. probatur principio-
rum abſe poſitorum identitas, hoc in lib. Tantum enim
oſtendit humores quattuor, quos ipſe humanæ naturæ
ſtatuit principia, eos eſſe, quibus natura uſa eſt in
componendo homine. & quorum ſingulis ab omnibus ho-
minibus inditum eſt proprium nomen; ut videbimus.
Nullo igitur pacto accipienda eſt horum verborum in-
terpretatio hæc, cui præter id, quod diximus, illud mā-
niſteſtiffime refragatur, quod in proceſſu poſtmodum dū
probat Hipp. quattuor humores eſſe corporis noſtri ele-
menta, hæc eadem reaſſumit capita, ubi hunc locum in-
dicare volens, teſtatur, ſe pollicitum fuiſſe iſtud hoc mo-
do demonſtraturum. quamobrem rectius, & intelligibi-
lius non nulli alii verba hæc tranſtulerunt. Andernacus
ea ita vertit. Ego ſiquidem quæcunq. eſſe hominem di-
xero, & ſecundum legem, & ſecundum naturam ea ſem-
per inefſe ſimiliter &c. demonſtrabo. hæc enim verſio,

2. cap. 1. 2.
Andernacus

2. cap.

61. tex. &
sequentibus.

quae propriae ea semper esse tum in omni aetate, tum & in omni anni tempore ostendere vult ex lege, & ex natura; explicatius Hipp. mentem promit, quam Trincauclij expositio. Tertio notare plerunt Arist. studiosi hanc eandem Hipp. viam, ab ipso fuisse obseruatam. Nam. j. phys. vbi materiam diuersam esse a priuatione probat, id confirmat tum $\mu\acute{o}\mu\omega$, siue hominum consuetudine, qui cōmuniter de priuatione dicunt hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc. de subiecto vero, idest, de materia, hoc fit hoc. tum etiam $\kappa\alpha\tau\grave{\alpha}\ \tau\eta\nu\ \phi\acute{\upsilon}\sigma\iota\nu$, idest secundum rem ipsam. quod quidem est, ac secundum naturam. Quo modo autem hoc faciat; quia longiorem requireret orationem, cum pluribus rationibus id probet, & quia scire huic loco non conducit, explicare praetermittimus.

IX.

Primum itaq. necesse est, ut eius generatio non sit ex uno. Quomodo enim quod unum est, poterit aliud gignere, nisi alicui commisceatur.

COMMENTARIUS.

Postquam Hipp. antiquorum opiniones hominis naturam vnicam asserentium, damnaret, ex quo concludere voluit, hominem esse plura vno; descripsitq. modū, quo vsurus erat, ad demonstrandum sua principia perpetuo cum in omni aetate, tum & in omni anni tempore reperiri: reliquum erat, vt aggrederetur hanc tractationem. Verum quoniam quis ambigere potuisset, antiquos eos, tantum modo damnari ab Hippo. qui vel vnum ex elementis, vel vnum ex humoribus hominis naturam statuebant (horum enim tantummodo mentionem fecit) non autem omnes alios, qui quauis alia re simplici hominem cōponi, asserere ausi essent. & quia posset quis concedere

hominem neq. ex vno tantum elementorum, neq. ex aliquo humorum constare, & tamen credere eum esse aliam rem quandam simplicem diuersam & ab elementis, & ab humoribus; ob id priusquam de numero principiorum suorum verba faciat, quattuor rationibus probat fieri nequaquam posse, vt homo ex vno quopiam generetur. Ex ijs vero, tres ex modo generationis, vnam vero ex modo corruptionis desumpsit. At earum, quae ex ortu rem hanc concludunt, vnam habemus in hoc textu. cuius robur consistit in hoc; quod nulla nos cogit necessitas, idest, natura rei ipsa, ad ponendum vnicum hominis principium. quia minime fieri potest, vt ex vno aliquid generari possit. quod quidem ex se clarissimum euadit. Quo modo enim, inquit Hipp. ex vno aliquid generari possumus affirmare, cum ex vno tantum nisi alicui alterius rei commisceri contingat, aliquid oriri non potest? Hoc eodem arrificio, ac eisdem pene rationibus vsus est Arist. j. phys. Nam ipse non contentus destruxisse antiquorum opiniones, rationes, etiam subiungendas esse censet, cur, scilicet, non possint esse vna; & cur non sint infinita. Pariterq. aduersus asserentes principia esse infinita, dixit, nos nulla necessitate coactos; cum aliter generationem saluare possumus; hoc cōfiteri debere. Nec dissimili modo, postquam inuenit principia esse contraria, & esse duo contraria, vidēsque ex contrarijs nihil posse fieri; cum tantum absit, contraria posse sibi ipsis praebeere materiam generationis, vt potius se ipsa destruant; ideo rationem mutuatus ab Hipp. dixit. Necesse est, vt aliud quippiam sit, quod recipere possit haec contraria. quo quidem pacto materiam primam Arist. inuenit; numerumque principiorum absolutissimum reddidit.

Ad haec Galenus, quia videbat Hipp. dicenti ex vno nihil generari, obijci posse plantarum semina, cum vna existant, aliquid generare; ideo hanc tollit dubitationē, dicens ea indigere externa modulatione caloris, & hu-

43. tex.

51. tex. & sequentibus.

3. cap.

moris, ad hoc, ut ex ipsis aliquid oriri possit. quo modo autem istud fiat, bellissime declaravit Gal. lib. de formatione foetus. quem locum studiosi videre poterunt. Argumentatur post modum Gelenus a minori ad maius. quod si verum est ex semine plantarum unico existente, nihil generari, multo magis erit verum hoc asserere de semine animalium. cum alia, ac longe praestantior, sit structura animalium, a plantarum formatione. Concludit deniq. Galenus ex solo mare, vel ex sola foemina, citra mixtionem, nihil oriri posse. Quis forsan hoc in loco poterit Galeno inficias ire, cum experientia ipsa doceat quamplurimas aues, & infinitos pisces ova subuentanea edere. quae ex sola foemina, absq. maris congressu fieri, nemo est, qui nesciat. ergo falsum est, ex sola foemina aliquid generari non posse. Ad hanc dubitationem, neminem ipso Gal. acutius in respondendo iudicauimus. quam obrem, ut se ipsum defendat, apposuius verba, quae

4. cap.

scripta reliquit lib. ij. de semine. quae sic se habent.
 " Animalia, quae sicciore temperamento sunt, ut aues ple-
 " raeq., & pisces etiam non pauci, ova gignere sine ma-
 " ris concubitu solent. quamquam deest semper aliquid
 " etiam ijs ad perfectionem; nisi masculi caloris vigor ac-
 " cesserit. Non sane quidem fieri non potest, ut talem ani-
 " malis temperaturam excogitemus, quae absq. alterius
 " congressu, imperfectam sobolem gignere valeat; diffi-
 " cilimum profecto est, ac fortasse nullo modo esse potest,
 " ut animal aliquod in se integrum foetum, sine maris coi-
 " tu concipiat.

X.

Deinde nisi ea misceantur, quae eiusdem sunt ordinis, quaeq. eadem ui praedita sint: neq. generabunt, neq. unquam absol-
 ventur, quae cum nobis eadem sint.

C O M M E N T A R I V S.

Secunda ratio, quae ponitur hoc in textu, arguit hoc pacto a maiori ad minus. Si ex multis, nisi eiusdem sint generis,

generis, & eandem vim habeant, non generatur aliquid; multo minus ex vno tantū generabitur homo. Optima, doctissimaq. argumentatio. Quod principia, quae rerū generationes producere habent, necessario esse debeant eiusdem generis, vt dicit hic Hipp. omnium fere antiquorum sententia facile erit comprobare. Nam vnus ponebat plenum, & vacuum; alius rarum, & densum: nōnulli par, & impar; aliqui calidum, & frigidum: alij alia; quae quidem omnia, ex eo quod sunt contraria, eiusdem esse generis necesse est confiteri. Nam ea dicuntur esse contraria Arist. v. methaphy. quae sub eodē genere valde sunt remota. Pariter & eandem vim habere debent. 16. tex. nō enim intelligas, quod omnia debeant esse vnus, & eiusdem qualitatis exquisite: vt exempli causa; quod omnia, quae in alicuius rei naturalis generatione concurrunt, sint vel tantummodo calida, vel solummodo frigida; quia tunc nulla resultaret generatio. Sed debent habere eandem vim; hoc est; eandem vim agendi, & patiendi inter se: apta, accommodaq. esse, inuicem sibi ipsis transmutari. hoc enim pacto optime fieri poterit generatio. Verba illa, *ὅντι ἐν τὰ μὴν ξωπύλωντο*: quae hoc pacto a Trincauelio vertuntur. *Neq. ea absolucrentur, quae cum nobis eadem sint.* vel vt Macchellus dixit, neq. eadem nobis astrui possent. quaeq. indicauit Gal. esse corrupta: in codice Basileae impresso insimul cum versione Andreae Brentij, adsunt equidem. sed ab eodem latinis verbis non fuerunt exposita. quoniam forsā opinatus fuerit, ea omnino esse superflua. Tamen, ne occasionem ea praetereundi quaerere velle videar, ideo nonnulla, quae si non demonstratiue, saltem probabiliter dici possunt subiungam. Si enim loqueretur Hipp. de principijs, & causis agentibus, quae extra rem ipsam esse dicuntur pedibus, ac manibus in sententiam Gal. irem. Sed cum videam eum de hominis intrinsecis principijs potissimum vbiq. disputare aduersus antiquos,

expositioni eius fidem non adhibeo . Et ob id hunc locū interpretatus sum , de intrinsecis rerum naturalium cōponentibus principijs . Quid modo verisimili ratione dici possit hac in re , mox explicabo ; si prius quae sint eadem nobis demonstrauero . Eadem nobis esse dici merentur ea , quae materia nobiscum communia sunt . quē-
7. tex. admodum ex Arist. v. methaphy. colligi potest . Vbi explicat inter cetera , ea dici vna , quorum subiectum forma indifferens est . vt oleum , vinum , & cetera liquida . quae vna dicuntur , quia subiecta eorum materia est vna , nempe aqua . Communicant vero cum hominibus , quaecunq. praedita sunt quattuor humoribus ; haec vero sunt animalia sanguinea : quemadmodum iam pluries diximus . Formetur modo Hipp. ratio hoc pacto . Nihil generatur nisi ea , ex quibus fieri debet , eiusdem sint generis , & eandem habeant facultatem : concludatur postmodum , ergo non tantum homo poterit ex vna re sola generari , *sed neq. pariter ea* . idest , animalia sanguinea , *quae sunt eadem nobis* . idest , quae eadem nobiscum materia communicant . Nec video (vt ingenue fatear , quod sentio) cum vere ex Arist. possimus dicere oleum , vinū , & cetera liquida vna esse ; quin possimus etiam hominē , & animalia sanguinea eadem statuere . cum eorum non minus communis materia esse dicantur humores , ac omnium liquidorum aqua . Haec nobis hoc in loco visa est satis probabilis expositio . quare eam minime silentio inuoluendā esse duximus . Vnde illam boni , aequiq. consulant doctiores . quid enim potest dici , quod verisimile sit , in verbis , vel ab aliquo parum iudiciose adscriptis ; vel saltem corruptis ? Doctissimi nōnulli viri , ideo verba haec corrupta crediderunt , quod coniungi cum principio cōtextus omnino debeant . & hoc pacto legi.
 „ Deinceps nec quae miscentur , generentur , neq. eadem
 „ nobis efficerētur , nisi quae eiusdem generis sunt , quaeq.
 „ eandem vim habent . Quam quidem correctionem hoc

in loco visum est mihi apponere, vt & ceteri suum iudicium adhibere possint. Verum cum adhuc anceps sim, an iuxta Galeni expositionem, nostram ue, ea correxerint; quem horum veriore sensum secundum eorum opinionem asserere possim, ad praefens non habeo.

XI.

Item, nisi calidum cum frigido, & siccum cum humido mediocriter mutuo, & aequaliter se se habuerint; sed alterum altero plurimum praeualeat; validius nimirum imbecilliori, nulla unquam generatio fieri poterit.

C O M M E N T A R I V S.

Tribus rationibus diximus Hippocratem ostendere hominem nequaquam ex vna tantum re fieri posse; quae ex modo ortus desumptae erant. prima fuit, quod minime necessitas vrget nos ad hoc asserendum. secunda erat, quod neq. ex pluribus aliquid fieri valet, nisi sint eiusdem generis; & nisi habeant quandam vim inter se communem agendi, & patiendi; inuicemq. se ipsa, in se ipsa transmutandi. ergo tanto minus ex vno. Nunc aggreditur tertiam rationem; quae quidem inter omnes aduersus antiquos quam maxime valet. haec sic se habet. Nisi quattuor qualitates primae elementorum inter se habuerint quādam mediocritatem, & aequalitatē; adeo vt inter ipsas excessus aliquis reperiri non possit, generatio minime fieri potest. ergo a maiori ad minus; sicut dicebatur in superioris rationis expositione, cuius veluti declaratio est ista tertia probatio; tanto minus ex vno solo. Et vt videamus quo nitatur fundamento haec ratio; quia sumit calidum, & frigidum, & ceteras qualitates primas ad probandum hominis generationē ex vno fieri non posse; & quia numdum statuta sunt hominem componentia principia; ne quis ex ijs, quae numdum probata sunt, sumptam fuisse credat; Galeni doctissim-

animaduersionem super hunc locum, & super textum vj.
 ult. cap. quae j. de elem. habetur, adducam. Ego enim vbicunq;
 optima Galeni expositio dictorum Hipp. adduci poterit,
 nullam ei anteponendam ab homine ingenuo, censeo.
 " Hippocrates igitur, ait Galenus, vt qui antiquae studeat
 " breuitati, postquam supra dixit, si vnum homo esset,
 " numquam doleret; postmodum vitur calido, & frigido,
 " humido, & sicco ad omnes alterationes; ex apparenti
 " accipiens, quod corpora mutuo adhaerentia in se inui-
 " cem transmutari natura apta sunt, quia vel calefaciunt,
 " vel frigefaciunt, vel humectant, vel exsiccant. Ex eo au-
 " tem quod prius fuit monstratum omnem alterari substā-
 " tiam, videns esse destructam opinionem, quae ait, illam
 " quae videtur esse alteratio corporum, quandam esse con-
 " cretionem, & discretionem, quemadmodum Epicurus,
 " & Democritus sentiebant. atq. altero modo rursus Ana-
 " xagoras, & Empedocles, quarum alter homiomereas,
 " idest, similes particulas, introduxit. Alter quattuor
 " elementa putauit nullam recipere transmutationem.
 " Nos vero rationem hanc explicantes, quanto ipsam ma-
 " nifestiorem, tanto etiam credibiliorem faciemus. fiet
 " autem oratio huiusmodi. Si quidem dolemus, neq.
 " vna secundum speciem, neq. impatibilis est nostra sub-
 " stantia. Atqui si patitur, calefacta, & refrigerata, & hu-
 " mectata patietur. Similiter autem & exsiccata. Nulla
 " enim aliarum qualitatum, potest id quod adhaeret, totū
 " alterare per totum. neq. enim si graue leui, neq. leue
 " graui adhaereat; vel leue efficietur graue, vel graue leue.
 " neq. si aspero lene, vel rarum denso, vel crassum tenui vi-
 " cinum fiat, horum enim nullum potest sibi proximum to-
 " tum alterare per totum. relinquitur ergo ipsum molle
 " adhuc, & densum, & tenax, & friabile. verum ex ijs,
 " molle quidem, & tenax, ad humidorum naturam atti-
 " nent. durum vero, & friabile ad sicca referuntur. nulle
 " vero aliae sunt, praeter has tactiles qualitates. Quod

autem ad visibiles, audibiles, vel gustabiles, vel odora-
 biles qualitates, materiae alterationes non sequantur,
 liquet vnicuiq. Sunt enim & istae ex tactilium genere.
 differunt autem ab ijs, quae proprie tactiles nominan-
 tur, quoniam neq. in omnibus generibus animalium in-
 ueniuntur; neq. totae subiectas substantias alterant. Si
 igitur hae quidem non nullorū proprie sunt animalium,
 quae vero totam substantiam alterant, atq. transmutant
 primae sunt natura, & omnium entium communes; atq.
 elementorum effectrices, perspicuum existit, quod humi-
 ditas, siccitas, caliditas, & frigiditas vnam quamq. sub-
 stantiam constituunt. Recte igitur Hipp. non hominis
 tantum, sed aliorum omnium naturam, ex calido, frigi-
 do, humido, & sicco constare inquit. haec enim inuicem
 agunt manifeste, vt omnium est confessione receptum.
 atq. haec actio non fit ex concretione, & discretionē; sed
 ex ea, quae per totam substantiam fit passione, & alte-
 ratione. Haec sunt Galeni verba, ex quibus manifeste
 patet, Hipp. hanc rationem ex iam dictis accepisse; non
 ex dicendis; vt nonnulli credere potuissent.

Galenus autem in expositione optimo, ac quam appo-
 sito exemplo vsus est, ad declarandum excessum alicuius
 ex quattuor qualitatibus, vel alterius rei, quae ex ipsis
 proueniat, quo minus generatio fieri possit maxime im-
 pedimento esse. accipiens ea, quae dixit Hipp. v. aphor.
 de causis sterilitatis, & foecunditatis in mulieribus.
 quae quidem declaratio, ex eo magis doctior, artificio-
 siorq. euadit; quod ab eodem auctore sumpta est. quod
 quidem expositionis genus fidelissimum, artificiosissi-
 mumq. apud quemq. doctissimum virum habitum est.
 Nemo enim est, qui melius, quam auctor ipse, aliena ar-
 cana percipere possit.

62. aphor.

XII.

*Quare quo unquam pacto rationi consentaneum esse potest, ut
 aliquid ex uno fiat, quando ne ex pluribus quidem, nisi bene in-*

ter se, quo ad temperamentū attinet, illa se habeant, gignatur.

COMMENTARIUS.

Quoniam duabus argumentationibus Hipp. superius
vltus est, quae a maiori ad minus procedebant, absq. con-
clusionē; in hac oratione eam subiungit. quae talis est;
si ex pluribus non est videre aliquid fieri posse, nisi opti-
me habuerint partes componentes iuxta temperamen-
tum, ergo tanto minus ex vno. hominem igitur vnum
esse minime fatendum erit. Notat Gal. in expositione
Empedoclis opinionem, quae ex quattuor elementis,
non mutuo attemperatis, sed adiacentibus, & se se tan-
gentibus iuxta exiguas partes, omnia fieri dicebat, iisdē
reprehensionibus subijci; quibus subiacent eorum senten-
tiae, qui ex insensibilibus corporibus, sensibile corpus
constituunt. Nam eodem penitus pacto possumus Hipp.
rationem aduersus Empedoclem adducere, quo aduer-
sus ponentes quattuor corpora prima insensibilia; quia
si homo ex quattuor elementis nullam transmutationem
patientibus componeretur, non doleret. quia ex hac so-
la elementorum ad minimas partes vnione, nulla fit ve-
ra generatio; nullumq. resultat sensibile corpus. ergo
nec homo sensibilis erit. quare neutiquā dolebit. Istud
autem explicatiū declarasse in libro de elementis, hoc
in loco tradit Galenus, locus vero est. j. eiusdem volumi-
nis lib. cap. ix.

XIII.

*Neceſſe igitur eſt, cum talis ſit, et aliorum omnium, ita etiam
hominis natura, hominem non eſſe unum. ſed unum quodq. eo-
rum, quae quippiam ad generationem conferunt, talem aliquam
habere vim in corpore, qualem etiam contulit,*

COMMENTARIUS.

Declaratum eſt nihil poſſe generari; niſi calidum cum

frigido, & ficcum cum humido mediocritatem, & aequalitatem inter se mutuam habeant. Nunc vsus hoc tamquam fundamento infert hominem nullo pacto affirmandum esse vnum. cum vna, & eadem sit natura, & omnium aliorum generabilium, & hominis. sed potius fatendum est, *unumquodq. eorum, quae aliquid ad generationem conferunt* haec vero sunt quattuor elementa, *habere talem vim in corpore nostro, ad illud constituendum; qualem etiam contulit alijs rebus generationi obnoxijis.* Et hoc pacto sicuti elementa aliarum rerum in generatione aliquid conferunt, ita & in homine idem praestare debent. cum sit vna, & eadem rerum generabilium; & hominum natura communis. Sed haec sunt plura in alijs, ergo vnum tantum non sufficit in homine. homo igitur vnum quid non erit. Verbum illud *natura*, hoc in loco accipiendum erit pro communibus principijs intrinsicis vnā quamq. rem componentibus. vt sumi ab Hipp. in praefatione nostra notauimus. quae quidem principia, ex proxime traditis, quattuor elementa esse, iam satis superq. vnusquisq. nouisse poterit. Argumentatio igitur erit talis. Vna, & eadem sunt intrinseca elementa vnus cuiusq. rei generabilis, & hominis; & haec multiplicia esse dicuntur omnibus alijs in rebus. ergo pariter & hominis plura erunt. hoc enim erat, quod aduersus antiquos concludere nitebatur Hipp. Neq. hoc in loco per naturam, hominis naturam, quae hoc in libro maxime quaeritur, quaeq. proprie ex quattuor humoribus constat, intelligerem. Si quidem Hipp. verba ne minimam hoc pacto continerent veritatem. cum dixerit omnium naturam esse vnā, & eandem, & hominum. Falsum enim est omnium rerum generabilium naturam constare ex humoribus. & si vere asseritur eandem ex elementis constitutam, & cōformatamq. omnium esse naturam. Sed res haec non indiget probatione. cum huc vsq. ab Hipp. haec verba tantum habuerimus, vbi de principijs componentibus locutus

fuit . calidum , frigidum , humidum , & siccum . quae loco terrae , aeris , aquae . & ignis usurpantur . Satq. fuit Hipp. hoc in loco aduersus asserentes hominem vnum esse , concludere eundem ex pluribus confici ; quemadmodum & cetera omnia conficiuntur ; quaecunq. illa fuerint . Quae vero hominis sit propria natura , non ex hoc loco , sed ex ijs , quae inferius ab Hipp. dicuntur , accipienda erit .

Notat Galenus in expositione aduersus quosdam male Hipp. exponentes , eum pro calido , frigido , sicco , & humido , intelligere quattuor elementa , appellatione sumpta a qualitatibus simplicibus , immixtis , ac summis . Ex quibus verbis hoc in loco , illa se se ingerit difficultas r.ō omnino contemplatione indigna . an ambae dicantur esse in summo qualitates in elementis , an vna tantum . tum quia apud Galenum res ipsa dubia euadit , cum quādoq. de vna tantum loqui videatur , quandoq. de ambabus . tum etiam quia apud philosophos hac de re versatur controuersia , quidq. tenendum sit , numdum satis est compertum . Res haec cum ab vtraq. parte accerrimos habuerit defensores , illud hoc in loco requirere videbatur , vt illius , hinc inde adductis rationibus , exactam tractaremus quaestionem . Quod quidē minime faciemus , tum quia expositoris officio abutāremur , tū quia huiusmodi negotium longe magis conuenit philosophis , quā medicis . Illud nobis tantummodo satius visum fuit , vt quid rem hanc apud philosophos dubiam faciat , ostendamus quidq. teneri iuxta eorū placita possit , declaremus . Quo vero ad medicos , illud solum quaeremus , nunquid ab ipsis possint statui summae istae qualitates in elementis , nec ne . Ad rem igitur deuenientes cum elementa a philosophis ipsis dicantur esse corpora simplicia , & impermixta , si vna in illis ponitur tantummodo qualitas summa , alia vero remissa ; statim propriā videatur amittere naturam ; nec amplius corpora simplicia

plicia vocari poterunt. cum remissio in altera qualitate, non nisi ex permixtione rerum contrariarum fieri valeat. Quamobrem ut istud euitarent inconueniens Peripatetici quāplurimi bona fronte dixerunt, ambas adesse extremas qualitates in elementis. quibus subscripsit Auerroes pluribus in locis. praesertim vero iij. de coelo. (quamuis alijs in locis aliter senserit) in suamque trahunt sententiam Arist. qui numerum elementorum, ex quattuor qualitatū inuicem combinationibus, ut vocant, quaternarium esse demonstrauit ij. de ortu, & interitu. Ex altera parte cum vidissent plerique alij, Arist. eodem ij. de ortu, & interitu. statuere terram magis esse sicci, quam frigidi; aquam magis frigidi, quam humidi; aerem magis humidi, quam calidi; ignem vero magis calidi, quam sicci: haud veriti sunt asserere, vnam tantūmodo qualitatem summam in vno quoque elemento, inueniri: nec sola auctoritate Arist. contenti, rationes etiā quasdam ad suam comprobandam sententiam afferre voluerunt. quarum vna illa est. cum duarum qualitatū vnumquodque elementorum vnam primo, aliam vero secundo sibi assumat, ut ex Arist. nuper attulimus, nequaquam erit verum dicere, eandem qualitatem duobus subiectis alterius speciei aequae primo conuenire. ideo cū caliditas igni, & aeri conueniat, vni primo, alteri vero secundo tribuenda erit. caliditas certe magis propria est ignis; cum in propinquiori loco coeli positus sit, ergo secundo aeris erit. & quod vni primo conuenit, eidem maxime conuenit. ut ij. methaphy. habetur. Altera vero vtebantur ratione hoc pacto: qualitates in elementis, eorum formae nullo pacto statuendae sunt, ut aduersus Alexandrum disputauit Auerr. v. phys. iij. coeli, & viij. methaphy. sed tantummodo qualitates consequentes formas eorum. Sed quia latent nomina vniuscuiusque earum, ideo illud vsu comparatum est, ut loco formarum ijs qualitatibus vtantur homines. quamobrem si quali-

H

57. expo.

in sol. cōtrad.
sup. j. phys.
54. tex.

rates sunt, quid prohibet eas accipere posse intensiorem, ut aiunt, & remissionem? Adiungunt praeterea illud: dato etiam esse formas, minime inconuenire, & intendi, & remitti posse in elementis. ut apertissime tenet Auerr. iij. coeli. Et ratio est. quoniam formae elementorum dicuntur esse mediae cuiusdam naturae inter formas substantiales perfectas, & accidentia. Ex ijs igitur omnibus concludunt, vnam tantum in elementis concedendam esse qualitatem extremam, non autem duas. Quibus doctissimis, pariterq. firmissimis rationibus, coacti fuerunt nonnulli doctissimi viri, & praecipue excellentissimus Zimara, huius disceptationis hanc adinuenire solutionem. Aliquam qualitatem esse in summo in elementis, duobus modis intelligi potest. vel enim quo ad gradum formae; vel quo ad posse agere. hac distinctione allata subiungunt. quod si quis intelligat ambas qualitates in summo non esse in elementis, quo ad gradum formae, ita ut vna sit in summo, & alia sit remissa per suum contrarium, ut quamplurimi post Alexandrum exposuisse visi sunt, neutiquam verum intelliget. Sed si hoc accipitur quantum ad potentiam agendi, in eorum sententiam it pedibus, ac manibus Zimara. & hoc pacto exponit dicta Arist. quae sibi videntur aduersari. Quando dicit Arist. j. meteorolog. terram esse frigidissimam, hoc esse verum quantum ad gradum formae concedit. quia frigiditas terrae non est admixta caliditati. Quando vero ij. de ortu, & interitu dicit, aquam esse magis frigidi, quam humidi; terram vero magis sicci, quam frigidi, &c. istud exponit ipse, quantum ad potestatem agendi. quia plus potest in frigidare aqua, quam terra. & plus valet terra in siccitate, quam ignis. & sic de singulis. Verum haec omnia apud philosophos, qui de elementis, quatenus corpora quaedam simplicia sunt, loquuntur, recte vndique disputata sunt. sed apud medicos longe aliter se habet negotium. Nam medici, cum sint artifices sensibus om-

nibus in rebus quam maxime fidentes, elementa ipsa non
constituunt corpora impermixta, ac simplicia; sed ea com-
pulsissima, inuicemque maxime admixta esse tenent. Gal.
enim tum j. de elem. tum praesertim infra hoc eodem in
lib. elementa minime esse syncera testatur. & causam,
cur syncera esse non debeant, subinde tradit. ut videbi-
mus, cum ad locum illum deuenerimus. Et ne quis cre-
dat Gal. intelligere elementa non esse syncera aliquo alio
modo, praeter admixtionem rerum contrariarum, au-
diat verba haec, quae ex eius ore prodierunt. At tu
exigis a me, ut tibi ostendam in animalium corporibus
terram synceram, atque impermixtam; quam neque tu in
mundo talem potes ostendere? nam quamcunque ipsius
portionem assumpseris, statim haec & calorem, & humi-
ditatem, & substantiam aeream participat. cum tamen
terra, quam pro elemento intelligimus, sit maxime den-
sa, grauis, & frigida, ac sicca. Deinde non nullis inter-
positis verbis subiungit. Quare si quaeris in animalibus
terram, talem potes etiam reperire in mundo. imper-
mixtam autem, & integram, & solam, neque in illo facile
inuenieris. sicuti neque aquam synceram, omnis mixtionis
expertem, neque ignem, neque aerem. Haec omnia sunt
adulterata, atque alteri naturae commixta. Nec ullo pa-
cto latuit veritas haec Aristoteli: si quidem & ipse ij. de
ortu, & interitu non dari elementa syncera in vniuerso
memoriae tradidit. Quae cum ita sint, quo modo pote-
rimus nos, ex medicorum placitis statuere unam, aut duas
esse in elementis immixtas qualitates? quapropter cum
de summis agitur qualitatibus ab aliquo, sciant omnes
de elementis tunc loquendum non esse, pro ut se habent;
sed eo pacto, quo suapte natura essent, si inuenirentur syn-
cera. Ex quo sequitur quaestionem istam philosophis,
qui eorundem naturam, quatenus sunt corpora simplicia
contemplantur; non medicis, qui eadem non nisi maxi-
me permixta, agnoscunt, conuenire. ut iam diximus.

H ij

j. cap.
28. expo.

10. & 11. tex.

Quod vero ad Galenum attinet, adhuc anceps sum, an
 vnam, an duas ponat qualitates in summo in elementis,
 cum dubie, varijs in locis, loqui mihi visus sit. quidquid
 tamen hac de re scripsit, omne illud tamquam philoso-
 phice traditum, ab eodem, accipiendum est. siquidem
 si vera sunt eiusdem de elementis dicta, medici ipsi, vt
 medici, nequaquā poterunt tenere hanc, illam ue quae-
 stionis partem, cum iam, ea non esse sincera, sed quam
 maxime admixta traditum sit.

Galenus idem, in hac eadem expositione, opinionem
 Atheni Attalei, qui quattuor qualitates primas omniū
 elementa, vocabat, non autem ignem, aerem, aquam, &
 terram irridet. de qua re fusius aduersus eundem dispu-
 tat j. de elem. lib. Hic vero satis breuiter, ac concise. in
 quibus expositionis huius verbis inesse etiam mendum
 in omniibus codicibus graecis, a verbis illis *πῶς δὲν δὴν*
ταῖς τῶς, vsq. ad illa *ἐνχοτος τῶς τῶς*: notauit
 Trincaelius. quod pariter in versione Macchelli asteri-
 sco notatur. sed id quidem emendare, homini praefer-
 tim copia librorum manu scriptorum carente, ac solum-
 modo opinione propria innixo, non dicam impossibile,
 sed omnino difficilimum iudico. Hermanus Curserius
 habebat forsan textum quam optime correctum. siquidē
 latina verborum eius interpretatio, satis clara, & absq.
 dubitatione videtur. Quae ita se habet. Qua igitur
 causa adducti quidam humidum, siccum, frigidum, &
 calidum ab Hipp. existimant elementa cōstitui, vt quae
 in homine esse animaduertantur, ignem autem, aquam,
 aerem, & terram non recipi, eo quod in hominis corpo-
 re nihil videamus eorum, non intelligentes, quae appa-
 rent in corpore calida, frigida, sicca, & humida corpo-
 ris esse oculis subiecta elementa. quae quis esse com-
 munitia omnium corporum elementa, dicat? Nemo sane,
 vel infantissimus.

XIV.

Rursus etiam necesse est, ut intereunte humano corpore, unumquodq. ad suam redeat naturam. humidum, ad humidum, sic cum ad siccum, calidum ad calidum, & frigidum ad frigidum.

COMMENTARIUS.

Adducit Hipp. in hoc textu rationem, quam ex modo resolutionis, & interitus corporis humani desumptam esse, supra diximus, ad ostendendum hominis corpus ex pluribus constare rebus; quae hoc pacto ab effectu demonstrat. Corpus humanum in sui resolutione, & corruptione in plura abire contigit, ergo ex pluribus compositum fuisse, non est negandum. ex eoq. probat hominis elementa intrinseca, ad mundi elementa secedere, quia omnium animalium, & omnium generabilium, & corruptibilium, cum homine eadem est natura. ergo cum hoc eueniat ceteris ortui, & interitui obnoxijis corporibus, idem & de homine omnino dicere debemus. Admonet vero nos Gal. j. de elem. Hipp. accipere frigidum, calidum, & ceteras qualitates primas, pro aqua, igne, & reliquis elementis. At hanc esse eiusdem particularem consuetudinem, iam admonuimus. Secundo notat Gal. dum dicit calidum reuerti ad calidum, frigidum ad frigidum, &c. istud non esse intelligendum de qualitatibus tantum; ve caliditas mixti, reuertatur ad caliditatem ignis; & sic de singulis; sed de substantijs ipsorum elementorum. Nam soluto vinculo illo, quod elementa in vnum adnectebat in aliquo corpore naturali, vnum quodq. ipsorum veluti e carcere solutum, proprium locum petere, & ad sui simile tendere habet. Dicit Hipp. *necesse est*, cum sit res generabilis, & corruptibilis, ex ijs constans, *intereunte humano corpore, unumquodq.* scilicet, elementorum, *ad suam redire naturam*, hoc est, ex potentia, qua existunt in corporibus, ad actum perducere, & postmodum ceteris

permisceri simplicissimis corporibus. Vel secundū eos, qui elementa adesse in corporibus secundum substantias sub esse refractō tenent; exponatur sic. Vnum quodq. ipsorum hoc pacto refractum, in alicuius rei corruptione, & interitu, *redit ad suam naturam*, idest, ad suum esse perfectum, & integrum, dum ad mundi elementa rediens, ipsis permiscetur. Duo dicit hic Hipp. quorum rationes inuestigandae sunt. primum, quod ex corpore corrupto sunt elementa. secundum, quod haec elementa, ad suā naturam propriam redeunt. primi dicti ratio redditur paullo infra; quia vnum quodq. compositum, abit in ea, ex quibus constat, vel vt philosophi verbis vtat, compositum resoluitur in ea, ex quibus componitur. Quod vero secundo loco dixit Hipp. elementa, scilicet redire ad suam naturam, possumus dicere eum in verbo illo *neceffe*, vnam potuisse tangere huius rei rationem; nempe necessitatem istud hoc pacto requirentem. quoniam enim elementa dicuntur esse in mixtis violenter, vt habemus ab Auer. ij. coeli. & extra locum suum naturalem in corporibus reperiuntur; ideo necessitate ducta, cum quae violenta sunt, minime perpetua esse possint; coguntur aliquando separari, & ad suam redire naturam, statutaq. sibi loca petere: calidum quidem ad calidum, frigidum ad frigidum, & sic de ceteris. Praeterquam, duas alias rationes possumus adducere; similitudinem nempe, & motum. similitudine trahi vnamquamq. partem elementū ad totum elementum, cum omne simile appetat suum simile, facile possumus persuaderi. Ratione etiam motus vnum quodq. eorum proprium locum petere debet. nam statim ac genitus est ignis, omnium corporum leuissimus efficitur; & sursum ferri aptissimus. quare nisi aliquid fuerit ei impedimento, suum naturalem locum confestim peter. ita & de omnibus alijs dicendum. Alias etiam possemus addere rationes, sed ne videamur exquisire nimis velle pertractare ea, quae minimum quid in medica fa-

87. expo.

entate faciunt, eas studio praetermittimus: & ad uti-
 liores properamus. Superius ad mentem Galeni statui-
 mus elementa in mixtorū generatione nō actu, sed potē-
 tia adinueniri; cum hanc vnam, & eandem esse Peripa-
 teticorum, & medicorum mentem diceremus. quod nō
 tantum de actu illo, qui fit in instanti intelligendum est;
 sed de vnione illa miscibilium alteratorum, ex quibus
 resultat forma, & compositio corporis naturalis. Adeo
 ut tam in actu ipsius generationis, quam etiam postquā
 genitum est mixtum, verum sit asserere, elementa poten-
 tia, non actu in eis adinueniri. Modo hoc stante, ex ijs,
 quae hoc in loco diximus, oppositum omnino asserendū
 esse videtur. Gal. namq. j. de elem. ut ostenderet Hipp. 2. cap.
 per voces has calidum, frigidum, humidum, & siccum,
 non tantum summas intelligere qualitates, verum etiā
 corpora ipsa, in quibus hae in summo esse dicuntur, terrā,
 scilicet, aquam, aërem, & ignem; verba Hipp. in hoc eo-
 dem contextu contenta in medium affert. post quae
 hoc pacto loquitur. Non solum ait qualitates siccum, &
 humidū, calidum, & frigidum, sed ipsas substantias, in
 quibus sunt qualitates. ipsae enim sunt, quae recedunt
 in hominis morte, & vniuersi elementis commiscuntur.
 qualitates vero corrupti quidem in hominis morte dice-
 rentur, ad propriam vero reuerti naturam, non diceren-
 tur. igitur si ex hominis corpore intereunte, elementa
 ipsa corporea secedere ad mundi elementa verum est
 asserere, erit pariter concludendum, & eadem actu in
 corpore, non potentia, existere. Sed praeter hanc Galeni
 auctoritatē, ad sunt & duo alij eiusdem loci, in quibus id
 ipsum affirmare videtur. viij. enim de decretis Hipp. & 4. cap.
 Platonis libro. ijs verbis aquam iuxta naturam suam re-
 periri in corporibus, scriptum reliquit. Solum autem
 aëreū elementum in animalium corporibus iuxta natu-
 ram suam tam in inspirationibus, tum in pulsibus cerni-
 mus praestitisse. quin etiam in palpitatorijs affectibus,

ait

„ inflationibus; tumoribus, atq. in ijs, quos flatu dicere
 6. cap. consueuimus. Et j. de elem. non tantum de aqua locutus
 est, sed etiam de omnibus alijs, vt patet in ijs verbis. At
 „ qui & mundi elementis synceris saepissime vtimur; aqua
 „ quidem quotidie & in potu, & in balneis, & quouis alio
 „ modo. aere vero nobis vndequa. adiacente, ac per in-
 „ spirationem attracto. & non numquam argentes indige-
 „ mus igne. Quare nescio quid velint concludere inquitē-
 „ tes, quod neq. extrahimus, neque corpori imponimus
 „ ignem, aquam, aerem, & terram. Ego enim illum, qui in
 „ gelu ab igne calefit, dico ignem in corpus resumere; &
 „ qui aquam bibit, aquam; & qui respirat eadem ratione
 „ aerem. Et quidem, quaecunq. animalia vel arenam, vel
 „ terram, vel lapides, vel coenum, vel ossa comedunt, haec
 „ omnia liquido intra corpus terram assument. Quam-
 „ obrem nostra interest ijs omnibus respondere, ne Galenū
 ipsum sibi repugnantem faciamus. Nodum igitur dua-
 rum vltimo loco adductarum rationum tali pacto dissol-
 uebam. Aliud est loqui de mixtione illa quattuor ele-
 mentorum, ex qua resultat forma, & compositio alicuius
 corporis naturalis, quam fieri negant medici, & Peripa-
 tetici interuentu substantiae elementorum. aliud vero
 de conseruatione ipsius animalis, postquam genitum est;
 pro quo conseruando non negamus quandoq. aerem, &
 aquam, & cetera elementa, & coenum, & terram, vt po-
 te aliquibus animalibus alimenta, illud realiter ingredi.
 vel de eo quod est praeter naturam. quo pacto quandoq.
 aer, vt in affectibus palpitatorijs, vel in inflationibus, &
 ceteris huiusmodi; vel coenum, & terram aliquo casu in-
 gesta, animalis corpus ingrediuntur, vt dicitur locis al-
 legatis. ex quibus concludere non possumus eodem
 prorsus pacto ingredi elemēta in mixtionē, compositio-
 neq. formali rerum naturalium. Sed excellentissimus
 Paternus, quem commentarioli huiusce mei censorem
 habui, hoc pacto respondet. Sententia Galeni viij. de
 decretis

decretis Hipp. & Platonis libro, ita intelligenda est, ut
occurratur tacitae obiectioni. Nam dixerat elementa
actu in corporibus non consistere humanis, probauerat
autem hoc de igne, aqua, & terra; de aere vero dubium
esse poterat. quia dum inspiramus, in nobis actu est; &
in flatuosis affectibus, ut inquit Galenus, verum est tunc
in nobis reperiri. Verumtamen aer hic non facit ad no-
strorum corporum constitutionem, ut ex eo membra ipsa
constituantur. quare neq. aer actu esse in nobis dici po-
test, quatenus est membrorum elementum. sed tunc so-
lummodo cum inspiramus, & in flatuosis affectibus. Au-
thoritas vero allata ex j. de elem. nihil probat; cum illa
adducantur a Galeno, ut ostendat elementa quattuor pri-
ma concurrere ad constitutionem nostrorum corporum;
argumento desumpto ex ijs, quae extrinsecus accedunt.
quae quidem dum intro sumuntur, nil aliud facere vi-
dentur, quam aliquid elementis addere, ex quibus con-
stamus. quod euidēs signū est, ex quattuor elementis nos
constare. non ex hoc tamen sequitur actu in nobis exi-
stere, ut concludebatur. Quando vero ex hoc loco con-
cludit Galenus Hipp. pro calido, frigido, & ceteris qua-
litatibus primis, intelligere substantias elementorum ip-
sorum, verum est. tum etiam verum est ex interitu ho-
minis, & consequenter omnium rerum naturalium ele-
menta haec, scilicet, corpora ipsa ad mundi elementa
secedere. sed non debet intelligi, illico, & statim post
interitum, elementa ipsa veluti ex vase fluentia segrega-
ri ex partibus mixti, & mundi elementa communia pe-
tere; quoniam istud haud quaquam verum est. quin etiā
hoc pacto argueret ea actu esse in corporibus. Verum
ita res se se habet, per corruptionem enim partium mix-
torum, generantur ibidem elementa in eis virtute per-
manentia, quod non fit, nisi aliquo temporis intervallo;
hacq. ratione genita, & ad actum redacta, mundi post-
modum elementis permisceri dicuntur. Sicq. pariter ve-

am asserit Galenus corpora, & substantias elementorum ad suam reuerti naturam. quare cum ad hoc, vt ad actum reducantur, opus sit partium corporis corruptione, & interitu, manifestum elicitur, ea non fuisse prius actu in corporibus ipsis. & hoc modo omnis tollitur ambiguitas. & quam maxime verum remanet non actu, sed potentia reperiri elementa in corporibus ex iisdem ortis. qua de re, qui exactiorem cuperent doctrinam, ad eos, qui hanc, ex vtraque parte adductis rationibus, disceptationem tractarunt, accedere poterunt.

XV.

Huiusmodi etiam est, & animalium, & ceterorum natura.

COMMENTARIUS.

Vt id quod dixerat superiori oratione Hipp. de hominis corpore intereunte, probaret hunc veritatem obtinere, utitur probatione illa, ac pene eisdem verbis, quibus etiam supra usus est: cum ex modo ortus argumentaretur, ad demonstrandum hominem non esse vnum. vnam, scilicet & eandem esse hominis, & animalium, ceterorumque generationi, & corruptioni obnoxiorum corporum naturam. Quare si verum est fateri, omnibus alijs rebus intereuntibus calidum, frigidum, & cetera elementa secedere ad communia mundi elementa, pariter & verum erit idem affirmare de homine ipso. cuius quidem rei rationem, in superioris particulae expositione, satis, superque attulimus. Galenus tamen in expositione sua, vbi probare assumit omnia generabilia partem capere quattuor elementorum omnium, exemplo feminis fici, videtur asserere, terram esse summe frigidam, verbis illis, καὶ μὴν ἡ γῆ κατὰ τὸν αὐτοῦ λόγον ἀκρὸς ἐστὶ ψυχρά. An quia huius fuerit sententia terram, & non aquam primum frigidiorum, nuncupandam? quemadmodum etiam crediderunt doctissimi quamplurimi viri. An potius, vt opinati sunt

nonnulli; diffio *ἀγξος* ita capienda est, vt significet in terra aqua permixta, ex qua ficus oritur, nihil esse, quae appareat ad sensum caliditatis? quare si vox illa transferatur egregie, vel supra modum, nullam faciet hoc in loco ambiguitatem, cur terram potius primum frigidorum ponamus, quam aquam, aduersus Arist. Verumtamen vt ad alia, quae magis medica sunt festinemus, tum ne iterum in sermonem de summis elementorum qualitatibus ingredientibus, vbiq. cupressum, iuxta adagium, fingere velle videamur, lectores ad Conciliatorem, qui id exactissime disputauit, relegare decreuimus. 12. diff.

XVI.

Atq. omnia eodem oriuntur modo, eodemq. pereunt.

C O M M E N T A R I V S.

Verba haec cum iam enarratis coniungi debent, vt integra efficiatur Hipp. ratio hoc modo. Vna, & eadem est animalium, & omnium rerum natura communis, eodemq. oriuntur, & intereunt modo; ergo pariter & de homine dicendum erit. Sed ijs omnibus intereuntibus elementa eorum ad vniuersa elementa comiscetur, igitur & eadem ratione, quae sunt in homine, comiscebuntur.

XVII.

Ex his etenim omnibus, quae a nobis exposita sunt, ipsorum natura constat. atq. etiam iuxta ea, quae dicimus, in id ipsorum desinunt. Vnde igitur orta sunt, eo abeunt.

C O M M E N T A R I V S.

Mens est Hipp. ostendere hominem multiplicem esse; nunc quia dixit superius, & quod in interitu corporis humani, elementa eius, ad mundi elementa deferuntur; & quod hoc idem omnibus rebus generabilibus, & corruptibilibus euenit, nunc omnium ipsorum veluti epilo-

gum faciens ambobus di&is communem, scribit natur& ipsorum ex istis constare. Hic per naturam, vt iam multoties diximus, communem naturam, quae ex quattuor elementis tamquam intrinsecis principijs, cōstat, intelligendū est. cōcluditq. istud nō tantum de homine, sed & de omnibus alijs ortui, & interitui obnoxijs corporibus, verum esse. Et in eadem elementa, dum corrumpuntur, reuerti asserit. *iuxta ea, quae dicimus in super enarratis verbis.* scilicet, dum hoc de homine affirmaret. *Vnde igitur orta sunt, eo abeunt.* Ex elementis oriuntur, ergo & in elementa desinunt. quo pacto domus in lapides, cements, ligna, & cetera huiusmodi, resolveretur, si eam destrui contingeret; ex quibus habuit primum sui ipsius exordium.

C O M M E N T A R I V S.

Corpus autem hominis sanguinem in se ipso continet, pituitamq. & bilem duplicem, flauam, ac atram, & haec est sua ipsius natura. atq. ob haec tum dolet, tum sanum est.

C O M M E N T A R I V S.

Declaratum est hucusq. ab Hipp. hominem esse multiplicem, ac continere in se, sicuti, & cetera omnia generabilia, & corruptibilia, quattuor elementa. Sed quoniam hoc non sufficit medico, qui particularia, quoad fieri potest, quaerit humanae naturae elementa; & praecipue illa, ex quibus modo sanum, modo aegrum hominis corpus esse deprehenditur. Cumq. elementis ipsis quattuor primis morborum, sanitatisq. causae improprie ascribantur, vt docuit Gal. viij. de decretis Hipp. & Platonis libro; humoribus autem proprijsime ideo reli&is illis, ad hos transeundum erat. Quamobrem Hipp. in praesentia, quae nam sit propria, ac particularis hominis natura, inquit. quod Galenus verbis illis anno-

4. cap.

tauit in methodi descriptione. In simplicibus, quae in ipso essent, considerauit essentiam, an, scilicet, essent partes humidae, vel solidae; & quam facultatem haberet vnum quodq. agendi, & patiendi ab aliquo. idest, a quibus pati, & in quae agere possint. Et quo pacto actione, aut passione morbos habeant inducere, declarat. In qua re peragenda hoc pacto progreditur Hipp. primo enim, quae sint ea, quae humanam naturam constituunt, breuiter, & sine vlla probatione describit. eaq. asserit esse quattuor humores. deinde quo modo bene affecti corpus sanum, reddant; male vero affecti, aegrum; exponit. Postremo lege, hominumq. existimatione, & rei ipsius natura, & veritate, quemadmodum promiserat; omnia, quae de quattuor humoribus dixerat, confirmauit, ac munivit. Viso igitur ordine, quem seruat Hipp. eiusq. intentione declarata, reliquum esset, vt ad verba exponenda deueniremus. verum priusquam hoc aggrediamur, cum humorum alij sint congeniti; alij postgeniti; alij naturales, alij vero praeter naturam; admonitos lectores hoc in loco esse volui, Hipp. nequaquam de non naturalibus, & postgenitis intellexisse, cum eos statuerit humani corporis elementa. sed de naturalibus; & de ijs, qui a primordijs generationis necessario in corpore requiruntur. qui quattuor sunt tantummodo, nec plures, nec pauciores. si medicorum dogmata, & praecipue Hipp. insequi velimus. Sanguis, qui quartus humor dicitur, calidus, & humidus; bilis flaua; succus melancholicus & pituita insipida. praeter quos omnes alij humores; praeter naturam, & postgeniti esse dicuntur. quales sunt bilis aeruginosa, ifatidea, & huiusmodi. pituita salsa, dulcis, & ceterae eiusdem ordinis. Et quamuis libro de de Genitura, humorum differentias alio pacto scripsisse visus sit Hipp. verbis illis, quae supra citauimus ad aliud propositum, quae sunt haec, εἰσὶ δὲ τέσσαρες ἰδέαι τῶν ὑγρῶν, αἷμα, χολὴν, ὕδωρ, καὶ φλέγμα. idest, sunt autem

- quattuor humoris species, sanguis, bilis, aqua, & phlegma. Nos tamen doctissimorum virorum testimonio adducti, locum illum corruptum iudicamus. quamobrem nullo erit, ijs, quae scribuntur hoc in loco ab Hipp. nocu-
mento. *Corpus igitur hominis*, ait Hipp. *sanguinem in se ipso continet*. sanguis duo significat, ut infra videbimus, apud
27. expo. Galenum totam massam sanguineam, in qua reperiuntur quattuor humores, cum suis ichoribus; & quartum illum humorem, qui colore quidem rubeus, sapore dulcis, substantia mediocris, qualitate calidus, & humidus est, aëri proportionem respondens. Quando igitur Hipp. dixit corpus nostrum habere sanguinem, loquitur de eo, qui est quartus humor: alioqui sequentia verba essent superflua. *Pituitam*, eam, scilicet, quae colore alba, sapore insipida, substantia crassa, qualitate frigida, & humida; & aquae analogia quadam conformis est. Verbum *φλέγμα*, quod latini retento vocabulo graeco quandoque vertunt phlegma, & quandoque pituitam dicunt; praeter communissimam significationem, quam habet, quando accipitur pro humore illo, qui frigidus, & humidus est: quo pacto sumitur hic, & alibi infinities; aliquando etiam usurpatum fuit ab Hipp. alio, ac diversissimo pacto. ut est videre ij. progn. Vbi eo utitur pro flammido calore. ut interpretatur Gal. exponens verba illa, quae sic se habent. Abscessus consistunt, hi quidem inferius, quibus circa ilia *φλέγμα* fatigat. Vbi Gal. haec habet. Non enim pituitosum humorem existimari convenit nunc intelligi ab eo per dictionem, in qua ait. Quibus circa ilia phlegma fatigat. Nam multo melius est intelligere de calore praeter naturam flammido proditum esse phlegma. Alio etiam modo ab omnibus medicis alienissimo usum fuisse Prodicum in libro de natura hominis hac voce, testatur Gal. viij. de dec. Hipp. & Plat. lib. & ij. de nat. facult. volumine. qui quidquid visum, & veluti supra modum in succis coctum erat, *φλέγμα* vocabat. Pituitam vero *βλένον*, id est,
6. cap.
9. cap.

mutum appellabat. *Ac duplicem bilem, flauam, quae sapore amara, substantia subtilissima, qualitate calida, & sicca, vti est ignis, esse dicitur. Ac μελινώ) quam vocem Macchellum, & Andernacum secutus, potius dixerim nigram, quā cum Trincauelio, & Brentio atram. vt Hipp. 3. cap. qualem nobis descripsit Gal. lib. de comate, & quam plurimis alijs in locis, seruemus. s. proprietatis vocabulorū maxime sectatorem. atram enim bilem praeter naturā esse, nemo est qui nesciat. loquimur autem nunc de humoribus naturalibus. Bilis nigra igitur sapore acida, colore nigra, substantia spissa, qualitate frigida, & sicca. a terra paullulum recedens. Et haec erit ipsius hominis natura, idest, principia naturam eius particularem, ac cum sanguineis tantummodo communem constituentia. Atq; ob haec tum dolet, tum sanum est. per vocē, dolet, notat Gal. 4. cap. viij. de decr. Hipp. & Plat. lib. per excellentiam magni morbi de omnibus praeter naturam; nomine vero, & sanum est, de oppositis ad praeter naturam omnia intellexisse Hipp. Humores igitur enarrati nostri corporis natura esse dicuntur, quia cum triplex sit animalium corporum compositio, nulla earum ex humoribus non dependet. prima secundum Gal. lib. de differ. morborum, 3. cap. est partium illarum, quae similes dicuntur. secunda instrumentalium. tertia vero totius corporis. Quare cum formatio vniuersi corporis ex optimo ordine, ac dispositione partium instrumentalium resultet, cumq; instrumentales partes ex similaribus ortum ducant; hae vero ex quattuor humoribus; nemini non manifestum euadit, merito quattuor humores vocandos esse humanae fabricae elementa. Haecq; dicta sint medice, ad mentem Hipp. & Gal. Non enim me praeterit Arist. alio modo. ij. de part. animalium. & Auerr. vj. phys. triplicem 1. cap. corporum constitutionem fecisse. sed de philosophis 52. expo. alias. Neq; illud mirum cuiuspiam videatur, quae si partes omnes similes ex sanguine tantum composue-*

rim. cum tamen ex Galeni decretis ex semine constent
nerui, arteriae, venae, ossa, & quamplurimae aliae par-
tes. Haec enim haud quaquam ignoro. sed facilioris
explicationis causa, Galenum ipsum imitati sumus; qui
& ipse tum in hac expositione, tum alijs in locis, pro ut
proposito suo conducere videbatur, omnes partes ex san-
guine, nulla habita ratione de semine, constitutas dixit.
de qua re, eo in loco aliquid dicemus. Neq. hic expe-
ctent lectores, nos, aut Arist. cum Hipp. & Gal. concordē
ostēsiuros esse; cum ille omnia sanguini tribuerit; nihilq.
fieri ex semine voluerit. hi vero & sanguine; & semine
pro generatione vsi sint. aut pro Hipp. & Gal. stantes in
Peripareticos, eorum argumentationes, nullius prorsus
ponderis aduersus medicorum sententias; demonstratu-
ros. Primum quidem minime faciemus, quoniam quos
ex animo dissentire volunt, conciliare nec scio, nec tam
facile factum credo. neq. enim omnia semper scriptorum
dicta in vnam conspirare sententiam credendum est.
pollicitiq. sumus nos, vbi opus fuerit, & quantum nostra
valebit ingenij vis, auctores alios cum Hipp. conciliatos
reddere. idq. semper peragere studebimus, vbi res ita
fieri poterit, ne monstra in oratione nostra oriantur. se-
cundum vero consulto praetermittimus, cum discepta-
tio haec, tot, ac tāta supponat ab Arist. vere dicta fuisse,
ut Gal. libris integris ea reprobare, opus fuerit. qualia,
sunt marem tantum praeditum esse semine, semenq. for-
mam solummodo impertiri in generatione; foeminam
pariter carere semine, nullamq. partem ex semine fieri
posse. quae quidem omnia, si quis a nobis hoc in loco
tractari expeteret, sciat se longe diuersa, ab expositoris
officio requirere. cum omnino necessarium esset, dispu-
tationes omnes de ijs, quae diximus apud Arist. princi-
pijs, adducere. Quid dicemus ad Auerroē? qui ij. col-
liget lib. ut ostenderet solo sanguine hominis corpus con-
formari, ad sensata, ut bonus medicus, deueniens, ne-
gant

1. cap.

gavit in vtero ceteros humores, dum prima sit conforma-
 tio. Quid ad obratiocinationem illam, ne dicam ratio-
 cinationem, qua credidit ostendisse nullis alijs humori-
 bus nutriri animal, excepto sanguine. cum quidquid nu-
 trire habeat, aut sanguinem esse, aut in sanguinem prius
 19. expo.
 converti debere, prorsus tradidit. Et hoc ad pituitam
 respiciens dixit. quod minime bili flavae, atraeq. acci-
 dere potest. Primum Auerrois obiectum falsissimo niti-
 tur experimento. & praeter cetera, quae inde sequuntur
 absurda; visus est mihi omnino Auerro. ignorasse modum,
 quo conformari embrio, traditur ab omnibus: ad quod
 quidem opus peragendum, necessario requiritur etiam
 sanguis menstruus. ut non solum a medicis, verum etiā
 19. cap.
 ab Arist. j. de gener. animal. conceditur. sed sanguis me-
 struus, o Auerroë, est ne syncerior, ac purior eo, qui in
 venis, & iecinore reperitur? minime quidē dixit Arist.
 loco citato. immo est sanguis excrementitius, in quo &
 ceteri tres humores reperiuntur, & etiam multae adhuc
 superfluitates. Secundo Auerro. argumento obuiam hoc
 pacto iri posse arbitror. Ad hoc ut utramq. bilem nullū
 afferre nutrimentum humano corpori probet, falsum as-
 sumit suppositum; ex quo id postmodum deducit. quod
 est, omne quod sanguis non sit, nutritioni inaptum esse.
 quare cum istud a medicis non esse verum deprehensum
 sit, cum semen etsi in sanguinem non vertatur, nutrire ha-
 beat, & possit; quod Auerro. ut medicus, velit nolit, con-
 cedere habet. ergo falsum est, quod sequitur; biles, sci-
 licet, utraque. quia in sanguinem converti non possunt,
 nutritioni omnino inaptissimas esse. & tanto absurdius
 quanto, partes quaedam sunt, quae ceteris sublati suc-
 cis, minime ex solo sanguine nutrentur. Quod quidem
 inconueniens Auerro. euenisse, ob eam rationem credi-
 derim: quoniam hoc in libro medicum agens, nihilomi-
 nus tamen Peripateticorum sententijs, ubiq. insistere vo-
 luerit. quoadmodum hac in re compertum esse poterit.

K

cum enim omnes corporis partes ex solo sanguine prius formasset, ex solo etiam sanguine easdem nutriri necessario illi fatendum erat. ingerit se se hoc in loco adhuc talis dubitatio. Partium simularium, iuxta Hipp. Galeniq. doctrinam, alias esse sanguineas, alias spermaticas ab omnibus receptum est. sed illa sunt corporis humani propinqua elementa nuncupanda, ex quibus partes similes componuntur. si vera sunt, quae supra tradidimus, igitur semen inter elementa nostrae compositionis connumerandum videtur. quod tamen non fecit Hipp. cum de illo, in toto hoc libro, ne verbum quidem fecerit. Semen nil aliud est Galeno, quam sanguis, qui formam illam, & generandi facultatem in testibus adeptus est. quamobrem non est diuersa res a connumeratis humanae naturae elementis. Quod si adhuc instabis, quod propinqua principia inuestigantur hoc in libro; & quod hanc ob causam feminis, ut propinquioris causae in partibus seminalibus, quam sanguinis, mentio fieri debebat. Respondebo, ad hoc, ut aliquid elementum alicuius alterius rei dici debeat; necesse est non tantum subijciatur tamquam materia, verum etiam ex eius absentia tollatur res illa: quae admodum probat Hipp. infra de humoribus ipsis. quamobrem cum semine ablato, ut fieri contigit in senibus, non perdat corpus, non est affirmandum illud inter humores, pacto illo, quo accipiuntur in hoc libro, connumerari debere. Insuper non fuit primario semen animalibus datum, ad hoc ut ex eo fierent partes aliquae; sed ad hoc, ut generare possent. Verumtamen ea est naturae solertia, ut scribit Gal. vj. de usu partium corporis humani, ut eo, quod propter aliud quiddam institutum fuerit, ad aliud etiam abutatur. Adhuc & verius philosophice, mediceq. magis possumus dicere, si semine inter elementa animalium sanguine praedictorum, connumerandum esset, necessario illud etiam requireretur, ut in omnibus reperiretur, dum eorum fieret generatio. cum id quod per

s. cap.

fetale est, id semper esse necessarium sit. Verum hoc non
 ira se habere reperitur, cum Anguilla, vt dicit Arist. vj. 16. cap.
 de hist. animal. inter omnia animalia sanguinea, sola neq.
 ex semine, neq. ex ovo generetur, sed ex putri fiat ma-
 teria. ergo falsum esset istud asserere de semine. Quod
 dicit Galenus in expositione, omnes partes fieri ex sangui-
 ne, ne credas id dixisse, quasi qui hereseos suae palinod-
 diam his verbis cecinerit. cum multis alijs in locis, quā-
 plurimas, vt supra diximus, ex semine ortum ducere, af-
 firmauerit. Sed vel id intelligas de sanguineis tantum,
 vel potius accipe ea, tamquam prolata nullo habito re-
 spectu ad materiam propinquam, vel remotam. omnes
 igitur partes fiunt ex sanguine hoc pacto; quia vel me-
 diate, vel immediate omnes a sanguine exordium suum
 habuere. Quo pacto etiam defēdi possit Galeni sententia
 haec, quod omnes partes sanguine sint constitutae, vide-
 re licet apud doctissimum Iulium Alexandrinum, qui hac
 de re, suo Enantiomaton Gal. lib. particularem fecit tra-
 ctationem. Enant. 5.

XIX.

Sanum igitur in primis est, cum haec mediocriter tum viribus,
 tum multitudine, mutuo inter se habuerint; praesertim si com-
 mixta fuerint.

C O M M E N T A R I V S.

Ex humoribus superiori contextu humanum corpus
 tum dolere, tum sanum degere dixerat Hipp. nunc quo
 modo vtrumq. eueniat, explicare intendit. Et primo quo
 modo efficiatur sanum, hoc textu declarat. In quo ver-
 tendo pleriq. interpretes male se gessisse videntur; cum
 verba illa τὸν ὅλον ἀλλήλων κρῖσιος, quae hanc habent
 energiam, inter se se temperamenti, vel quo ad tempera-
 mentum inter se se, videantur praetermississe. Quae si

quis considerare voluerit, nullo pacto silentio inuoluen-
 da erant. siquidem supra dixit, minime res oriri ex suis
 posse principijs, nisi bene inter se, quo ad temperamen-
 tum, illa se se habuerint. quid autem praeseferat, & quo
 pacto intelligi debeat istud, inter se se attemperari, decla-
 rauit Hipp. de hominis principijs loquens, in hoc textu.
 ubi quo ad facultatem, & copiam humores requirit at-
 temperatos; & maxime commixtos. Quamobrem si ve-
 rum fateri licet, nec Trincavelij, nec multorum aliorum
 hoc in loco mihi plane satisfaciunt versiones. At Bren-
 tius licet concise admodum verterit, hunc tamen locum
 satis apte transtulisse visus est mihi. ait enim. Valet qui-
 dem praecipue, cum & inter se vim, & copiam, mediocri-
 ter temperatas, maximeq. permixtas habuerint. A quo
 nec plane dissentit Germanus Interpres, qui hoc pacto
 latina verba Hipp. fecit: sanus equidem maxime est ubi
 temperamentum haec inter se habuerint moderatum tū
 facultate, tum copia, & ubi maxime fuerint permixta.
 adeo ut sensus huiusmodi resultet. Humores cum me-
 diocriter, mutuoq. temperati penes facultatem, & quan-
 titatem se se habuerint, & maxime, si optime mixti, &
 confusi fuerint, fieri nequaquam potest, ut sanitatem non
 efficiant. Quid autem ac quotuplex sit. sanitas, alio in
 loco requirant studiosi. In humoribus igitur tria contē-
 platione digna sunt; facultas, quae causa quaedam ef-
 fectrix est, ut J. de simpl. medic. facult. dicitur a Gale no;
 quaeq. ex primis qualitatibus provenit; quantitas, seu
 multitudo; & optima commixtio omnium inter se se.
 quorum vnus quodq. cum modum vel exceßerit, vel ab
 eo defecerit, idq. notabiliter, & non sine manifesta acio-
 num laesione, illico morbos introducit. Cum igitur
 nullus eorum vel virtute, vel quantitate, limites sibi a na-
 tura constitutos pertransierit, sanitatem omnino fieri,
 necesse est. idq. maxime eueniet, si optime, & adamu-
 sim mixti, ac toti per totos, confusi fuerint. Ut res cla-

rior euadat, liceat nobis uti hoc exemplo. In corpore Sortis sint naturaliter quo ad quantitatem duae heminae atticae bilis flauae, quae, quantum ad facultatem, calida, & sicca sit, exempli gratia, ut tres. & haec insimul cum alijs humoribus, sub debito modo, ac conuenientibus gradibus existentibus, optime, & vnde quaq. commisceatur, attempereturq., profecto valebit corpus eius. Detur modo casu aliquo, ut puta, calidorum cibariorum assumptione immodica, hunc humorem augeri usq. ad tres heminas; & quo ad facultatem usq. ad quartum deuenisse gradum; ex locoq. proprio egressam os ventriculi occupare, necessario aegrotabit Sortes; facillimeq. in febrem tertianam incidet. male etiam se habebit, si vel quantitate solū nimis increseat, vel in facultate tantū perniciē acceperit; aut ex naturali loco in alium praeter naturam fluxum, impetumq. habuerit. quemadmodum cum in locis determinatis, naturali praedita facultate, & in debita mensura aderat, bene se se habebat. Posset quis hoc in loco quaerere, cur sicuti dixit Hipp. copiam, & facultatem humorum mutuo inter se se mediocriter habere, temperariq. debere, ad hoc ut sanitas efficiatur, ita etiam non pronuntiavit de mixtione? sed hoc pacto locutus est; & maxime si commixta fuerint. Ad hoc dicerem mixtione humorum in corporibus nequaquam mediocri opus esse, quia hoc pacto culpabilis esset. Sed eam potius exactissimam, & ad vnguem, ut dici solet, requiri dicere debemus. quam rem considerans diuinus Hipp. ne quis eum damnare posset, de mixtione loqui noluit eo pacto, quo de copia, & facultate fecerat. Sed verbis, quibus nobis insinuat, eam exactissimam necessario debere esse. sine qua, quo pacto fieri posset, quaeso, ut ex praescripto eius, lib. de alimento, vere possemus pronuntiare, corporum confluxionem, ac conspirationem vnam esse. Sed aduersus haec, quae dicta sunt, poterit quis hoc pacto instare. Sicuti triplex est corporis nostri compositio, ut supra di-

ximus, ad mentem Galeni, ita & triplex est sanitas; quae
 optimas illas constitutiones, & compositiones sequitur.
 Vna, quam *εὐκρίαν*, & *συνεγρίαν* elementorum, ex qui-
 bus constant partes similes, appellant. Alia est, quae
 in numero, figura, magnitudine, ac compositione partiū
 instrumentalium consistit. tertia erit, quarumlibet par-
 tium vnitas. His sic se habentibus, quam facillime fieri
 poterit, aliquam corporis partem, siue sit similis, siue
 instrumentalis, solutionem continui pati, quae morbus
 est; pariter & in partibus instrumentarijs, vel numerum,
 vel figuram, aut magnitudinem, compositionem ue vitio-
 sam reddi, & hoc pacto corpus sanum non esse; se bene ta-
 men habentibus humoribus, quo ad virtutem, quantita-
 tem, & commixtionem, ergo non ob haec tantum sanum
 corpus efficitur; vt videtur affirmare Hipp. Vt haec
 tollatur dubitatio, illud absq. contradictione accipere
 debemus, quod sicuti non semper sanitas ascribitur re-
 bus externis, ita pariter & morbi non est semper causa
 procatartica, vt dicunt graeci, inquirenda. sed tam sa-
 nitatis, quam aegritudinis intrinsecum principium inue-
 stigandum est medicis ipsis. vt pote quod illis postmo-
 dum medendi indicationes in curandis aegris; in sanis
 vero optime conseruandi, praeseruandiq. potissimum
 subministraturum est. quod omnino humoribus acceptū
 referre debemus. idq. hoc in loco Hipp. innuere voluit.
 quam ob causam quotiescunq. fit solutio continui in ali-
 qua parte corporis; vel instrumentariarum partium mor-
 bus aliquis insurgit ex interna causa, quamuis in toto.
 non adsit intemperies yniuersalis in humoribus, & parti-
 bus similibus, debet nihilominus istud humoribus ascri-
 bi. quia praeter illos, non est inuenire in corpore huma-
 no aliquid aliud, quod hoc efficere possit. & hoc pacto
 triplicis morbi, pariter & triplicis sanitatis interna caus-
 sa humoribus adscribenda erit. Verum est quandoq. mor-
 bos quosdam casu, nulla interueniente interna causa,

-uenire posse; vt exempli gratia, venam, vel manum ali-
 -cui deficere, quia ei amputatae fuerint. sed istud est per-
 -accidens. Neq. propter hoc tenetur medicus causas
 -huiusmodi fortuitas, tamquam si semper vere essent, po-
 -nere; vbi de causis morborum agere velit. sed eam assi-
 -gnare debet, quae sit magis sempiternae veritatis. qua-
 -re cum praeter humores non detur eam inuenire, humo-
 -ribus istud tribuere minime ex natura rei repugnat. Vi-
 -dimus igitur quonam pacto humores omnium sanitatis
 -generum sint causa, textumq. absoluius; si illud tantū-
 -modo addiderimus; Macchellum, scilicet, ita textum
 -hunc vertisse. Sanus igitur maxime degit, cum haec me-
 -diocriter se habent penes mutuū, facultatemq., co-
 -piamq., atq. si sint mixta. Adeo vt secundum hanc ver-
 -sionem quattuor requirantur sane in humoribus, ad opti-
 -mam perficiendam sanitatem. quorum primum est mu-
 -tuū: per hoc autem, quid intelligendum sit, nescio; tum
 -facultas, copia, & mixtio. verba autem illa τῆς πρὸς ἀλ-
 -λῆλα κρείστος, nullis vocibus latine expressit. & praeter
 -id, quod huic versioni aduersatur sententia Hipp. alio mo-
 -do se se habens, suis postmodum manibus, ac suo gladio
 -(vt aiunt) se ipsum iugulauit. qui dum verteret exposi-
 -tionem Galeni verba illa τῆς τε διωάμειας καὶ τῆς πλῆ-
 -τους, sic transtulit. penes mutuam facultatem, copiamq.
 -cum facere debuisset, vt sibi ipsi constaret, verbum ver-
 -bo reddens, penes mutuū, facultatemq. copiamq.
 -Reliquum modo est, vt nonnulla dicamus quo ad exposi-
 -tionem Galeni, vt quae angustioribus verbis dicta sunt,
 -quo quo pacto ampliora reddantur. Cum ergo duplex
 -fuerit secta eorum, qui generationem nostram elementis
 -tribuerunt, quarum altera eorum appositione, & conne-
 -xione corporum utebatur, vt de Empedocle dicitur j. de
 -elem. Altera, quae ea simul temperari dicebat, cuius dux
 -exitit Hipp. docet Galenus, quonam pacto iuxta vtrāq.
 -opinionem extendatur, & verum sit dictum Hipp. in hoc

textu, quod, scilicet, in quadam moderatione consistat
 sanitas. ut exinde maiorem ei fidem, & auctoritatem co-
 parare possit. & ait, quod secundum primos haec mode-
 ratio consistebat in tenuibus meatibus, in eorundem. sam-
 pliatione, & coangustatione moderata; ut capere possu-
 mus ex Gal. lib. de diff. morb. Iuxta vero secundos, nos
 potimur sanitate optima ex moderata temperie elemen-
 torum, eo pacto, quo iam diximus.

XX.

*Dolet autem, cum horum quippiam aut minus, aut amplius
 fuerit; uel ab alijs seorsum constiterit, nec omnibus sit attempera-
 tum.*

COMMENTARIUS.

Superius, quo modo se se bene habeat corpus hominis,
 declarauit; nunc quo modo male afficiatur, exponit. *Do-
 let igitur corpus, cum horum* humorum, *quippiam aut minus,
 aut amplius fuerit.* quod idem est ac si dixisset. vel defecerit,
 vel excesserit, quo ad facultatem, aut copiam, ut dicit
 Gal. cum in ijs duabus rebus opus sit *τὴν πρὸς ἀλλήλας
 κηρίωσιν*, idest, mutuo inter se se temperamento. *Vel ab alijs
 seorsum constiterit, nec omnibus sit contemperatum.* Illud con-
 traponitur ad illud, praesertim si commixta fuerint. cur
 autem posteriora adiunxerit verba, cum priora & satis
 clara, & eandem habeant cum ijs sententiam, iudicio
 meo, doctissimam attulerunt, grauissimi viri rationem.
 ea nempe Hipp. adiunxisse, ut duplicem malae mixtio-
 nis modum connotaret. quorum alter est, cum omnino
 sunt separati, alter cum, non bene sunt permixti; nam ex
 ambobus morbi oriri possunt. Quoniam igitur in inte-
 gra sanitate facultas, & copia mediocriter quoad tempe-
 ramentum se se habere debent, & optime esse commixta,
 exinde manifestum relinquitur, quod quotiescunq. ali-
 quid horum vel excesserit, vel defecerit, vel locum mu-
 tauerit, morbum illico efficiet. Et quo modo sublati pa-
 rietibus

ietibus, vel tecto, domus non est amplius perfecta domus, ita conditionum harum aliqua deficiente, non solum fanitas culpabilis redditur, immo morbus introducitur.

XXL

Necesse est, ubi horum quidquam per se, & ab alijs excretum extiterit, non modo locum, unde exierit, morbosum reddi: verum et, cum ubi steterit, influxeritq. & impactum fuerit, dolore tentari, laboreque.

COMMENTARIUS.

Hac & duabus sequentibus particulis, quia dixerat superius Hipp. corpus morbidum reddi, cum inter cetera humores ad alium locum sibi non naturalem transmittuntur, nil aliud intendit, quam declarare modum, quo humor secretus ex proprio loco dolorem inferat, ac quod duplex noxa ex hac secretionem provenire soleat. Qua in re notandum; alias esse humorum transmissiones a natura institutas, & alias praeter naturam aliqua de causa factas. quod exemplo hoc facillime monstrabitur. Bilis flavae proprius locus, ac naturalis est vesica illa, quae iecinoris simis partibus adhaeret. quā κυστις χοληδόχον vocant. id est, vesicam bilis susceptricem. ex qua quandoq. naturaliter egreditur, quandoq. praeter naturam. Naturaliter demandatur per folliculum quoddam ad ἐκφυσιν, seu ad duodenum intestinum, ut admixta fecibus veluti naturae stimulus acredine sua sit, ad eam irritandam, ut eas expellat. Feces enim cum suapte natura sint siccae, ac terrestres, nullaq. virtute praeditae naturam irritante, non ita facile, nec ita saepe expellerentur. ut iij. & v. de usu partium, corporis humani dicitur a Gal. Transmissio haec cum sit naturalis, nullam praefert noxam: nisi intata copia humor redundaverit, & adeo saeva

qualitate praeditus fuerit, ut exulcerationes, tormina
& cetera huiusmodi facere possit. Altera est huius hu-
moris in alium locum semper praeter naturam fluxio.
quemadmodum contigit ijs, qui praediti sunt ex peculia-
ri quadam constitutione corporis, meatu illo, qui supra pi-
lorum in ventriculum inferitur. qui interim adesse vj. de
11. cap. anoth. administ. scribitur a Gal. Ex quo cum semper af-
fluat praeter naturam maxima copia bilis in ventriculū,
vitam infelicem vivere dicuntur. Quando igitur dixit
Hipp. *Vbi horum quippiam per se steterit, non modo locum un-
de exierit morbosum reddi, sed etiam eum ubi steterit.* hoc non
est intelligendum de his fluxionibus, quae a natura insti-
tutae fuerunt. sed de ijs, quae praeter naturam, vel ex
peculiari structura alicuius vasculi, ut nuper dicebamus,
vel casu aliquo fieri contingerint. Locum unde exiet
humor, morbosum reddi, necessarium est; siquidem an-
tequam exiret, optime se se habebat. *Morbosum*, idest,
distemperatum, praeter naturae modum constitutum.
Verum & eum, ubi steterit, si optima praeditus erat sanita-
te locus hic, prius quam aduentaret iste humor, quid mi-
rum si morbosus, & dolorosus efficitur eo illuc defluxo?
Duabus usus est Hipp. vocibus, *dolore*, scilicet, & *labore*.
quae graece ita scribuntur, *ὀδύνη*, & *πόνος*. quae etsi
quandoq. usurpari consueverint pro vna, & eadem re,
nempe pro dolore; nihilominus tamen hoc in loco duo si-
gnificare existimarem; *ὀδύνη* quidem, id, quod proprie
dolorem nuncupamus; qui ex soluta fit continuitate.
πόνος vero laborem. quae vox quandoq. significat accef-
siones in febribus; aliquando casus, & symptomata, ut
7. expo. docuit Gal. j. aphor. quandoq. etiā laesionem, ut ij. aphor.
6. expo. dicitur. Locus igitur in quo infarctus fuerit humor ex
alio loco demandatus, praeter dolorem, quem patietur
ex solutione continui, labore etiam molestabitur. vel in-
telligas modo pro labore accessiones, & exacerbationes
eorundem dolorum; vel casus aliquos, ut partem in tu-

morem atolli, vel rubedinem acquirere; vel laesionem membri, in quo haec erunt, adeo ut usus, & functiones suas praestare non possit; nihil refert. quomodocumque vero dictum fuerit, optime pronuntiatus crediderim.

Galenus in expositione hac, videtur duas esse doloris causas, asserere; solutionem, scilicet, continui, & intemperiem. Cumque ad eiusdem mentem teneamus, unum tantum esse (loquor autem de prima, & immediata) scilicet, solutionem continuitatis; adsintque ex neotericis medicis, Galenum maxime sectantibus, qui intemperie, etiam per se, absque soluta continuitate idem efficere posse, ad mentem Galeni affirmaverint; nostras esse partes duximus, tum ut hunc locum conformem alijs Gal. dictis ostendamus, tum ut veritatem sectari velle videamur, ut eorum rationibus adductis, breuius quoad fieri poterit, eis respondeamus. Qui duas ponunt doloris causas, solutionem nempe continui, & intemperiem; vel illud affirmant hoc pacto, quod ambae adesse simul debeant; quo pacto interpretatus est Avicenna Galenum, vel ut unaquaeque per se, ac separatim id efficere possit. Ut Avicenna in suo de humani corporis morbis curandis libro, tenet. Qua stante distinctione, sciant lectores me non disputaturum adversus Avicennam hoc in loco. Sed tantummodo verba facturum in illos, qui secundo modo locuti sunt. Hi igitur praeter infinitas auctoritates Galeni, quas adducunt ad suam opinionem comprobendam, hanc etiam inter illas connumerassent, si ut se oculatissimos profitentur, ita vigilantissimi extitissent. sed ijs ultimo loco respondebimus. Nunc autem hac potissimum ratione utuntur. Sicuti experimur partes, quae propriam servant temperiem, si laeviter, aut aequaliter alteratae fuerint, non dolent, ergo quotiescunque inaequaliter, & violenter intemperatae redduntur, statim dolore efficiuntur. quod confirmant auctoritate Gal. j. de causis symptom. ubi vehementes evenire in tactu, a naturali habitu

L ij

transmutationes, ob violentū calidi, & frigidi occursum, affirmavit. Sufficiet igitur, aiunt isti, quod intemperies sit inaequalis, & violenta, ad hoc ut dolorem faciat. non igitur perpetuo ad solutionem continui recurrendū erit. Qui hoc modo argumentantur, & vulnus inferunt, & medicamen vno, & eodem tempore praebent. Nam Galenū citantes, & in suam sententiam trahentes, nobis respondendi modum, veluti digito, ostendunt. Galenus enim eo in loco se ipsum citat, ac lectores ad libros de simpliciū medic. facult. relegat. Quemadmodum & in omnibus fere locis, ubi verba habet de dolore ab intemperie proveniente, facit. ut causas sciant, quibus calidum, & frigidum violentē, & inaequaliter corpori admota, dolorem efficere possint. sed ea efficere dolorem, media solutione continui, ibi docet: frigidum quidem diuellendo, contrahendo, & condensando; calidum vero erodendo, dissolvendo, & fundendo; ergo pariter & in lib. de sympth. causis non absq. solutione continui, eadem praestare debere, non negabit. falsa igitur est eorum imaginatio, ut caliditas, vel frigiditas immoderata, violenta, & inaequalis dolorem, absq. quod diuellat, vel dissolvat, efficere possit. Secundo idem eliciunt ex mente Galeni, qui pluribus in locis, visus est concessisse, partes aliquas dolere ex solutione continui, alias vero ex intemperie sola. inter quos magnificiunt illum, qui habetur libro de inaequali intemperie. Vbi Gal. de calida fluxione in musculis loquens, dicebat arterias, & venas ipsorum, praeter ceteras partes eorum, vario dolore affici: cum interioribus a fluxione tum excalfiunt, tum extenduntur, ac diuelluntur; exterius vero non modo excalfiunt, sed etiam praemuntur, ac degrauantur. reliquae particulae aliae contrahendo solum, vel incallescendo, aliae utroq. genere laborant. Ex quibus quidem verbis deducunt isti, quasdam musculi partes, quod incallescant dumtaxat, absq. solutione continui, dolorem sentire. Sed quam longe

3. cap.

”

”

”

”

”

”

- q. 3. a

a veritate, & a mente Galeni recedant, omnibus palam fieri, ex ijs, quae dicemus, crediderim. Humores duobus modis dolorem inferre posse, copia, scilicet, absq. caliditate, vel frigiditate, vel aliqua alia qualitate excedente; & ijs qualitatibus excedentibus, quamuis non peccent in quantitate; tum pluribus in locis, tum praesertim ex hac expositione Galeni, unicuiq. apertum esse poterit. Insuper dolore partem aliquam occupante, maximam fieri attractionem ad locum illum succorum adiacentium, nemini non est conspicuum. in qua quidem attractione, tam humores aliqua qualitate peccantes, quam qui naturaliter se se habent, maximum habent confluxum. Succus igitur hi, qui absq. vel caliditate, vel frigiditate infarcti sunt in partibus, sua multitudine diuellunt, ac dilaniant continuum. qui vero adsunt vel nimis calidi, vel nimis frigidi, qualitate excedente plus afficiunt corpus, quam copia, & multitudine sua. quia qualitas excedens, poterit coniungi, & permanere cum pauca quantitate humoris. Vbi vero aderit humoris peccantis in qualitatibus copia in aliquo membro, illud magis doliturum verisimile est; cum habeat duas causas solutionem continui inducentes, copiam, scilicet, & malam qualitatem; quarum unaquaeque hoc idem per se praestare potest. Quamobrem quando dixit Galenus musculi alias partes affici ex intemperie solum: illud intelligere debemus hoc pacto. id est, humores in ijs partibus, licet non habeant molestantem qualitatem aliquam, dolorem efficiunt. alias vero incallescendo) hoc est partes, aliae ex humoribus, qui non quantitate, sed qualitate calida excedente, & dissolvente dolorem inducere possunt, dolorem patiuntur. Si dixerint isti, quod caliditas absq. erosione, & dissolutione inducat dolorem, sciant non solum teneri modum ostendere; sed etiam & sensui, & Galeni rationibus contradicere. Galenus igitur nihil aliud voluit eo in loco, nisi quod partes aliquae absq. intemperie dolent,

ex sola redundantia humorum, qui eas cōprimunt. istae vero sunt partes extremae musculorum, ad quas nō peruenit calida discrasia; aliae ex sola intemperie absq. copia immodica; & hae sunt, quae minimam potuerunt capere humorum copiam. aliae vero utroq. genere.) idest. aliae partim ex intemperie, partim ex copia. quae sunt partes illae, ad quas proprie fiet fluxio calida. Nec dicendum est, illas tanto magis laborare, quia praeter solutionem continui, aliam habeant causam immediatā doloris, ut isti somniant. Verum quia solutio continui fouetur, & fit tum a multitudine, tum ab intemperie in ijs partibus, & inde duplo dolore alijs, quae ex vna tantum soluuntur, dici debent. At non propterea affirmat Galenus, quod hae, quae intemperie laborant, istud patiantur, absq. solutione continui. quod ostendere deberent aduersarij, si intemperiem dolorificam esse, absq. eo quod soluat, probare vellent. Hoc pariter pacto, ad omnes alias auctoritates Galeni, ubi dolores fieri maiores duplici ratione asserit, tum propter distentionem, tū, propter intemperiem; responsum sit, hoc enim non dicit ut innuat diuersam causam a solutione continui. sed ut indicet continuum solui in aliquibus doloribus, pluribus de causis; quod quotiescunq. euenerit, dolorem intensiorem fieri necesse est. quod hoc exemplo clarissime patebit. Si enim diceremus corpus Socratis calidū reddi, quando se ipsum mouet Socrates, calidius vero duplici de causa; & cum se ipsum mouet, & cum sub solem ambulat; vellēmus ne propter hoc, Socratem calidiorē effici, tum ob calorem a motu introductum in corpore eius, tum propter aliquam aliam causam diuersam a calore? minime profecto. sed maioris equidem caliditatis, duplicem causam connotaremus; motum, scilicet & solem. Ita & in proposito nostro, duas ob causas, intemperiem, nempe, & compressionem, vel aliquam aliam rem, dolorem augeri, & maiorem effici, non est negandū.

Sed intemperiem istud praestare, alio modo absq. solutione continui, minime fatendum est. Reliquum est, vt ad omnes illas auctoritates, in quibus ad verbum dicit Galenus duas esse doloris causas; continui, scilicet, solutionem, & intemperiem; quae sparsim, & pluribus in locis inueniuntur, respondeamus. quibus omnibus vnicam satis facturam responsionem omnino credimus. quae etiam satis esse poterat ijs auctoritatibus, e quorum, non verbis, sed sententia hoc isti colligunt; & quas supra attulimus, & satis superq. examinauimus. Mos est Galeni, vt in ijs, quae apparent, etiam si ita se non habeant, communem opinionem, & hominum existimationem quandoq. insequatur. idq. optime, & sapientissime facit. cum medicus sit artifex sensibus innitens. Quam ob causam cū definiturus esset febrem, primo in vj. de mor. vulg. & alibi; & si adsit insimul cum caliditate siccitas, ^{19. expo.} tamen relicta ea, febrem calorem tantum esse praeter naturam, affirmauit. & quia profecto euidentior est caliditas in febre, quae omnibus fere ad sensum patet; quam siccitas, quam ex mordacitate caloris periti dijudicant: ideo euidentiam insecutus, de caliditate tantum mentionem fecit. Pari modo & in omnibus ijs locis, in quibus duplicem doloris causam constituit, est dicendum. Siquidem magis notum est hominibus, dolorem fieri, cum intemperies aliqua aliquam corporis partem inuadit; non enim omnes sciunt quo pacto calidum, & frigidum, & ceterae qualitates istud agant; quam ex quadam solutione continui intrinseca, ideo euidentiam insecutus, & non rei veritatem, istud de intemperie affirmauit. Secundum vero naturam, & secundum hominum etiam existimationem, solutionem continui, idem praestare posse, pronuntiauit. Hoc igitur in loco, si quid dixit Galenus, quod rei veritati, & suismet alijs in locis diuersum videatur auctoritatibus, illud prolaturum iuxta apparentiam firmiter teneant, qui Galenum intelligere cupiunt. Haec

TOLEMI

pauca quo ad hanc disceptationem dicta sint. de qua si omnia, quae dici possent, scribere vellemus, alium, & ampliorem locum requirerent, quam sit expositoris angustus campus. Trincavelius animadvertit in hac expositione Galeni loco illius, quod in impressis codicibus dicit, ἰσχυταί, in antiquis legisse, ἰσχυταί. quae lectiones parum differunt inter se; neq. sensum diuersum faciunt. vel enim steterit, vel emerferit; si dixeris, eadem erit mens, & sententia Galeni.

XXII.

Nimirum ubi horum quid e corpore defluerit, plus eo, quod supernatat, enacuatio dolorem excitat.

COMMENTARIUS.

Quod affirmauit Hippocrates de humore secreto intra corpus, nunc idem de eodem extra corpus effluxo, affirmare intendit. Vel sic connectas. Quia dixerat Hipp. superiori oratione, secretionem humorum ad internas partes, corpus aegrum maxime reddere posse; poterat quis dubitare, num quando excretio ista fiet extra corpus, eundem habeat producere effectum, an, scilicet, propter hoc corpus reddatur morbosum nec ne. Non solum respondit Hipp. quod sic; sed facta comparatione ad multitudinem, quae & ipsa, cum modum excesserit praeter naturam afficit corpus; affirmauit, plus posse in nocumento immodicam excretionem alicuius humoris extra corpus, quam sit noxa proueniens ex nimia quantitate humoris superabundantis. Vel si verbum ἐπιπολάζοντος, secundum aliam expositionem Galeni acceperis, dicere poteris, quod comparans Hipp. excretionem non exactae humorum temperationi (vt ita dicam) maius ponit nocumentum in secretionem humoris ad extra corpus, quam sit illud, quod prouenit ex corrupto temperamento. Quorū omnium facile erit rationes reddere. & primo, quod maior

maior sit noxa ex immodica euacuatione alicuius humoris, quam ea, quae ex multitudine prouenit; ex eo colligere poterimus (vt se ipsum exponat Hipp. hoc in loco uolumus) quod repletiones, nisi extremae fuerint, non dicuntur periculosae / quemadmodum colligere possumus j. aphor. Immodica uero humoris excretio, non solum est mala, cum extrema fuerit, siquidem enim tunc mors sequitur, ut infra uidebimus; sed etiam si ad dimidium extremitatis non deuenierit. Quot enim fuerunt, qui ex fluxu sanguinis, uel ex naribus, uel ex hemorrhoidibus in cachexiam, & hydropem, & in alios insanabiles morbos inciderunt? innumerabiles pene dixerim. Quot uero sunt, in quibus maxima humorum adest plenitudo, qui nihilominus tamen, operationes omnes recte perficiunt? Quod eadem sit ratio de discrasia, hinc facile patebit. multos enim cognoscimus, qui culpatissimo uiuunt temperamento, & tamen non adeo ingentes noxas patiuntur, ac faciunt hi, qui uel fluxibus hepaticis, uel sanguineis, aut diareis, dysenterijs uel affliguntur. in quibus ad extra corpus fluunt diuersi humores; qui diuersis cruciatibus quotidie anguntur. Nemini igitur non est manifestum, longe maiorem corporibus noxam inferri ex effluxione humorum ad extra, corpus, quam eorundem uel copia, uel intemperie.

XXIII.

Rursusq. si intro euacuetur, sedemq. mutet, & ab alijs seernatur, erit necessarium ut duplicem (ut iam dictum est) dolorē inferat. & unde egressa est, & ubi redundat.

C O M M E N T A R I V S.

Pars haec, cum superius exposita fuerit, nuncq. repetatur, nulla alia indiget annotatione. An uero quoniam omnino superflua, & iam enarrata repetat, tamquam suspecta haberi iure possit, dubium relinquitur.

M

Dixi sane quaecunq. esse hominem dixero, demonstraturum eadem semper esse & secundum legem, & secundum naturam.

C O M M E N T A R I V S.

Capita, quae promiserat ad ostendendum principia ab se posita, vere esse corporis nostri elementa, nunc reasumit; ut exinde illud probare possit. haec vero sunt, hominum opinio, seu lex; quam sibi ipsi fecerunt: & rei ipsius natura, veritasq. Mirum est quo modo haec verba, quae in omnibus codicibus graecis Hipp. reperiuntur, in expositionem Galeni irreperierint; quod nisi librariorum inscitiae adscribatur; qui nesciuerint distinguere Hipp. verba, a Galeni expositione, quid probabile dici possit, non habeo.

XXV.

Affirmo autem sanguinem esse & pituitam, & bilem, tum atram, tum flauam. horumq. nomina primum ex lege fuisse distincta asseuero; nulliq. ipsorum idē inditum esse nomē. Mox vero & secundum naturam species esse diuersas; usq. adeo ut pituita minime sit sanguini similis, neq. sanguis bili, neq. bilis pituitae. Nam quo modo haec poterunt inter se mutuo esse similia, quorum neq. ex inspectis coloribus similia esse uidentur; nec etiam si manibus tractentur, ut pote quae nec similiter calida sint, nec similiter frigida, nec similiter humida, nec sicca.

C O M M E N T A R I V S.

Duo praestare debebat Hipp. quae supra se ostensurum esse, pollicitus fuerat, & quod plura principia in corpore hominis inueniuntur; & quod illa perpetuo in omni aetate, & in omni anni tempore reperiuntur. quorum primum primo loco expedit, tamquam illud, sine quo aliud

minime sequi potest. quo modo enim plures humores perpetuo in corpore esse, poterimus ostendere, si illud acceptum prius non fuerit, hominem pluribus praeditum esse succis? In corpore igitur hominis quattuor esse humores mutuo differentes, primo probat ex hominum loquendi consuetudine. nemo enim vnquam mortalium sanguinem alio nomine appellauit, alicuius alterius humoris proprio. idem & de alijs dicendum. Secundo idē confirmat rationibus ex rei ipsius veritate, & natura; (quod quidem probationis genus κατὰ τὴν φύσιν, ipse nominat,) desumptis. Quas si ad quemdam certum numerum referre volumus, eas duas tantummodo constituemus. quarum vna ex diuersitate formae ipsorum humorum arguit. altera ab euentu vario in purgationibus contingenti, demonstrat. de qua paullo infra. Quattuor sunt igitur humores natura inter se distincti; quia nomina *primum lege*, idest, hominum loquendi vsu, unicuiq. *distincta* posita fuere. *Mox uero*) nunc transit ad secundam probationem, quae sic formari poterit. Ea maxime inter se differunt, quorum formae manifesto diuersae sunt. Sed huiusmodi sunt quattuor humores, ergo mutuo inter se discrepant. Eorum formas, seu species esse diuersas, probat; quia nulla inter ipsas cadit similitudo; adeo ut pituita minime sit sanguini similis, neq. sanguis bili, & sic de ceteris. Quod autem inter eos nulla inueniatur similitudo, tum ex diuersitate colorum, tum ex varietate qualitatum tangibilium, quibus alij alijs praediti sunt, manifestissime ostendit. Qua quidem in re, per qualitates tangibiles, si Hipp. inspexeris, primas tantum intelligere fateberis. Si vero Galeno attenderis, id de primis, & de ijs, quae secundae dicuntur, interpretaberis. Nam Galenus visus est exponere verba illa Hipp. quando eos dissimiles deprehendi ostendit, *si manibus tractentur*, quod dicta fuerint, propterea quia consistentia eorum, quae ad secundas pertinet qualitates, maxime sensu tactus per-

cipi possit. Cetera vero verba, quae aiunt, *nec similiter calida, nec similiter frigida.* &c. Separat, ac destinguit a superioribus. In summa igitur vult Galenus Hipp. ostendere humorum formas inter se dissimiles esse, tum quia coloribus diuersis, tum quia non eadem consistentia, tum quia qualitatibus primis, calido, scilicet, & frigido, & ceteris inter se discrepant. Quis posset hoc in loco quaerere, cum multa alia sint, in quibus differunt humores ad inuicem; nam differunt definitione; alia enim est ratio sanguinis, alia aliorum succorum; item sapore, vt supra diximus: alij enim dulces, alij amari, nonnulli alijs saporibus praediti sunt: discrepant etiam analogia illa, quam habent ad elementa mundi. nam vnus igni, alius aeri, tertius aquae, quartus vero terrae proportionem respondet. Curigitur Hipp. solum fecit mentionem de varietate colorum, ac primarum qualitatuum diuersitate? Dixerim Hipp. hac in parte diuinissimum extitisse, quippe, qui vt medicus sensibus fidens, dissimilitudinem humorum, non aliunde petierit, quam ab ijs, quae manifestissime conspiciuntur; inter quae primas tenent, quae sensui visus, scientiarum instrumento, subiiciuntur. secundas vero, quae tactu dignoscuntur. Vnde solent homines, cum aliquid se exactissime nouisse, demonstrare voluerint, illud oculis vidisse, manibusq. tetigisse, affirmare. Ceteras vero probationes, cum non adeo conspicuae essent, consulto praetermissit Hipp. Non enim sciunt omnes sanguinem similitudine quadam cum aere communicare; nec eum dulcem esse. neminem enim solum sanguinem vnquam degustasse credendum est. Vel si quis hoc de sanguine nouit: quis ceterorum humorum adeo exactissimum periculum fecit, vt huic fundamento innixus, diuersitatem inter eos ponere velit? cum aliorum aliae sint naturae, & temperaturae hominum, varios, ac diuersos humores aggregantes, ac praeter naturam efficientes. Quo ad definitionem attinet, paucissimi sunt, qui opti-

nam calleant scientiam, res inter se distinguendi per definitiones; vel definitas recte capiendi. Igitur Hipp. nē latum quidem vnguē, ut vulgo dicitur, a sensati recedens, diuissime, quod probare intendebat, ut medicus demonstrauit. Cum duplici modo legatur contextus huius principium, nempe hoc pacto, *φικμὶ δὲ*, & *φικμὶ δὲ*; Rasarius vir vnde quaq. doctissimus, vltimam secutus lectionem, vertit, Idcirco aio. quod pariter factum fuit etiam ab Andrea Brentio. & hanc tamquam meliorem interpretationē laudarunt nonnulli doctissimi viri. quoniam, quae in hoc textu ab Hipp. dicuntur, videntur fere ex ijs, quae iam exposuit, cōcludi, ac subiici. Hic quoq. pariter vocem *μέλειον*, nigram verterem, non atram, ijsdē, quas supra citauī, motus rationibus.

Illud in expositione Galeni notandum, quod dum succos crassitudine, & tenuitate; humore, ac siccitate immutari ostendit; dicit, hoc succis accidere, ut pote, qui reuera non sint elementa, eō modo, quo aqua, & terra, & aer, & ignis sunt. Quae verba duos sensus habere poterunt. vel quod dixerit hoc Galenus innuere volens, humores non esse adeo synceros, quemadmodum sunt elementa mundi. quippe cum haec dicantur corpora simplicia. illi autem crassitudine, & tenuitate, humore, & siccitate plurimam accipiant immutationem. cui expositioni fauent verba illa, quae subsequuntur. Quilibet enim ipsorum consistit ex ijs quattuor, alio in ipsorum alio superante. Vel quod hoc protulerit Galenus ad definitionem elementi respiciens. quae cum sit, quod elementum est illud, ex quo res componitur primum inexistente indiuisibili specie in aliam speciem; vt. v. methaph. 4. tex. dicitur; minime humoribus conueniat. ex quibus primo non componitur animal: quiq. insuper in alias res diuersas specie diuidi possunt. Monstratum est enim supra, in omni humore adesse & ichorem, & partē crassam. quod etiam testatum reliquit Gal. ij. de elem. lib. quorū utrūq. 4. cap.

31. expo.

aliam, atq. aliam sortitus est speciem. his duobus modis hunc Galeni locum exponi posse, nostra fert opinio. Humores autem quo modo dici possint elementa corporis nostri etiam ex mente philosophorum, ex Auerr. iij. coeli, colligere possumus. cum legatur ibi, elementum, inter cetera, quae significat, illud dici, quod secundum quantitatem, qualitatemq. in transmutatione secundum substantiam, partibus aliquibus, materia efficitur. quare cum quattuor humores respectu nostri corporis, huiusmodi maxime esse in hoc libro ostendantur; nemini dubium erit, eos vocari posse, & recte, elementa.

XXVI.

Cum itaq. tantum inter se tum forma, tum uiribus dislent, necessarium est unum non esse. nisi ignis, & aqua unum sint.

C O M M E N T A R I V S.

Cum tanta sit inter humores discrepantia, tum forma, idest, sensibili figura; tum uiribus, idest, qualitibus agentibus, & patientibus, concludit nullo pacto eos esse vnum tantum, nisi ignis, & aqua, inter quae tanta est contrarietas, vnum vocari possint. ac si dixisset. qui adeo fatuus est, ut credat humores hos esse vnum, & idem, poterit etiam admittere, nullo pacto inter aquam, & ignem, diuersitatem adinueniri.

XXVII.

Quod uero ea haud unum sint, sed suam quodcumq. eorum habeat tum facultatem, tum naturam, inde facile perdiscas; quia si homini medicamentum, quod pituitam educit, offeras, ille pituitam tibi reijciet. At si medicamentum dederis, quod bilem tuiat, bilem euomet. Pari modo atram purgabis bilem, cum ei medicamentum, quod bilem atram uacuet, exhibueris. Sin autem

in aliqua corporis parte uulnus infligatur, sanguis inde illi effluet. Quae omnia tibi tota die, atq. etiam nocte; hyeme, ac aestate tam diu faciet, quam diu facultatem attrahendi, ac uicissim reddendi spiritum habuerit. & quoad aliquo horum, quae cognata sunt, priuatur. At cognata sunt, quae diximus. Quo enim pacto cognata non sint, cum hoc primum compertum sit, hominem donec uixerit in se ipso omnia continere; deinde ex homine genitum esse, cui insunt haec omnia? Insuper ab homine sua habuisse alimenta, qui omnia ea habuerit, quae diximus, quaeq. monstrauius.

COMMENTARIUS.

Secundam nunc molitur Hipp. rationem ad ostendendum quattuor esse succos mutuo differentes inter se in humano corpore; quam assumpsit ab euentu, quod in purgationibus euenit, post varia exhibita pharmaca purgantia. Et quamuis dicat Galenus, quod hanc scripsit Hipp. rationem, ut probaret, eos adesse secundum naturam in corpore, tamen non negauit eandem, illos esse diuersos ostendere posse. neq. pariter nos negamus, ex illa accipi posse, eos esse secundum naturam. nam si perpetuo adesse demonstrat haec ratio; pariter & monstrabit eos esse secundum naturam: immo ex hoc, quod adsunt perpetuo, transit Hipp. bellissime ad demonstrandum esse conatos, congenitosq., ut videbimus. Probat igitur Hipp. succos esse inter se diuersos ab euentu, hoc pacto. Si medicamentum dederis, quod pituitam ducere natura habeat, pituitam, & non alium humorem trahet: si bilis eductiuum, bilem excerni videbis; non alium. ergo diuersa est bilis a pituita, & ab alijs. Pariter ex vulnere illato, sanguis, non bilis, non alius humor fluit. igitur non est dicendum, vnum, & idem esse sanguinem, & alios humores, sed natura mutuo inter se distinctos. Si quis forsan ambigeret, cur, cum probare vellet Hipp. sanguinem diuersum esse ab alijs humoribus, hoc non monstrauit eo pa-

cto, quo idem in alijs ostendendis usus est, scilicet, ex medicamento sanguinem attrahentis assumptione. Is suam ipse sibi tollet ambiguitatem, si quae scripta sunt a
 4. cap. Gal. lib. de purg. medic. facult. legerit. Quo in loco adinueniri quidem herbam, quae primo sanguinem ducat, asferit; sed eam inter medicamenta purgantia minime ascribi dignam iudicauit. sed potius inter letifera venena connumerandam censuit. quo modoq. haec fuerit inuenta apud Thraçes Bithyniam incolentes, historiam narrat. quamobrem minime illud usu apud medicos comparatum est, vt ad expurgandum sanguinem, sanguinis extractione per medicamenta vtantur. Merito igitur alio est usus modo Hipp. hoc in loco, de sanguine loquens, ac fecerit, cum de alijs humoribus verba haberet. ad quos extrahendos, benigna, minimeq. naturae inimica inueniuntur medicamenta. Subijt nunc mihi in mentem dubitatio, quae non paucam allatura sit difficultatē huic Hipp. loco. de qua frequenter vna locuti sumus doctissimus Cassola, & ego; quae talis est. Saepissime visum fuit in aliquo aegroto, exempli causa, febre quotidiana laborante, in aetate iam declinante constituto, anni tempore aliquantisper frigido existente, exhibitum ei fuisse medicamentum, optimis apparentibus signis concoctionis in vrinis, pituitam educendi virtute praeditum; tamen ne tantillum quidem pituitae fuisse extractum; maximam vero copiam, aut bilis flauae, aut alterius humoris illud eduxisse. Vnde ergo provenit hoc, cum omnia euacuationem pituitae iuuare debuissent; morbus, aetas, anni tempus, & humoris optima dispositio ad euacuationem? Quo pariter pacto, erit verum Hipp. dictum hoc in loco: propinato, scilicet, medicamento, aliquem particularem humorem educente, in omni aetate, in omni anni tempore, illum necessario euacuari debere? Ad primum respondet doctissimus Cassola, hoc euenire ratione similitudinis, & affinitatis inter humorem peccantem, & corporis

corporis habitum, seu temperamentum; cum naturaliter simile appetat simile, & simili gaudeat. & hanc ob causam aliquando contingere, vt natura retento humore, quo gaudet, ad nutriendas corporis partes, propensior efficiatur, ad dimittendum alium succum, qui tunc non adeo vsui ei sit; quiq. tempore praeterito, vel ratione constitutionis aeris, vel ingefflorum, acernatus fuerit; & tunc temporis aliquatenus forsan molestus existens. Ad secundum dicerem, cum ea, circa quae medicina versatur, non sint sempiternae veritatis, & ideo quandoq. eueniāt, quandoq. non. medicum non teneri multifacere ea, quae per accidens, & raro eueniunt: sed ad ea, quae vt plurimum fiunt, respicere; vt vniuersaliorem, quoad fieri potest, cognitionē tradere possit. Quare cum multo plures sint casus, quibus ex exhibitione medicamēti proprius humor, quem extrahere intendimus, ijs, quibus alius, excernatur; ideo non immerito Hipp. ad id, quod vt plurimum euenit, respiciens: pronuntiauit, quacunq. aetate, & in omni tempore, proprio exhibitō medicamento, proprium euacuari humorem. *Quae omnia tibi tota die, &c.* Haec omnia protulit Hipp. vt quattuor humores adesse secundum naturam in corpore, demonstraret. cur potius dixerit Hipp. *quam diu facultatem atrahendi, ac uicissim reddendi spiritum habuerit*; quam, donec rixerit homo, non absq. ratione quaeret quispiam, nec enim ea tantum, vt vitam circumscriberet, scripsisse credendum. quo pacto illis vsus est Virgilius de Aenea loquens.

Quem si fata virum seruant, si nescitur aura
Aetheria; nec adhuc crudelibus occupat umbris:
Cum mos non sit, vt qui aliquid serio tractant, methapho-
ris, & circumlocutionibus vtantur. Super ijsdem verbis,
verum alia ratione, dubitauit etiam Galenus. Respon-
derunt nonnulli doctissimi, peritissimiq. viri, Hipp. actio-
nem, qua vita maxime conseruatur, quaeq. vltima cum
vita deperditur, proposuisse, vt ostenderet deinceps tam

N

diu actionem illam durare, quamdiu quattuor humores in se habebit. nulloq. eorum penitus priuetur. quod quidem signum euident est, ad hominis naturam quattuor, & non vnum solum requiri eorum, quae cognata sunt. Et quoad aliquod horum, quae cognata sunt, priuetur; Ad euacuationem exactam alicuius humoris, cuiuscunq. fuerit generis, mortem sequi, paullo infra edocebimur ab Hipp. Quo nam pacto cognata non sint. Vt autem probet Hipp. humores quattuor esse in corpore nostro secundum naturā, quod idem est, quod cognatos esse, & congenitos; tribus vtitur medijs. primo ex diuturnitate ipsorum, quae in corpore manent. quousq. enim vixerit homo, quattuor humores perpetuo habebit. secundo a similitudine causae efficientis. ex homine enim genitus est homo; in quo haec adsunt, & perpetuo insunt. effectus enim in quantum potest, sui ipsius causae assimilari debet. tertio a similitudine causae fouentis, & nutrientis. siquidem donec in utero permanet homo, ex sanguine menstruo mulieris. quae quattuor in se habet humores; augetur, ac nutritur; Galenus in expositione dicit, opinionem eorum, qui solo sanguine nostram fieri generationem autumant, non adeo facile erui posse, sicuti sententias eorum, qui succorum aliorum vnum ponunt. Quo stante dixerim ego facile etiam esse, dogma medicorum euertere, qui eosdē humores, in simul cum sanguine, ad generationē, & nutritionem admittunt. Qua in re, si pauca quaedam dixerō, nec superflua, nec a facultate aliena pertractabo.

Cur dixerit Galenus difficulter destrui posse, solum sanguinem esse generatiuum, ratio poterit haberi ex eiusdē verbis (si modo liber est Gal.) j. in lib. Hipp. de hum. cōm. quo in loco sanguinem ex moderato fieri calore affirmat; alios vero succos ab immoderato, vel excedente, vel deficiente intelligas, Hoc sic se habente, poterit quis forsan optime affirmare, solo sanguine animal generari; vt pote ex illo humore, qui a causa maxime secundum naturam

1. expo.

deueniat . Ex humoribus vero ceteris minime ; cum a causa praeter naturali ortum ducere videantur . Responderem nihil impedimento nobis esse , quin ceteros humores admixtos cum sanguine , concurrere ad generationem nostram , affirmare debeamus ; & in corpore nostro se naturaliter habere . maxime si causam finalem inspicere velimus . iuxta ea , quae dicta fuerunt a Gal. ij. de elem. lib. 4. cap. Cum enim in corpore nostro aliae sint partes frigidae , aliae calidae , aliae temperatae , aliae alijs qualitatibus praeditae ; ideo necessarium fuit , hominem varijs , diuersisq. donari succis , ac humoribus ; qui qualitatibus illis praediti essent , vt ad has partes diuersas nutriendas apti efficerentur . ad quas alendas , solus sanguis nec aptus , nec sufficiens erat . Igitur opus fuit etiam concursu ceterorum humorum . An modo sint a calore temperato , vel ne ; hoc non multum refert . quamuis & hoc negare possemus , & causam eorum generationis , rebus , quibus alimur , tribuere . neq. propter hoc eos respicere tamquam omnino inutiles , debet medicus . Dogma igitur medicorum verum , & inculpabile existit , sermo vero eorum , qui ceteris humoribus absq. sanguine vtuntur ad generationem , nequaquam verus est . Habet item Galenus in hac expositione , communem esse non solum medicorum , sed etiam graecorum omnium sententiam , cum dixerit Hipp. bilē , intelligere de pallida , vel flaua . Nomen vero bilis simpliciter prolatum , intelligi debere de pallida tantummodo , affirmavit idem Gal. v. in vj. de morb. vulg. Forſan loquitur ibi secundum mentem propriam ; hic vero de modo , quo voce bilis vtitur Hipp. verba habet . 14. expo.

XXIIX.

Qui uero unum esse hominem autumant , in hanc mihi sententiam idcirco deuenisse uidentur , quod eorum , qui sumptis medicamentis , ex immodicis purgationibus periere , alios pituitam

N ij

reieciſſe uiderunt, alios bilem; unde quod quiſq. eorum in purgatione uomendo interiſſe intuitus eſt, id etiam eſſe hominem, exiſtimauit. Nec qui ſanguinem hominem eſſe autumabant, aliunde ducti ſunt, niſi quia in iugulatis hominibus ſanguine profluere cernentes, id eſſe homini animam arbitrabantur. huiusmodi teſtimonijs, hi omnes in ſuis utuntur rationibus.

COM M E N T A R I V S.

Vſus eſt Hipp. ea ratione ad probandum quattuor eſſe in corpore humores, qua utebantur antiqui medici ad aſſerendum vnum tantum ſecundum naturam inueniri; quae ab euentu in purgationibus deſumpta erat. Hinc ſumpta occasione inuehitur in eos, oſtenditq. quo pacto decipiantur, dum ex purgationibus, euacuationibus ue, hunc, illum ue humorem, hominem eſſe aſſerunt. Et hoc arte quadam diuiniffima praeflitit Hipp. quia etſi ſupra aduerſus dogma eorum argumentatus fuerit, eius abſurditatem, alio pacto, oſtendens, non tamen rationes, quibus moti in hanc deueniebant ſententiam, diſſoluerat, confutaratq., quod in praefentia efficere intendit. adeo ut et hanc, & tres ſubſequentes particulas adiunxerit Hipp. fere extra inſtitutum incoeptum (probare enim intendebat, quattuor humores eſſe ſecundum naturam, & connatos) quadam velut in neceſſitate coactus. ne eorum, ſcilicet, rationes refellendi commodam occaſionem praetermittere uideretur, cum de purgationibus mentionem feciſſet. Dicebant igitur antiqui, illum humorem hominem perficere, quem quandoq., ut uſu euenit, in immodicis euacuationibus purgari cernerent; ex qua euacuatione ſecuta eſſet mors. Quam ob cauſſam cum alius uiderit hominem ex nimia purgatione bilis, de vita exceſſiſſe, ideo ſtatim bilem eſſe dixit. alter uidit aliquem extremum oppetiſſe diem ex immodica euacuatione pituitae, ideo pituitam illum conſtituere, nequaquam veritus

est affirmare. Idem dicebant alij de sanguine, cum vidissent fluxionem sanguinis ex vulnere, alia ue de caussa, mortem inducere. Verba contextus huius, in quibus nude, & sine vlla alia ratione fundamenta ponuntur antiquorum, hunc, illum ue humorem hominem esse asserentium, etsi ex se adeo clara sint, vt nulla alia indigeant expressione, ne rem nimis frustulatim tradens, praemanfium in os omnibus inferere velle videar; illud tamen sicco pede, minime transeundum iudicaui. Cur, scilicet, dixerit Hipp. eos, qui sanguinem nimis euacuatum induxisse mortem viderunt, eundem animam esse, affirmasse; cum huc vsq. de anima ne verbum quidem factum fuerit. cumq. de elementis corporis humani verba habeamus, non autem de anima. quae enim animae cum humoribus communio? Insuper si de hominis natura quaeremus, quatenus anima tantum dicitur esse, quo pacto egit Plato de natura eius in Alcibiade primo; omnia, quae hoc in libro hucusq. dicta, & dicenda sunt, vana, & extra rem propositam essent. quae eo tendunt, vt elementa ex quibus componitur homo, inueniant. Si dixerimus Hipp. per animam intellexisse facultatem, ac vim, quae corpus nostrum regere, & gubernare dicitur; quaeq. vna, & eadem est res cum calido innato, tunc dicere poterimus, pro anima naturam ipsam expressisse. Cum nil aliud sit anima apud ipsum vna cum Galeno, quam natura, & temperatura corporis. idem vero esse animam cum calido innato, scriptum reliquit Gal. lib. de tremore, rigore, pal-
 6. cap.
 pitatione, & conuulsione. innatum vero calidum nihil differre a natura, idemq. prorsus esse, tum eo in loco; tum
 15. aphor.
 & j. & iij. aphor. testatus est. quid autem est aliud natura
 37. aphor.
 quā temperatura ipsa? cum dicat Gal. ij. de nat. hum.
 1. expo.
 & j. de vsu partium cor. hum. vniuscuiusq. corporis natura
 9. cap.
 ram non aliunde oriri, quam ex eorundem proprio temperamento? quamobrem cum dicebant illi, sanguinem esse hominis animam, dicebant etiam iuxta medicorum

dogmata, & iuxta eiusdem Hipp. sententiam, naturam eius ex sanguine constare. & hoc pacto nihil interferit Hipp. hoc in loco, quod optime rei vndequaq. non conducat, etsi animae meminerit. Sed & alius ultro se se offert hoc in loco scrupulus. Nam supra Galenus, affirmavit probabile quidem esse, aliquos fuisse medicos, qui dixerint hominem esse vel sanguinem, vel bilem, vel pituitam. qui nam vero fuerint ostendere nescit. vel quia dogmata eorum verbis tantummodo tradita fuerunt, ut ex

1. expo. verbis Hipp. colligi potest. vel quia eorum scripta perierunt. Sed ex ijs, quae dixit Hipp. hoc in loco, poterit quis suspicari, facile esse aliquos eorum deprehendere. nam dum dixit, quosdam fuisse, qui sanguinem animam esse dixerint, Critiam innuere videtur; cui tribuit Arist. hanc

2. tex. eandem opinionem j. de anima. non est igitur affirmandum omnium nomina deperdita fuisse, cum adhuc Critiae memoria sit superstes. Ad hoc dicerem aliud esse loqui de anima, quo pacto loquuntur philosophi, aliud de principiis intrinsecis hominem componentibus. Critias quidem de illa, & philosophice magis, quam medice locutus est. quare non incongruum est Gal. eius, ubi de intrinsecis hominem componentibus elementis loqueretur, non meminisse. Aliorum vero, qui de sanguine, & de ceteris humoribus, in assignandis humanae naturae principiis medice locuti sunt, nomina deperdita fuisse, minime absolum, & a veritate alienum erit. de quibus Gal. intellexisse dicere possumus, non autem de ijs, qui de anima verba fecerunt. Vereor etiam ne Critias post Hipp. tempora, paullo aut ante Platonem, aut eodem tempore floruerit. quod si ita esset, recte dixisset Galenus, nomina eorum, quos innuit Hipp. ex hominum memoria excessisse. cum nullius alterius aut medici, aut philosophi Hipp. antiquioris, ad nos deuenerit (quod sciam) opinio huiusmodi de hominis natura.

XXIX.

At qui primum quidem nullus unquam ex immoderatis purgationibus mortuus est, cui sola fuerit bilis expurgata. immo epoto medicamento, cui facultas sit bilem ciendi, primum bilem vomitu eijciunt, mox pituitam, deinde ab ipsa bile, atram etiam bilem euomunt ut coacti, postremo uero sanguinem purum reieciunt.

C O M M E N T A R I V S.

Declarato antiquorum fundamento, quo humanam naturam vnico constare humore moti asserebant, credentes particularis alicuius humoris sola purgatione hominem interimi: nunc vult ostendere Hipp. in quo fallantur homines isti; ac quantum ex hoc decepti sint argumento, hominem vnico tantum humore constare affirmantes. Negat igitur apertissime Hipp. hominem mori ex vnius humoris tantum modo euacuatione; ut puta, vel bilis solum; vel pituitae tantum. sed illud contingere affirmat, quia postquam medicamentum nimis acre proprium sibi attrahit humorem, alij fluant, excrenanturq. succi. falluntur igitur qui ex vnico euacuato humore, credunt hominem interimi. exemploq. bilis assumpto, ostendit postmodum Hipp. quo ordine insequantur humores post euacuationem pituitae, qui primo, qui secundo, & qui tandem postremo. quae quidem adeo clara sunt, ut tempus in illis explicandis, minime sit conterendum.

Ad grauiora igitur se se vertat oratio nostra; inquiremusq. causam, cur postquam medicamentum purgans aliquod proprium euacuauerit humorem (loquimur autem de ijs, quae vulgo electiue ducere dicuntur) alios etiam attrahere, & expurgare videtur. Et quamuis quaestio hac, illam prius explicandam esse ostendere videatur, qua inquiritur causa attrahendi proprium humorem in medicamentis purgantibus, tamen ad praefens supponatur, illud euenire a propria forma, & a proprietate sub-

27. cap.

stantiae in medicamentis, quam, quid sit, & quo modo operetur, paullo infra ostendemus. Redeamus igitur ad rei propositae causarum contemplationem. Superpurgationum, quas *ὑπερκαθάρσεις*, graeci vocant, tres adducebat rationes Gal. iij. de simpl. medic. facult. mordacitatem medicamentorum, orificiorum ad apertionem, & virtutis dissolutionem. Cum enim omnia medicamenta purgantia, praeter deleteriam vim insitam, facultate calida praedita sint, ut saepissime asseueratum est a priscis medicis, facillime & mordacitatem, & vasorum ad apertionem efficere poterunt. facultatis vero dissolutionem, a defatigatione, quam dum a purgante medicamento mordicarentur, ac veluti emulgerentur, tum ob intemperantiam illico post unum exquiste euacuatum humorem, consequentem, prouenire nemo est, qui ambigat. his igitur omnibus de causis, facile est ut natura, postquam euacuatus fuerit humor, qui principaliter euacuari debebat, alios etiam sinat abire succos: & hinc humorum aliorum fiunt superpurgationes. Sed ijs Galeni rationibus exotericis medicis, qui studio contradicendi Galeno mirifice delectantur, non defuerunt, qui acquiescere noluerint. inter quos minime postremas partes tenet Ioannes Farnelius, alioquin doctissimus, eruditissimusque medicus. Is igitur lib. iij. de medendi methodo, qui de purgandi ratione inscribitur, acrimoniam, & mordacitatem medicamentorum ad superpurgationes adiuuandas, proleptandasque, visus est non admississe. cum dixerit, si hypercatharses ea causa sit, allium, pyretum, & piper purgandi facultatem sortientur. ratus forsan Galenum acrimoniam, & acredinem superpurgationis causam dixisse absolute, & ynde quaque perficientem. Insuper voluit Farnelius, quod *ὑπερκαθάρσεις* fiat ex vi quadam communi, & vniuersali, qua praedita esse omnia medicamenta affirmat, ad attrahendum omnes humores accommodatissima, hac in re Hugonis Senensis potius opinionem falsam suscipiens, quam

quàm Galeni veram amplectens: quod vt probet vititur
sensato huiusmodi exemplo. Detur in corpore Dionis il-
lud compertum esse, ad hoc vt bilis flava expurgetur Rha-
barbari necessariam, ac conuenientē dosim esse drachmas
tres, pro atra bile extrahenda senae drachmas sex, ad pi-
tuitam vero requirantur Agarici drachmae tres. Si vo-
lumus omnes humores vno, & eodem tempore expurga-
re, minime exhibenda erit horum medicamentorum tan-
ta copia; quia natura eam minime ferre posset. propi-
netur igitur vniuscuiusq. medicamento tertia pars, Rha-
barbari quidē & Agarici drachma, senae vero drachmae
duae, omnium horum humorum bellissime optima edu-
cetur quantitas, sed istud non potest provenire ex pecu-
liari, quam obtinent proprium humorem purgandi facul-
tate, quia suppositum est, ea agere non posse, nisi in mul-
to maiori quantitate, quam fuerint exhibita. igitur di-
cendum communi ea vi, quam obtinent quemcūq. at-
trahendi, se iuicem adiunasse, propriumq., ac sibi fami-
liarem duxisse: ex qua postmodum communi facultate
superpurgationes fieri contendit. Sed, quod pace tanti
viri dixerim, toto errat coelo Farnelius, nullamq. aliā in-
troducendā esse superpurgationum causā, ab assignatis a
Galeno ipso rationibus, firmissime vna cum plerisq. alijs
medicis crediderim. cum praesertim humorum aliorum
superpurgatio, naturae iam defatigatae potius ascriben-
da sit, eos non amplius retinere valenti, quam facultati
alicui medicamentorum attractrici. Cum enim vascula
inquit Gal. iij. de simp. medic. facult. non amplius in se se
continere succos possunt, & oscula eorum reclusa fuerint,
nec irritare medicamentum desinat, possitq. nō amplius
familiarem trahere succū, necesse quoq. reliquos excerni.
Sed qua necessitate? nequaquam dixerim ego, quia me-
dicamentis ipsis insit omnes humores attrahendi, alicū-
diq. potestas: sed ea, qua natura iam defatigata, ac lan-
guescens, & veluti viribus destituta, eos abire sinit, affir-

Q

mauerim. quae omnia non aliunde proueniunt, nisi ex
 vasorum infirmitate, osculorum laxitate, & medicamenti
 purgantis mordacitate. quae quidem minime ab alio,
 pipere, & pyretro prouenire poterunt. in quibus etsi non
 leuis adsit mordacitas, numquam tamen in corpore no-
 stro, eo usque extendi valebit, ut & vasa imbecillia redde-
 re, & oscula aperire, eo pacto, quo faciunt medicamenta
 purgantia, possit. cum praeter acrimoniam fortiantur
 haec deleteriam vim, ac naturae nostrae longe inimica fa-
 cultate. ac faciant illa, quae familiaria quodammodo
 nobis esse dicuntur: quaeque minime tantam naturae im-
 becillitatem inferre possunt. Sit igitur naturae nimium
 languescens ob enumeratas rationes, opus superpurga-
 tio haec, ne aliam, a Galeni traditis, inuenire, minimeque
 tutam cogamur huiusmodi euentus causam. Propositum
 vero a Farnelio exemplum, praeter id quod imaginariū,
 ac ficticiū est, nihil cogit. quia dicam compositum il-
 lud pharmacū ex Sena, Agarico, & Rhabarbaro attrahe-
 re illos omnes humores, non ea ratione, qua omnia illa
 ingredientia inuicem communi facultate sibi sunt adiu-
 mento. sed vnum quodque eorum merito proprietatis sub-
 stantiae proprium sibi attrahit humorem. statim dices;
 illud haud potest fieri, nisi sit in multo maiori copia. esto;
 ergo habeo intentum dicere poteris. nego hoc. & dico,
 quod praeter substantiae proprietatem, quae in medica-
 menti requiritur, necesse etiam est, ut ea, organa ad ex-
 cretionem excitent. & ne mihi somnia fingere videar,
 adducam Galenum, qui loco proxime citato, ad hoc ut
 non excedens fieri possit purgatio, sat esse medicamenta
 excitare posse organa ad excretionem, testatur. ubi il-
 lud subintelligendum est, praeter proprietatem substan-
 tiae medicamentorum, quod si minus concedatur, quae-
 cumque naturam irritare ad excretionem valent, purgare
 etiam posse asseram ego. quod quam alienum sit a veri-
 tate nemo est, qui non videat. sit igitur verum requiri ad

purgationem organorum excitationem, ac impulsione[m].
 verum istud minime fieri poterit a medicamentis ipsis
 sub quacunq[ue] quantitate manentibus, quia tunc minima
 portio medicamenti humorem extraheret: sed requiri-
 tur vt quorumlibet quaedam constituta sit copia deter-
 minata, ex qua vsu iam comparauit sit, purgatione[m] absq[ue] di-
 spendio fieri posse, sit que haec in Rhabarbaro solo, ac
 seorsum ab alijs vsq[ue] ad drachmas tres; ad totidemque
 ascendat quantitas Agarici. Senae vero conueniens do-
 sis sint drachmae sex: haec omnia tamquam verissima
 admittantur. Modo componamus medicamentum ex
 ijs tribus ad tertiam partem redactis. exhibeatur; sit
 optima purgatio. Istud non alitnde prouenire dixerim;
 nisi quod non minor a credo, ac mordacitas in hoc com-
 posito inueniatur: quam sit ea, quae in vno quoq[ue] eoru[m]
 separatim sub propriam quantitatem, esse dicatur: qua-
 obrem merito acrimoniae naturam quidem ad expulsio-
 nem irritare, ratione vero proprietatis substantiae in vno
 quoq[ue] eorum proprium humorem attrahere poterunt o-
 mnia haec hoc pacto inuicem commixta medicamenta;
 absq[ue] eo, quod communi, qua omnes respiciat humores,
 vnum quodq[ue] eorum praeditum sit facultate. negabimus
 insuper nos, drachmam Rhabarbari eam bilis copiam edu-
 cere posse, quam, ceteris paribus, ex tribus drachmis edu-
 ceremus: pariter & de alijs dicendum. ex quibus non
 adeo firmiter teneri posse hanc Fernelij sententiam ne-
 mo est, qui non videat. Quisquis igitur superpurgatio-
 nis humorum rationes firmas habere cupit, is ad locum
 Galeni citatum accedat, in quo breuissime, doctissimeq[ue]
 eas perstrinxit.

XXX.

*Id ipsum & illi patiuntur, qui medicamenta assumunt, quae
 pituitam euacuant. Nam primu[m] pituitam uomunt, postea flaua
 bilem, tertio atra. demum vero sanguine puru[m], in quo moriuntur.*

O ij

C O M M E N T A R I U S.

Supra ostensum est, quem ordinem seruent humores in
 superpurgationibus ad bilem flauam; hoc est quando ex-
 hibitum fuerit medicamentum bilem educens: nunc quo
 pacto se ipsos consequantur in superpurgatione ad pitui-
 tam docet: Qua in re illud perpetuo obseruatum fuit,
 quod post humorem medicamento familiarem, alter qui
 tenuior, magisque ad educationem paratior sit, consequi-
 tur, deinde minus paratus, tenuisque postremo vero san-
 guis, qui ultimo loco a natura retinetur, quia vitæ tesau-
 rus esse dicitur. Hinc male audiuit Auerr. apud omnes
 9. cap. medicos, qui lib. vij. sui colliget, & forte Asclepiadem
 immitatus, dixit, quod bilis, quia ceteris humoribus sub-
 tilior extitit, in omni euacuatione primo deponitur. de-
 ceptus in hoc forsitan hic vir, quia nequaquam fieri potest,
 ut quolibet exhibito pharmaco, non inducatur aliqua
 vaforum adaperitio; & hoc pacto bilis, humor admodum
 subtilis, fere semper in ijs, quae deijciuntur aparere so-
 let: quae opinio cum satis, superque, a Gal. lib. de purg. me-
 dic. facult. improbetur; superuacaneum esse arbitramur
 plura pro Auerroee confutando in medium afferre. Ab
 Hipp. superioribus textibus ponuntur superpurgationes
 ad bilem, & ad pituitam, de ijs autem, quae melancho-
 liam sequuntur, ne verbum quidem. quam ob causam?
 Mos est Hipp. ut etiam annotauit Galenus, ut ex vno di-
 cto, similia nos intelligere velit: quare cum in superiori-
 bus innuerit, post primum humorem euacuatum, tenuiorẽ
 semper insequi, illud hoc in loco nobis subiungẽdum re-
 liquit. adeo ut post succum melancholicũ, bilem, deinde
 pituitam, postremo sanguinem euacuati recte affirma-
 re possimus. ut libro iij. de simplic. medic. facult. testatus
 17. cap. est Galenus:

XXXI. *Et enim medicamentum fuerit corpus ingressum, id quod sibi maxime omnium, quae in corpore sunt, ex natura est, agit. mox uero reliqua trahit, purgatq. In quē modū stirpes, & semina post quā in terrā iacta fuerint, attrahit unū quodq. quidquid in terra reperiet, quod ei naturali affinitati congruit. (at uero terrae inest acidum, dulce, amarum, falsum, & omnimodum) primum itaq. illius plurimum attrahit, quod natura maxime sibi proximum est, subinde autem alia. sic & medicamenta in corpore faciunt, nam quaecunq. uim habent, ut bilem detrahant, primo sincerissimam bilem expurgant, inde eam mixtam. sed et quae pituitam, primum eam sincerissimam, postmodum commixtam cient. Iugulatis quoq. sanguis primum erumpit, qui & calidus, & rubentissimus est, postea pituitosior, & biliosior effluit.*

C O M M E N T A R I V S.

Quia dixerat Hipp. supra humorem trahi a proprio, ac determinato medicamēto, deinde alios; & cum huc usq. dictum non fuerit, quo modo hoc habeat facere. medicamentū purgans, ideo in ijs verbis rei huius causam subiungit. & quamuis aliquibus forsan videri possit, hunc debuisse Hipp. ordinem seruare, primo, scilicet, causam, & modum, quō fit purgatio, tradere; deinde de superpurgationibus uerba habere; tamen quia ex superpurgationibus, opportunam habebat causam, antiquorum medicorum errores detegendi, ideo inde occasionem natus, de ijs primum; secundo loco de causā purgationis locutus est. Possumus etiam iuxta methodum descriptā a Galeno dicere. Quod cum sibi proposuerit, postquam hominis particularia elementa inuenerit, quam nam facultatem obtineant ab aliquo agendi, vel patiendi, contemplari; cumq. nunc nunc sermonem habiturus esset de passionibus ijs, quae humoribus ex constitutione aeris ueniunt, ut coniungeret insimul tractationem de eorum-

dem actionibus, & passionibus; ideo hanc ob causam de modo, quo expurgantur humores tractare voluit; cum succi hi non leuem patiantur a medicamentis purgantibus passionem. hoc igitur pacto contextus iste cum superioribus, ac cum ijs, quae sequuntur coniungi poterit. Vult igitur Hipp. causam tradere, ob quam medicamentum purgans particularem, ac determinatum sibi attrahat humorem. & hanc similitudinem in substantia medicamenti, quam habet cum humore attracto, esse; docere vult. quod ut commodius efficere possit, similitudinem a stirpibus, & seminibus in terram injectis, accipit, ut ex sensatis, ea, quae minus sensibus obijciuntur, edoceat. Dicit igitur Hipp. hunc in modum. *Postquam medicamentum fuerit in corpus ingressum, id quod sibi maxime omnium, quae in corpore sunt, est, id est, similitimum in substantia, agit, attrahit, & expurgat.* Similitudinem substantiae potissimam esse causam purgationis ex hoc loco desumpsit Gal. idemq. iij. de simpl. medic. facult. testatum reliquit. An vero humorum attractio, & in vnum locum reductio, quando sumptum fuerit medicamentum fiat, vel quia medicamentum pergat ad partes ipsas, & ad humores, ut visus est uoluisse Arist. j. problematū sectione: vel quia existente medicamento in ventriculo, inducatur inclinatio quaedam in humoribus effluendi ad illum locum; quo pacto magnes immota manens ferrum attrahit, prolecatq. ut nonnulli alij voluerunt, ex hoc loco facile erit coniectari. Siquidem si ad exemplum sibi propositum mentem adhibebimus, humores ad locum, ubi medicamenta sunt, vehi Hipp. voluisse videbimus. Nam quemadmodum nemo est, qui facultatem altricem in stirpibus, & seminibus plantarum, in terram ingredi, & subintrare ad inueniendum proprium alimentum affirmare auderet; sed potius succos adiacentes naturali facultate attrahere concederet. pari ratione dicendum de medicamento ipso ad intra corpus sumpto. Sed quis hoc fa-

24. & 25. cap.

43. problem.

17. cap.

de nat. hum. Comment. III

cile credere poterit in aliquibus medicamentis solidis, ut puta in catapotijs, quae substantia crassa sunt; in alijs vero minime, cum ex Rhabbarbo, & Cassia, & alijs simili-
 bus urinas colore eorundem infectas excernant, qui me-
 dicamenta haec acceperint. quod manifestissime indi-
 cat medicamentum etiam ad vasa confluxisse. Insuper
 ambiget quis de vaporibus, petat ne isti humores nec ne?
 Facilis solutionis sunt nodi isti. Ad primum Hipp. velle
 humores ad locum medicamenti trahi, & allici affirmaue-
 rim; sed medicamenta talem esse sortita naturam, ut ne-
 quaquam pertransire possint, saltem pro parte, eum vo-
 luisse minime credam. Ad secundum, nemo est, qui va-
 pores medicamentorum ubiq. repere, & veluti corpus
 lustrare non concedat. quos ex minori medicamentoru
 copia, minus; ex maiori vero maxime eleuari, facile mi-
 hi persuadeo. Quod igitur radicibus plantarum evenit,
 quae terrae innixae, in qua & acidum, & inspidum, &
 falsum, & omnes alij sapes insunt, proprium, ac sibi co-
 ueniens alimentum elligere sciunt; illud, scilicet, quod
 simillimum ipsis est in substantia: idem medicamentis
 purgantibus accidit. quae primo sibi familiarem, in sub-
 stantiaq. simillimum attrahunt humorem. deinde alios
 etiam cum proprio, ac sibi dicato mixtos prolestant, al-
 liciantq. eo pacto. quo semina, & radices alienos succos
 familiaribus confusos pro nutrimento attrahunt. Sed
 quis dicere poterit. tu negasti nunc nunc aduersus Far-
 nelium medicamenta praedita esse communi illa facul-
 tate, qua omnes, communiter humores eliciunt, & ta-
 men Hipp. eam concedere videtur. dum post familiarē,
 alios etiam expurgare affirmat. Hipp. admittere medi-
 camenta posse alios humores trahere quidē cerno; quod
 autem hoc efficiant, altera facultate communi, qua om-
 nes respiciant, nequaquam asserere video. Trahunt qui-
 dem alios quandoq. humores admixtos proprio fami-
 liariq. succo, quia in ijs, quae admodum mixta eo pacto

quo humores sunt, impossibile videtur vnum trahi posse, absq. quod aliquid aliorum fluat simul confusum. Quod autem Hipp. dixerit medicamenta trahere alios humores; potius respiciens ad confusos, commixtosq., quam ad reuera distinctos humores, manifestissimum ex eo euadit; quod exemplificat postmodum dictum suum in eodē humore, cum dicat. quaecunq. vim habent, vt bilem detrahant, primum syncerissimam bilem expurgant, inde eam mixtam, &c. Quod si Hipp. dictum ad alios etiam humores extendere voluerimus, illud dicere poterimus: medicamenta haec si minus correctā, vt vulgo dicunt, ac limitata, quam par sit, exhibita fuerint, alios etiam videntur attrahere humores: non quod reuera attrahant, sed quia vasorum imbecillitatem, orificiorumq. adaperitionem immodicam efficiunt. quibus de causis natura minime retinere valens, eos perfundere inuita dicitur. Vel si Hipp. etiam admisisse voluerimus, medicamenta alios post familiarem trahere posse succos; non tamen ex hoc, Farnelij sententia comprobabitur. quia sat fuit Hip. vt aduersus antiquos, ostenderet ex nimia exhibitione medicamenti, non vnum, sed plures fuisse humores, & hoc pacto eos inducere mortē; sit modo euentus huius quaecunq. causa: ad hominem enim in hac parte argumentatur. veramq. superpurgationis causā tamquam minime proposito suo conducentē hoc in loco forte praetermittens, ne in ea enarranda longioribus verbis vti, quam iam sibi proposuisset, absq. utilitate opus fuisset. In calce textus meminit Hipp. effluxionis sanguinis, de qua alio modo locutus fuit, quam de alijs fecerit humoribus. non quatenus expurgatur per medicamenta, sed quatenus ex vulnere exit. ex quo primo syncerior, deinde biliosior, & pituitosior effluit. cur autem hoc modo locutus fuerit, iam supra causam satis, superque aptam (iudicio nostro) tradidimus. *omud pobuup zolla mob*
 Postquam Galenus in expositione, quot sint pituitae species

de nat. hum. Comment. 113

species visus est declarasse, cum ex ipsius dictis alijs in locis, aliqua sit diuersitas, cum ijs, quae hoc in loco dicuntur, ideo non inutile fore iudicauit, si quae de pituitae speciebus a me obseruata sunt, breuiter connotabo. Galenus quattuor hic facit pituitae species falsam, dulcem, acidam, & inspidam; quod & factum fuit ab Auctore libri de humoribus, qui Gal. ascribitur. ij. vero de diff. febr. insipida praetermissa, loco eius vitream substituit. iij. vero de ratione victus in morbis acutis; relictis insipida, & vitrea, de ceteris tribus tantum mentionem facit. Insper quaeri posset, quae nam inter tot, ac tantas pituitae differentias est naturalis, quae ue praeternaturales nominandae? & in hac re varie respondit Gal. nam libro de atra bile, pituitam inspidam naturalem esse affirmat. ij. vero de facult. naturalibus id tribuit dulci. Praeterea Archangelus Piccolomineus in ijs commentarijs, quos scripsit in lib. de hum. Gal. adscriptum, septem constituit species pituitae ad mentem Gal. quae sunt haec. insipida, seu, vt ipse ait, carens odore, & sapore, vitrea, acida, dulcis, falsa, aquosa, & ichor, siue ichoralis. Quo ad Galenum, ubiq. cum sibi constare affirmauerim. quando igitur hic facit quattuor pituitae species, naturalem non naturalibus miscuit. quando vero lib. de rat. vict. in morbis acutis, tres tantum eas constituit, loquebatur de praeter naturam constitutis. quod idem faciebat ij. de diff. febr. quo in loco etsi adiunxerit vitream, eam tamen paulo infra ad acidam refert. & hoc pacto ibi tantum erunt tres pituitae species praeternaturales. Illa pituita secundum naturam suam se habebit, quae qualitatibus frigida, & humida praedita fuerit. cum humores naturales contradistinguantur inter se ex combinatione quattuor primarum qualitatum. Sed huiusmodi est insipida. ergo insipida naturalis erit. Dulcis vero cum a caliditate temperata, vt faciunt omnia dulcia, saporem hunc contraxerit; si nobis comparetur, dici poterit, quo quo pa-

6. cap.
13. expo.

2. cap.

vlt. cap.

P

& naturalis. quia ex ea, tamquam semicocta facillime
 nutritur animal: cum concoctio non fiat absque dulcedine;
 cumque natura dulci qualitate maxime gaudeat. nulla igitur
 est in Galeno controuersia. Quo vero ad Piccolomini-
 mineum haec pauca subiungam. primo pituita vitrea, non
 est diuersa constituenda species ab acidis: nisi risibile fa-
 ciat diuersam speciem a rationali. Secundo aquositas di-
 uersum minime pituitae genus asstruere potest. quia est
 accidens, quod omnibus pituitae speciebus coniungi so-
 let. Tertio toto coelo errat hic vir, cum ichorem inter
 pituitae differentias connumerat. tum quia si esset pitui-
 ta, is potius sub genere aquoso, quod ipse ponit, collo-
 candus esset, quam nouum constituendum genus. Cum
 nil aliud significet ichor, quam aquositatem. tum etiam
 quia id nulla auctoritate Galeni motus affirmat. Sed
 haec verba tantum habet. Sed & septima videbitur ad-
 iungenda. Gal. namque in innumeris pene locis *ἰχὴρ* po-
 nit, id est, aquosum, seu serosum excrementum. quod &
 nonnumquam pituitam aquosam nominat. Praeterea cum
 id quod continetur in venis, aut sit humor aliquis, aut ad
 humorem aliquem reuocari debeat, & aquosum excre-
 mentum, quod in uenae sectionis sanguine cernitur, nec
 sit aliquis ex primis humoribus, nec videatur nisi ad pi-
 tuitam posse reuocari, illud certe confectum erit, sero-
 sum excrementum, ad pituitam reuocandum esse. In
 quibus verbis illud primo damnamus, quod nulla aucto-
 ritas citatur, qua innitatur haec opinio. Secundo quam
 inepte argumentetur, quando dicit serosum excremen-
 tum, quod in sanguine extracto per sectionem venae cer-
 nitur, non posse reduci, nisi ad pituitam, nemini non est
 apertum. Nam dicam ego ad mentem Galeni, excremen-
 tum illud urinam esse, quae una cum sanguine per venas
 ambit. Praeterea dato, quod sit ichor, dicam iuxta Galeni
 sententiam locis, quae supra citavi, ubi de ichore verba
 habita sunt, unum quemque humorem in quantitate illa

sanguinis extracta suum habere ichorem . adeo ut vnā partem ; si aquositas illa, ut animo, ita re ipsa partibilis esset ; esse ichorem pituitae, illam vero sanguinis, aliam bilis, quartam vero melancholiae affirmare possimus. Valeant igitur huius uiri rationes. Nos autem cum Gale no dicamus, pituitam aliā esse naturalem, & haec erit insipida ; alias praeternaturam, & istae erunt tres . sal- sa, dulcis, & acida, nec plures, nec pauciores.

XXXII.

Et pituita quidē in homine augetur per hyemem, ut pote, quae natura maxime cū hyeme conueniat . Est enim humorū omnium, quibus corpus praeditum est, frigidissima. cuius rei id testimonium habeas, quod si pituitam tetigeris, sanguinemq. atq. etiam bilem, pituitam omnium inuenies frigidissimam, tametsi ea viscida sit, uiq. maxima post atram bilem trabatur . at quae ui cientur a uolentia coguntur incallescere . his tamen omnibus non obstantibus, pituita suapte natura frigidissima esse uidetur . At uero quod hyems corpus pituita repleat, inde noueris . Hyeme expuunt, atq. per nares pituitosissima homines emungunt . sed & tumores albi hoc maxime tempore exoriuntur, & reliqui praeterea morbi pituitosi.

C O M M E N T A R I V S.

Constitutum fuit ab Hipp. huc usq. quatenam essent corporis humani (hoc enim erat, quod quaerebatur) elementa particularia . probatumq. fuit, haec esse quattuor humores . Modo cum istos certis quibusdam temporibus augmentum, & decrementum accipere videamus ; reliquum erat, ut causa, & veluti necessitas huiusce permutationis redderetur ; cū supra pollicitus fuerit velle tradere causas, cur in corpore augeantur, ac contabescant. Hocq. nihil aliud est, quam quaerere facultatem, quam habent ab aliquo patiendi . ut dicit Galenus in describē-

da methodo . dum enim humores modo augentur pro ratione tempestatum , modo minuuntur a temperamento illarum ; eos pati facile dicere possumus . Istud etiam ostendit facultatem , quam habent agendi , nam cum maiori sunt sub quantitate , magis corpus humanum suis qualitatibus afficiunt ; cum sub minori , minus . ut igitur ostenderet facultatem istam agendi , vel patiendi ab aliquo , tempestatum meminit , ut refert Galenus , considerans quo modo inuenta elementa se haberent erga ipsas . Inchoat igitur Hipp . sermonem suum ab hyeme , & a pituita ; ostenditq . rationem cur hyberno tempore pituitam augeri contingat in homine . & hanc esse similitudinem , quae est inter temperamentum ipsorum , asserit . utrumq . enim frigidum ex sua natura , & humidum existit . quod tam de hyeme naturali intelligendum est ; quia etiam sicca , & alijs qualitatibus praedita hyems dari potest ; quam de naturali pituita . quamuis non negaremetiam & de quamplurimis alijs pituitae generibus , idem usu euenire posse . ratione ergo similitudinis temperamenti pituita hyeme augetur , increfcitq . Deinde a signo , & ab ijs , quae sensu percipiuntur demonstrat Hipp . pituitam esse frigidam ; & eam augeri per id tempus . Quod pituita sit frigidissima , iudex esse poterit sensus tactus . si enim sanguinem & bilem flauam tanges , longe calidiora illa pituita inuenies . immo eam penitus frigidissimam esse , reperies . cum tamen , quae crassa , & viscida sunt , difficulter extrahantur e corpore . quae vero maxima vitrahuntur , & corporis partes aliquas difficulter pertranscunt , tum ratione motus , tum quia in transitu acquirunt partium qualitatem calidam , ideo calida exeunt . quod sola ratione motus usu euenire in terebra videmus . omnes enim sciunt , quam calida extrahatur terebra ex ligno illo , in quo non nisi maximo motu , ac conatu ingressa fuerit . ratione vero transitus per partes calidas multa sunt , quae calida , immo calidissima erumpunt . ut in quamplurimis aquis ther-

malibus videre licet. quamobrem cum humorum omnium pituita viscosior, & post atram bilem difficillimae tractionis, & expulsionis sit, nec tamen incalescat, hinc manifestissime ingentem frigiditatem suam ostendit. Quod autem hyems pituita in hominis corpore augeat, indicat Hipp. ex tribus. primo ex sputaminibus, quae ex capite in os defluunt. secundo ex destillationibus narium. tertio ex colore tumorum per id tempus euenientium, & ex alijs morbis. quae omnia manifestissime auctiori pituitosi humoris attestantur. Verum quis hoc in loco dubitare hunc in modum poterit. Si sputamina, & narium mucus arguunt hunc pituitam augeri, quo pacto id faciant? an tantum colore, vel substantia, vel qualitatibus? vel si aliqua horum trium conditionum; cur Hipp. non explicauit eam, sicuti fecit de tumoribus; qui per id tempus eueniunt: quando ex albo colore, eos pituitam significare affirmauit? Insuper, si Hipp. sibi proposuit velle ostendere, ex destillationibus pituitam augeri hyberno tempore; cum aliae sint defluxiones multae; vt illa, quae ad aures: & illa, quae ad oculos deuenit: cur de eis tantum mentionem fecit, quae ad nares, & ad os demandantur? Ad quaestionem principali loco motam redeuntes, ijs, qui quaerunt, quo modo sputamina, & destillationes ex naribus, pituitam superabundare ostendant, an colore, an substantia, an qualitatibus: respondebimus omnibus ijs id praestare posse. Nam quae ex naribus emunguntur superfluitates, modo in cerebro non sit alia discrasia, quam ea, quae ex ambientis constitutione provenit; tempore hyberno erunt albae; quandoq. crassae, quandoq. tenues; frigidae, & humidae. pari pacto & hae, quae per os expuuntur easdem penitus notas in se habebunt. Igitur ijs omnibus tribus, indicio poterunt esse, hyemem maxime pituitam augere, quod erat Hipp. intentum hoc in loco: non autem indicia haec expressit, quod unicuique gregario medico satis, superq. innotescere possint, tam-

quam ea, quae non nisi ex frigida cerebri qualitate provenire possint. colorem autem tumorum, cum eorum mentionem faceret, non subticuit. quod hi praeter album, alios omnes possint habere colores, cum ex alijs etiam humoribus, praeter pituitam, fieri possint. Aliarum vero destillationum, quae sunt tum ad oculos, tum ad aures; diversis de causis mentionem non habuit. De ea quidem quae ad aures fit, non loquitur: quia biliosum excrementum per ipsas expurgatur; ut sexcenties cum ab Hipp. tum a Galeno dictum fuit; pituitam vero augeri ostendere volebat. eam vero, quae ad oculos defertur, subticuit; quia obscura est, & in tam pauca quantitate, ut superabundantem pituitam (quod est Hipp. intentum) minime ostendere possit. *Et ceteri morbi.* Morbos, qui hic silentio innotuuntur explicat Hipp. iij. aphor. ubi scripsit. Hyeme sunt morbi laterales, pulmonis inflammationes, grauedines, atque raucedines, tussis, dolores pectoris, & laterum, atque lumborum. capitis dolores, vertigines, & apoplexiae. Qui omnes morbi ex pituita, ut plurimum per id tempus ortum ducunt. quos praetermisit Hipp. contentus ijs indicijs, quae omnibus hominibus manifestissima sunt. qualia sunt sputiones, narium mucus, & color tumorum. Cum annus diuidi possit duobus modis, & ratione qualitatatum in aere praedominantium, & ratione ortus, & occasus syderum, quo pacto diuisit eum Gal. j. in j. de morb. vulg. Illud hoc in loco notandum; quod tum in hac particula, tum in sequentibus, ubi de incremento & decremento humorum agitur, partes anni quatenus quidem ortu syderum inter se distinguuntur accipiendae sunt. Sed tamen una quaeque earum proprijs qualitatibus praedita intelligi debet. adeo ut hymes frigiditate, & humiditate; ver caliditate, & humiditate; aut aeris temperie: aestas caliditate, & siccitate; autumnus siccitate, calore vero, & frigore inaequalibus praepolleat. sin minus Hipp. rationes maxime perueriti, & in controuersiam vocari possent.

23. aphor.

„

„

„

„

1. expo.

At uere pituita quidem in corpore adhuc pollet, & sanguis accrescit. frigora siquidem remittuntur, & aquae accedunt. & proinde sanguis augetur, nempe ob imbres, & calidiores dies. Ipsi enim ex anni temporibus haec maxime sunt secundum naturam: nam & humidum, & calidum est. Id quod his cognoscere indicijis. Vere ac aestate maxime dysenterijs homines arripiuntur; sanguisq. e naribus defluit, & sunt praeterea calidissimi, & rubicundissimi.

C O M M E N T A R I V S.

Sicuti superius probauit pituitam ratione similitudinis, quam habet cum hyberna constitutione, eo tempore augeri; idem nunc praestat de sanguine, qui tempore veris, nullam ob aliam causam augeri contigit; quam propter analogiam, quam inter se habent sanguis, & ver. Idq. ad sensata deueniens Hipp. probat duobus testimonijs; ex rebus, scilicet, praeternaturalibus, & naturalibus. Praeternaturales sunt dysenteriae cruentae, quae per id tempus eueniunt; & sanguinis e naribus fluor. Naturales vero, caliditas, & rubens color, eo tempore in hominibus maxime vigentes. Verum illud in fluxu sanguinis considerari debet: quod cum duplici modo huiusmodi fluor fieri contingat; aliquando enim omnino praeternaturam, ut cum in immodica excernitur quantitate: quo pacto homines quandoq. ad malos exitus perduxisse dicitur. aliquando vero aut in paucissima quantitate, aut in aliquo morbo ratione crisis, etiam quod fluat in maxima copia, eueniat: quibus duobus modis, tantum abest eum esse exacte praeter naturam, ut potius si quid vel adest, vel aduenturum sit in corpore praeternaturam, id facillime vel tollere, vel impedire possit. De quo nam fluore sanguinis, dicet quis, hoc in loco verba fiunt? Hipp. sermonem maxime pronuntiatum de eo, qui est symphoma in genere immodice excretorum, crediderim; motus

18. aphor. tantummodo eiusdem Hipp. auctoritate . cum iij. aphor. lib. vbi veris morbos connumerat , fluxus sanguinis inter ceteros nominauit . Et haec quo ad expositionem verborum ; cum reliqua ex se clarissima sint . Modo relinquuntur tres examinandae dubitationes , quae ex hoc textu , alicui insurgere possent . Prima erit haec . Cum omnium nationum consensu illud sit acceptum , annum incipere a vere . cur Hipp. volens demonstrare tempora anni causam esse incrementi , & decrementi humorum , non est aspiciendus ab eo , quod est principium anni ? Nec istud ratione humorum factum fuisse dici potest . cum pituita nec sit humor naturalis magis quam sanguis ; nec in maiori quantitate , quam sanguis ; nec aliquo alio priuilegio donata , qua alios antecellere deberet humores . secundo quaeri posset , an veris temperamentum sit calidum , & humidum ; an potius temperatum , vt ait Galenus . tertio illud dubitari contigit ; an sanguis calidus , & humidus sit , an potius temperatus . Ad primam breuiter respondeamus , vt ad alias pertransire possimus . Ab hyeme , & a pituita incipit Hipp. incrementum humorum ostendere , tamquam ab eo , quod magis euidentius erat . Nam magis omnibus hominibus conspicuum est , pituitam augeri tempore hyemis , quam ceteros humores , ceteris anni temporibus . quod ex indicijis traditis ab Hipp. omnes videre possunt . Nam quis est , qui in hyeme aliquid non expuat ? aut aliquid ex naribus non emungat ? Non omnes tamen patiuntur & dysenterias , & fluxus sanguinis ex naribus : neq. pariter omnes sunt calidi , & rubicundi , magis eo tempore , quam alio . Idem & de alijs dicendum . Igitur optime fecit Hipp. aspiciens sermonem ab eo tempore , & ab eo humore , in quibus indicia apertiora apparebant . Sunt etiam doctissimi homines , qui respondent id forsitan factum fuisse ab Hipp. vt eum ordinem seruaret , quem naturam in humorum generatione seruare animaduertimus . primo enim generatur pituita ; deinde

inde fit sanguis, postremo ceteri omnes humores: quare a pituita exordiens; idcirco hyemalis ante omnia alia tempora prius meminit, de inde veris, & subinde omnium aliorum. Ad dubitationem, qua quaeritur, an ver sit calidum, & humidum, ut dicit hic Hipp. an temperatum, ut asserit Gal. j. de tempera. Galenus respondere videtur, quod ver si in se consideretur, manifeste temperatum esseprehenditur: si vero collatione ad alia anni tempora, & maxime ad autumnum, a quo eo modo dissimile esse debet, quo dissimilis est aetas ab hyeme; poterit calidum, & humidum nuncupari. quo pacto illud hoc in loco appellavit Hipp. & hoc modo tolluntur difficultates, quae possent inducere cotrouersiam inter Hipp. & Gal. Tenendum tamen firmiter est, secundum Galenum, ver esse temperatum, ut inconuenientia, quae exinde euenirent, si calidum, & humidum statueremus, effugere possimus. quod quidem intelligere debemus de vere, sua naturali constitutione praedito; semotis omnibus accidentibus, quae eius varietatis, causa esse possunt. An vero sanguis sit calidus, & humidus, vel ne (quod tertio loco quaerebatur) nunc inquirendum venit. Galenus hac in re varius visus est. Nam in hoc eodem opere paulo infra sanguinem temperatum visus est statuisse. lib. vero de diff. morb. & infinitis alijs in locis, eum calidum, & humidum esse, aperte tradit. non secus censuit, & Arist. ipse iij. de hist. animal. Praeter quas auctoritates, rationes etiam non paucas vndiq. asserre possemus; sed minus extra propositam materiam vagaremur: & alijs incudibus, ut aiunt, elaboratum opus pertractare videremur. Quid hac in re dicendum? Assererem sanguinem, qui quartus humor dicitur, reuera esse temperatum secundum suam ipsius naturam, in corpore optime disposito. cum nulla qualitatum manifeste in eo excedere debeat, cumq. a calore temperato fieri dicatur. Quatenus vero ad alios humores comparari potest, si quis eum ponat calidum, & hu-

4. cap.

quo. dicit
quo. 236. & 39. exp.
12. cap.
19. cap.

101. p. 62

Q

midum, certe faciet; ea ratione, qua idem asserimus de vere, & tanto verius istud affirmare poterimus, si verum est Galeni dictum in lib. de simpl. medic. facul. ubi quae temperata esse dicuntur, non absq. moderata caliditate, humiditateq. talia constitui posse, testatū reliquit. Haec igitur pauca, quo ad has disceptationes breuiter dicta sint, qui eas exactius, & exquisitius tractatas videre cupit, is accedere poterit ad commentarium Piccolominei in lib. de humor. In quo illud aduertant studiosi, nullum facere negotium duas illas Galeni auctoritates, quas adducit ad probandum sanguinem esse calidissimum; quem admodum & ipse ostendit, quatum vna ponitur; de rep. altera lib. de form. foetus. tum quia non de proprio calore sanguinis loquitur his in locis Galenus, sed de eo, quem in transitu a corde acquirit. tum quia de aggregato quatuor humorum omnium verba habet, de quo etiam ceteris in locis supra citatis intelligit; cum eum humidū, & calidum statuit. nos autem loquimur de eo sanguine, qui est quartus humor, deq. propria eius qualitate, ac temperatura. Et sicuti non est verum dicere omnes, qui laborant febre; quae est calida, & sicca; esse temperamentum calido, & sicco; quamuis tunc temporis habeant maximam caliditatem, & siccitatem, ita pariter & de sanguine participante colorem a corde, non est dicendum ex sua natura esse calidissimum. ex his igitur manifestissimum euadit nullum facere negotium, hac in re, duas illas Galeni auctoritates. Sed adhuc remanet quaestio, quae quaedam in hoc Hipp. loco. Nam si verba eius iij. aphor. quibus morbos tempore veris euenientes, enumerat, inspicere volumus; videbimus hoc tempore, atrae bilis etiam esse in corpore maximam copiam. quod tamen minime esse deberet, cum longedissent inter se atrae bilis, & veris qualitates ac temperaturae. Nam ipse scribit. Vere etenim furores, & atrae bilis, & morbi comitiales, & profluvia sanguinis, & anginae, & graue-

dines, & rancedines, & tusses, & leprae, & impetigines, & vitiligines, & pustulae, & ulcerae plurimae, & tubercula, & articularum morbi. Modo atrae biles, & leprae, ut de alijs fileamus; ex humore melancholico superabundante fiunt; & cum in corpore item redundantem ostendere dicuntur. Facilis est responsio. Non enim ex eo, quod per id tempus melancholia superabundet, eveniunt hi morbi. sed ea ratione, qua humor hic, alijs anni temporibus accervatus, & aggregatus, a calore ambiente ad corpora nostra nuperrime addito, attrahitur ab intimis corporis partibus, ad externas. quo extracto, si in caput raptum habuerit, atrae biles; si in cutim, leprae fieri contingunt.

XXXIV.

Aestate autem sanguis adhuc uiget, & bilis in corpore assurgit: quae ad autumnum usque protenditur. Autumno exiguitur sanguis, quod naturae eius autumnus aduersetur. Bili uero corpus aestate, & autumno occupat. quod his indicijs cognoscet. nimirum hoc anni tempore, homines bilem sponte euomunt, & biliosiora medicamentis purgati deijciunt. Id ipsum & febres indicant, & hominum colores. Est uero pituita aestate imbecillior. est enim tempus hoc naturae illius aduersarium; quippe cum calidum, & siccum sit.

COMMENTARIIV. S.

Bilem naturaliter incrementum accipere a caliditate, & siccitate aestatis, cum in his duabus qualitatibus inter se conveniant, hac particula docet. Idque ex euacuationibus, morbis, & coloribus ostendit. Cumque euacuationes sint induplici differentia, aliae enim spontaneae sunt; aliae ab arte paratae; de ambabus mentionem facere voluit. Siquidem dixit, homines bilem sponte euomunt, & biliosiora medicamentis purgati deijciunt. Aliud in-

Q ij

21. aphor. ¹¹ dicium dicebamus ex morbis sumptū fuisse. per id enim
¹² tempus febres omnes, quae eueniant, bilem superabun-
¹³ dantem manifesto ostendunt. Verum Hipp. breuitati stu-
 dens protulit tantum febres. iiij. vero aphor. ceteris nam ge-
 neris sint, his verbis, scriptum reliquit. quibus etiā alios,
 praeter febres, connumerat aestiuos morbos. Aestate
 autem nonnulli horum, (scilicet, qui eueniunt tempore
 veris) & febres continuas, & ardentis, & tertianae fe-
 bres, & quartanae, & vomitus, & alui profluvia, & lippi-
 tudines oculorum, & aurium dolores, & oris ulceratio-
 nes, genitalium putredines, & sudamina. Tertium pro-
 bationis genus desumebatur a coloribus. colores enim
 quibus praediti sunt homines bilem flauam, seu pallidam
 mirifice indicant. cum per id tempus homines pallidio-
 res reddantur. Colores efflorescere, quales sunt humo-
 res praedominantes in corpore, testatur Hipp. lib. de hum.
 In princ. 2. expo. 4. cap. & Gal. j. aphor. eosque esse humorum proprietates, non au-
 tem partium, docuit Gal. iij. de sanit. tuend. quinimmo
 omnium colorum in corpore apparentium, medici humo-
 ribus causas assignant; vt etiam annotauit doctissimus
 Simon Portius, in commentario, quem in lib. de coloribus
 edidit. quales igitur sunt humores, efflorescit color ad
 extra: nisi intro regurgitauerint, & retracti fuerint. quod
 quidem euenire potest, aut propter frigus, aut propter
 rigorem, aut aliquam animi perturbationem, vt sunt ti-
 mor, tristitia, pudoris initium, & alia consimilia. vt an-
 notauit Galenus loco citato lib. de tuenda valetudine.

XXXV.

*Autumno sanguis in homine sit paucissimus, nam siccus est
 autumnus, & qui iam hominem refrigerare incipiat. Porro atra
 bilis autumnoplena est, atque plurimum uiget.*

C O M M E N T A R I V S.

Ad quartum nunc transit humorem, qui supererat ad-
 huc, nempe ad succum melancholicum. Ego enim liben-
 tius latine dico verba illa *μελανα χολή*, bilis nigra, seu

siccus melancholicus, quam atra bilis. Ostendit igitur humorem hunc autumno augeri: & ex contrario sanguinem per id tempus minui. Siquidem autumnus est frigidus, & siccus; sanguis vero est calidus, & humidus. Hic notandum venit aliquam reperiri controuersiam inter Hipp. & Gal. Siquidem Gal. j. de temperamentis autumnum vult esse siccum, & inaequalem in calore, & frigore. id est, modo istud illum superare; & contra; modo illum hoc excedere; ut per id tempus sensu percipit quilibet. Quod etiā Gal. ex verbis ipsiusmet Hipp. colligit, qui iij. aphor. dixit. Vbi eodem die modo calor, modo frigus erit; autumnales morbi expectandi sunt. Dicere possumus Hipp. de autumno non secus censere, ac faciat Gal. sed cum hoc in loco vellet ostendere bilem nigram, quae est frigida, & sicca; proportionem autumno respondere; non metuit statuere eundem siccum, & frigidum. forsan ad longitudinem caloris, & frigoris in autumno dominantium respiciens. Siquidem longiori temporis spatio perdurat frigus, quam calor, cum hic non nisi in meridie increseat; illud vero & tota nocte, & mane, ac vesperi intualeat: quamobrem cum magis perduret autumnus tempore in aere frigiditas, siccitati iuncta, quam caliditas; idcirco maxime facere ad nigri humoris incrementum dicitur autumnus. qua de causa opus fuit Hipp. earum meminisse qualitatū, quae nigro humori correspondērent, easq. in autumno statuere. hae autē erant frigiditas, & siccitas; non autem siccitas, & in calore, ac frigore inaequalitas. Quod affirmavit Hipp. hoc in loco de nigra bile; eam, scilicet, augeri tempore autumnus, nullis probauit indicijs, quemadmodum fecit de alijs. Sed id protulit tantummodo, ac legislatorum more veluti sancit. Num forsan quia voluerit nos ex similibus istud adiungere? an quia istud adeo euidentius est, ut nulla indigeat probatione? Quis enim animaduertens morbos, qui per autumnum tempestatem fiunt, non nouit nigrum humorem tunc tempo-

ris quam maxime dominari? Morbi, quos nobis autum-
 nus affert, ut iij. aphor. habetur. sunt hi. Febres quartanae
 „ & erraticae; lienes; aquae intestinum, & tabes; & stil-
 „ lida urinae: & difficultates intestinum: & leuitates
 „ intestinum: & coxendicum dolores: & anginae: &
 „ anhelationes (quas graeci astamata vocant.) ilei, morbi
 „ comitiales: furores: atrae biles. Sed adhuc relinquitur
 dubium ab Archangelo Piccolomineo motum in ijs comi-
 quos in lib. de hum. Gal. adscripto, exarauit. Is igitur di-
 cit, si sensui acquiescere volumus, nos omnino iudicatu-
 ros autumnum esse siccum, & in calore, & frigore inae-
 qualem, cum tunc temporis modo calor, modo frigus per-
 cipitur. Sed si rationes insequi voluerimus, tenet ipse,
 nos prorsus non posse non confiteri, autumnum esse, ut ver,
 temperatum. Ad quod probandum mouetur duabus ra-
 tionibus, & auctoritate vna Galeni, quas prorsus in fran-
 gibiles tenet; quasq. insolutas reliquit. Nos vero non
 recedentes ab antiquorum placitis, autumnum esse siccu-
 & inaequalem eo modo, quo ponit Galenus, tenemus.
 quamobrem operae pretium facere duximus, si quae hunc
 hominem in re tam clara perplexum reddiderunt, addu-
 cemur, siq. eis respondere conabimur. Sed antequam ad
 ponendas rationes istas deueniamus, illud prius notare
 debemus, nos loqui de autumnino in regione illa, in qua ce-
 tera omnia anni tempora, ratione accessus, & recessus solis
 per qualitates quattuor distinguuntur inter se. adeo ut ver
 temperatum, aestas calida, & sicca; hyems vere frigida,
 & humida sit. Modo hoc sic se habente mouetur primo
 hic vit tali ratione. In eadem distantia est sol, quo ad
 nos, in tempore autumnino, in qua est, etiam tempore veris.
 Sed ver ratione solis dicitur esse temperatum: ergo pari-
 ter & autumnus temperatus erit. Secundo, Ros non fit,
 nisi cum aer temperie in sortitus fuerit. ut j. meteorolog.
 dicitur ab Arist. Sed ros gignitur sole existente (dicit Pic-
 colomineus) in signis aequinoctialibus in vere, & autum-

no : ergo sicut ver est temperatum, pari pacto & autumnus temperatus appellari poterit. Tertio adducit auctoritatem Gal. qui j. de temp. scriptum reliquit hoc pacto. 4. cap. Si quis hoc in mundo est ordo, ac prout melius est, non prout peius, omnia sunt disposita, probabilius sit plura quidem ex anni temporibus temperata esse facta; unum vero, si modo aliquid, intemperatum. Ex quibus verbis concludi posse arbitratus est hic vir, si tria anni tempora statuenda sunt temperata, autumnum esse temperatum. Sed quantum deceptus fuerit, tum in hac, tum in alijs etiam rationibus adducendis, ex ijs, quae dicemus, omnibus palam fiet. Ad primam enim illam rationem, si Avicennae dictis stare volumus; facile respondebimus. Quod in eadem distantia reperiatur sol, quo ad nos in autumno, qua in vere dicitur esse, arguit quidem autumnum in calore, & frigore futurum esse temperatum; ut concessisse videtur Avic. ij. fen tract. j. Sed propter hoc non tollitur, quin in siccitate dicatur esse expers reperiendi. quae quidem siccitas ex praeexistentis aestatis temperamento adhuc immodica, excedensq. reperitur. Tu autem teneris ostendere hanc eandem distantiam aequalem illum reddere in omnibus qualitatibus, si vis eum prorsus esse temperatum, sicut est ver. Si dixeris tolli siccitatem ex frigore imminente, & quo quo pacto existente; non dissimili modo, quo humiditas veris ex constitutione hyberna ei adiuncta, tollitur ex calore supraueniente; & hoc modo, sicut ver ita autumnum temperatum reddi: tunc dicam cum Avicenna, non adeo posse frigus in tollenda siccitate, quantum potest calor ad imminuendam qualitatem aeris humidam. cum omnis calor exsiccat; non autem omnis frigiditas humectare habeat. quare facillime ver ex humido ad temperatum reducitur, moderato calore exsiccante. quod idem in autumno contingere non potest. Facilius enim est exsiccare, quam humectare. Relinquitur igitur omnino autumnus in qua-

litatibus passivis distemperatus. & hoc pacto nullum
 est argumentum Piccolominei volentis ostendere autum-
 num in omnibus qualitatibus, eo modo, quo ver, esse té-
 peratum. Insuper non defuerunt viri clarissimi, qui ne-
 quaquam credere voluerūt, ex eadem distantia solis, quo
 ad nos, in tempore veris, & autumnī, posse argui autumnū
 in qualitatibus activis, calido, scilicet, & frigido, tem-
 peratum esse. cum non sufficiat dicere; idem est agens
 eodem pacto propinquum, vel remotum: ergo & idem
 effectus. cum praeter id, requiratur etiam eadem dispo-
 sitio in patiente. Quamobrem cum aeris dispositio in au-
 tumno, sit longe diversa ab ea, quae tempore veris repe-
 ritur, non potest provenire eadem temperies in ambo-
 bus temporibus. Nam tempore autumnī aer dicitur esse
 maxime rarus, ac subtilis: ad suscipiendam vero quam-
 cūq. impressionem quā aptissimus. & eam ob causam
 evenit; quod recedente sole a nobis, statim inducitur fri-
 gidas in autumnū. admissio iterum calore, & sole, in-
 calefcit mirum immodum aer. In vere vero res longe se-
 cus se habet. quod ex eo manifestissimum evadit, quod
 nulla inaequalitas, quo ad calorem, & frigus percipiatur.
 Non valet igitur, est eadem distantia solis, quo ad nos,
 ergo eadem aeris qualitas. quia non est eadem aeris di-
 positio in utroq. tempore ad suscipiendum calorem, &
 temperiem. Quae, cum ita sint, quis est, qui non videat
 huius viri hac in re manifestissimam deceptionem? Sed
 transeamus ad secundam ab Aristotele desumptam ratio-
 nem. Quae, dato etiam, quod Arist. diceret; rorem fieri,
 quando sol (quod tamen ipse non asserit) reperitur in si-
 gnis aequinoctialibus, nihil probaret. ostenderet enim
 haec ratio, & auctoritas Arist. ad hoc ut ros fiat, opus esse
 nec intenso frigore, nec intenso calore, ut ipse dicit. Sed
 tamen concludendum non est, propter quod fit Ros
 in autumnū; ideo autumnū, quo ad omnes qualitates,
 esse temperatum. quemadmodum ver esse dicitur; quia
 potest

potest stare; quod ros generetur in quadam aeris constitutione, quae nec adeo erit frigida, nec adeo calida, quemadmodum in aestate, & in hyeme homines percipiunt; quae tamen non erit temperata: immo in siccitate non paucos excedet intervallo. Praeterea etiam dato, quod Arist. dixerit in signis aequinoctialibus, nil concluditur. quia si intelligit tempore aequinoctij rorem maxime fieri, quia maxime temperatus sit aer, hoc pacto constituet autumnum temperatum, quo ad minimam partem sui. quia exactum aequinoctium ad multos dies non extenditur. Demus etiam tunc temporis exactissimam aeris temperiem inueniri, hocq. ad plures extendi dies, noctesq. erit ne propter hoc dicendum totum autumnum esse temperatum? minime quidem iudicio meo. Praeterea etiam si principium autumnus esset temperatissimum, & adhuc magis; quam veris initium; quod saepissime in nostra hac regione intemperatissimum extat, nec ob hoc totus autumnus temperatus, ut ver, esset appellandus. Restat ut ad Galeni verba, quae obijciuntur respondeamus, in quibus si cortex tantummodo considerabitur, ut fecit hic vir; tria erunt constituenda anni tempora temperata; vnum vero intemperatum. concedatur ver, & autumnum esse temperata, quaero ab eo, quod nam aliorum aestatis scilicet, & hyemis erit temperatum; quodue illud, quod distemperatum ponendum erit? profecto ne verbum quidem, quod habeat ad respondendum, certo scio. Quis nam igitur sit sensus horum verborum declaremus nos. Galenus eo in loco disputat contra antiquos asserentes ver esse calidum, & humidum; & hoc modo temperatum. quia credebant quaecumq. essent calida, & humida, eadem & temperata esse. Adversus quos dicit Galenus, tantum distare hanc sententiam a veritate, ut potius tale ponatur ver, illud intemperatissimum existere confitendum esset. Cum tamen inconueniens sit naturam in disponendis anni partibus tempora alia tria, constituisse tem-

R

perata; idest, talia vt minime letalia sint; ver autem intemperatissimum, & naturae humanae maxime incommodum, ac pestiferum. hic est verus horum verborum intellectus. Ne quis autem mirari possit me exposuisse temperata, idest, minime letalia; eundem videre poterit Piccolomineum, qui propriam hanc, quam nunc narraturus sum temperati expositionē admisit, vbi de vere loquebatur. Regionem aliquam temperatam esse duobus modis dicere possumus; vno quidem, quando nec calor frigus; nec frigus calorem; siccitas ue humiditatem, aut e contra, humiditas siccitatem; nec aliquo alio modo vna qualitas aliam superat, & vincit. Alio modo dicitur regio temperata, cum statis singulis anni temporibus singulae qualitates, quae in aere dominari debent, praedominantur, inueniunturq.; adeo vt (vtar autem verbis Hipp.) tempestiua tempestiuis reddantur temporibus. in qua quidem significatione non exquisitè vsurpatur vox temperata, prout vnicuiq. patet. Quando igitur appellauit Galenus alias tres partes anni temperatas, voluit dicere tales, & huiusmodi praeditas qualitatibus, vt minime letales esse dicantur. quod eueniet, cum tempestiua tempestiue certis quibusdam temporibus reddi contigerit; vt, scilicet, aestas sit calida, & sicca; quando ita se se habere debet. sic hyems frigida, & humida, quando eam talem esse natura uoluit. & sic de singulis. Igitur inconueniens esset naturam fecisse haec tempora, hoc pacto tam optime inter se disposita, vt exinde commode viuerent animalia; ver autem intemperatissimum, & letalissimum constituisse. ibi enim probare intendit, quod si ver esset calidum, & humidum, esset maxime pestiferum, & vitae inimicum. Nullum igitur faciunt negotium hae rationes ad autumnalē temperaturam in dubium renocandā. quae fuerunt ab hoc homine tanti factae, vt has soluere praetermiserit, remq. sub dubium adhuc reliquerit, ad quas haec pauca sufficiat dixisse.

XXXVI.

Hyeme autem inualente bilis refrigescens minuitur, pituita uero rursum & ex multis pluuijs, atq. etiā ex longis augetur noctibus.

COMMENTARIUS.

In ostendendo incremento, & decremento humorum per anni tempora vsus est Hipp. veluti circulo. in id enim a quo incipit, desinit. ab hyeme enim, & a pituita auspicatus, in eadem etiam sermonem suum concludit. & ratio cur bis de hyeme verba fecerit est. quia cum superius tempore hyemis ostendisset solum fieri augmentum pituitae, cumq. sibi proposuisset, & etiā decrementum humorum ostendere velle, ideo necesse fuit in hyemem desinere; vt bilis minui per id tempus demonstraretur. Sed ex Hipp. verbis hoc in loco poterit quis instare tali pacto. Superius omnis auctiois, & diminutionis humorū causa relata fuit in similitudinem, quam habent inter se anni partes, & humores. & hoc praecipue ostensum est, cum de pituita verba haberentur. At nunc alias videtur huius rei causas assignare Hipp. cum dicit pituitam rursus augeri tempore hyemis ex multitudine pluuiarum, & ex longitudine noctium. Insuper si vera sunt, quae dixit hic Hipp. manifesta aderit hoc in loco cum Galeno controuersia. qui j. aphor. dicit. Somnos fieri longissimos tempore hybernō, propter noctium longitudinem. & asserit istud non parum conferre ad omnes operationes naturales. Modo his stantibus dicam ego & concoctiones adiuuari ex longitudine noctium per hybernū tempus; cum somni sint longissimi. quare multo minus deberet augeri per id tempus pituita. Ad has obiectiones facilis est responsio. Non vt innuat diuersam causam a frigiditate, & humiditate hyemis ad generandam pituitam dixit Hipp. pluuiarum multitudine, & noctium longitudinem. Sed vt hasce qualitates in ea tempestate reperi-

13. expo.

R ij

et demonstraret, ut ait Galenus humidam enim esse hyemem ostendit ex multitudine pluuiarum: frigidam vero ex longitudine noctium. Siquidem cum adeo sunt longae noctes, sol magis recedit a puncto verticis capitis nostri, quem Zenith appellant. e cuius longitudine aer ambiens maxime frigidus fit. prima igitur obiectio nulla est. Ad secundam dicimus. non ob id pituita augeri hyeme dicitur, quia noctes sint longissimae: sed quia tempus istud est frigidum, & humidum. neq. pariter hyberno tempore adiuvantur concoctiones per longitudinem noctium: sed propter somnos, qui longissimi fiunt. adeo ut in ijs, qui tanto somno non utuntur, noctium protractionem magis facere ad pituitam augendam, quam ad concoctionem, & ad operationes naturales optime perficiendas manifesto conspiciamus. ut hic apud Hipp. dicitur. corrui igitur non minus & secundum obiectum.

15 Aphor.

Galenus in expositione Hipp. aduersus autem sibi in iudicium renocat, cum scripserit j. aphor. Ventres hyeme, & vere natura calidissimos esse, & somnos tunc temporis longissimos fieri, &c. Ex quibus concludit, quia melius concoquunt, plures exhibendos esse cibos, quam per alia tempora. At hic dicit pituitam per hoc tempus maxime augeri. cum totum oppositum; si vera sunt, quae in aphorismis scripta sunt, dicere deberemus. Multas igitur tradit Galenus causas, cur etiam quod ventres sint calidiores, nihilominus generetur pituita hyberno tempore, quas quidem, cum ex se clarissimae euadant, non connumerabo. Verum hoc in loco illud minime silentio inuoluere volui, excellentissimum virum, & de re medica optime meritum, ut dissensionem hanc inter hunc, & aphorismorum locum, tolleret, dixisse. quod quando Hipp. j. aphor. affirmavit, ventres hyeme esse calidiores, &c. illud intellexisse de corporibus optime dispositis, & sanis. in quibus ratione caliditatis minime debet multiplicari pituita. hoc vero in loco, quando dicit pituitam maxi-

me augeri hyberno tempore, credidit hic vir Hipp. loqui de corporibus praeternaturam dispositis, & aegris; & hoc pacto solui controuersia. Quod quidem quantum a veritate alienum sit, non est adeo ignarus, qui non videat. Quo nam enim pacto hoc in loco ostenderet Hipp. loqui de aegris corporibus? Praeterea cum institutum sit huius libri velle demonstrare quattuor humores esse corporis humani elementa, quid turpius; quid ue a proposito sibi scopo longius imaginari poterit; quam istud demonstrare in corporibus aegrotantibus; & de humoribus praeternaturam constitutis? nihil mea quidem sententia. Multa etiam protulit hic vir aduersus ea, quae dixit Gal. hoc in loco. ubi quo modo pituita existentibus ventribus calidis, augeri possit, causas ostendit. quibus omnibus libenter respondi: nisi longe maiorem orationem requirerent, quam ex officio meo praestare possum. Postmodum illud mihi facile persuadeo, vt ex hac sua huius loci interpretatione, capere possint lectores, quantum valeant ea, quae aduersus Galenum dicit. In quibus doctissimi viri verbis illud animaduertere lectores poterunt. eum, dum causas a Galeno connumeratas ad capita reuocat, praetermississe causam, quae assignatur a Galeno sumpta ex multitudine cibariorum. quae quanti sit facienda, ostendit Alexâder siue Aphrodiseus, siue Medicus (vt volunt nonnulli) fuerit; qui ij. problem. illorum, quae Aphrodisei nomine circumferuntur; huius negotij in multitudinem cibariorum causam tantummodo refert. vt ex ipsius verbis, quae sunt haec, vnusquisq. cognoscere poterit. Cur pituitam per hyemem nasci, augeri q. solitum est. cum per id tempus parte interiore corporis simus calidiores, vt Hipp. med. lib. aph. scribit? Quoniam cibos, quos per hyemem largius sumimus, venter minime cōcoquere potest. ergo larga ista ciborum copia pressus, calore insito quasi extincto pituita per refrigerationem gignit. qui sanguis imperfectus

s. proble.

„ quidam non perperam potest appellari.

Vbi connumerat Galenus cibaria, quae per tempus hyemis comeduntur, dicit, καὶ βολῆς δὲ, καὶ κοχλίας, καὶ τυρόν. Trincauius notat se alijs in codicibus legisse hoc pacto, καὶ βολῆς δὲ καὶ κοχλίας, καὶ ὠά, καὶ τυρόν.

XXXVII.

Itaque haec omnia perpetuo in humano habentur corpore. quae tamen pro ratione instantis temporis particulatim, & ex natura singula nunc augentur, nunc imminuuntur.

COMMENTARIUS.

Dictum est quattuor humores esse secundum naturam, & congenitos; & a qualitatibus ambientis nos aeris secundum diuersas anni partes incrementum, & decrementum pati solere. nunc omnium, veluti epilogus, sunt verba haec; in quibus dicit Hipp. quod humores perpetuo in corpore nostro reperiuntur; qui pro diuersitate qualitatum circumstantis aeris augescunt. quando, scilicet, similitudine inter se concordēs sunt & anni tempestates, & humores. & diminuuntur tunc temporis, cum sibi dissimiles fuerint. & hoc eis euenit, & secundum partes anni; nam sanguis vere; bilis aestate augetur. & sic de ceteris. & secundum naturam, quod dixit Hipp. vel ad totum annum respiciens; si enim totus annus esset pluuiosus, frigidus, & humidus, tunc humores varij non augeretur pro diuersitate partium, & tempestatum ipsius anni, sed pro qualitate in aere per totum annum dominante, humorem vnum tantum augeri facile contingeret. & sic non immutarentur secundum anni partes. Vel dixit Hipp. secundum naturam, de partibus ipsius anni intelligens; quia non semper euenit vt ver sit calidum, & humidum; quemadmodum dicit Hipp. vel temperatum, vt ait

Galenus, & tunc non est necesse, vt humor augeatur, qui tunc temporis solitus est augeri; vt puta sanguis. sed pro diuersitate qualitatum modo vnus, modo alter incrementum, & decrementum accipiet. Verba illa Hipp. κατὰ μέγος; καὶ κατὰ φύσιν; intelligibiliore forsan efficietur, si latine vertantur. & secundum partes, & secundum naturam, vt fecerunt nonnulli. quam particulatim, & ex natura: vt dixit Trincauelius. Vtroq. tamen modo & intelligi, & constare possunt.

XXXIX.

Porro ut annus uniuersus omnium particeps est tam calidus, & frigidus; quam humidus, & siccorum: nam nihil ullo unquam tempore sine ijs omnibus, quae in hoc mundo sunt, consistere posset. Immo si uel unum quippiam desit, cetera etiam omnia aboleantur: quia omnia eadem necessitate constituta sunt, mutuoque ab se aluntur.

COMMENTARIUS.

Quoniam superius dixerat Hipp. si contigerit hominē aliquo eorum, quae cognata sunt, priuari; illico moriturum; idcirco illud in praesentia ostendere vult. ne quid absq. probatione ab se scriptum relinquatur. Quod vt commode faciat, nequaquam discedens ab anni similitudine, accipit eodem modo hominem humorum participem esse, quo pacto annus dicitur esse particeps quattuor qualitatum; calidi, frigidi, humidi, & sicci. Infert deinde, quod sicut annus, non esset amplius annus, si aliquo horum priuaretur, ita & homo, non esset amplius homo, si aliquo quattuor humorum penitus priuaretur. & hoc pacto non solum ostendit dictum suum veritatem obtinere; quando, scilicet, affirmauit; si aliquo quattuor humorum destitutus fuerit homo, morietur; sed etiam noua

17. tex.

ratione probare haec humanae naturae esse elementa probabiliter affirmare poterimus. quoniam nisi omnes adessent, & vnus deficeret, illico mors induceretur. ergo signum est hominem ex ijs compositum, & conformatum fuisse. Ait igitur Hipp. similitudine desumpta ab anno. Sicut annus, cum ad hoc, vt sit annus secundum naturam dispositus, idest, ad hoc vt diuersas habeat in suis partibus tempestates, particeps debet esse diuersis in temporibus calidi, frigidi, humidi, & ficci: si contingeret aliquo horum carere, non esset amplius annus, idest, in eo, non essent partes illae, quae ei secundum naturam inesse debent. Immo si propter consumationem (vt ita dicam) destrueretur vnus ex elementis, non tantum annus, sed mundus etiam totus deficeret. vt ex Arist. j. meteorolog. sumere possumus. Ita & humanum corpus, si penitus aliquo quattuor humorum priuaretur, necessario interiret. ergo quemadmodum dicimus annum calido, frigido, & ceteris ablatiis non esse amplius annum; ita & erit verum idem de homine, deq. humoribus asserere. Porro ut annus uniuersus. &c. quemadmodum annus diuersis in temporibus necessario constat ex calido, frigido, humido, & sicco. hocq. non de quocumq. calido, frigido, humido, & sicco, quae per excellentiam ita dicuntur, intelligendū esse notat Galenus; sed de elementaribus qualitatibus verba Hipp. interpretanda sunt, hoc pacto. quemadmodum annus participat calores, & frigores, & ceteras qualitates, quae propriae elementis tribuuntur &c. Quod vt probet subiungit sequentia verba. *nam nihil ullo unquam tempore.* &c. idest, quod annus sit particeps calidi, frigidi, & ceterorum, patet; quia omnia ea, quae sunt in mundo rerum generabilium, & corruptibilium ex ijs constāt, scilicet, ex elementis, elementorum ue qualitatibus. Quae Hipp. vt philosophus supponit. tamquam ea, quae ex philosophia petenda sunt. Deinde debebat concludere Hipp. sine ijs consistere non potest. vt sensus totius rationis

rationis esset. quemadmodum annus, qui ex calido, frigido, & ceteris componitur qualitatibus, non est amplius annus, cum alicuius harum expers fuerit, &c. Sed quia dixerat, omnia ex quattuor elementis constituta esse, ideo vniuersaliter protulit; aliquo ipsorum penitus deficiente, omnia corruptum iri, non tantum annum. Quod vero omnia destrui contingat horum aliquo ablato, breuiflime probat Hipp. quia omnia eadem necessitate constituta sunt; vt, scilicet, ex elementis nutriantur, augeantur, & conseruentur. vt etiam elementa ex se ipsis alimentum accipiant. vt pluribus in locis ab Arist. monstratum fuit. & quemadmodum ostendit in expositione Galenus. in qua, si pura, & sincera essent elementa, minime cetera, quae ex ijs constant fieri, & augeri posse, probat. Quibus subscripsit Auerroes his verbis, quae iij. meteorol. scripta reliquit. Si ignis esset calor, & siccitas esset in eo in fine, & sic frigiditas, & humiditas in aqua, numquam temperarentur, & admiscerentur ignis, & aqua, & facerent aliquid. & propter hoc, quod siccitas ignis non est in fine, nec humiditas in aqua, potuit esse, quod vnum esset potentius, & ideo admiscerent se. Ad hoc igitur vt elementa ex se inuicem materiam suae nutritionis, & sui quandoq. ortus, accipere possint, necesse fuit, ea non esse summis qualitatibus praedita, nec sincera; vt supra notauimus. & non solum ignis, vt dicit hic Galenus, est particeps aereae, & fumosae cuiusdam qualitatis, & ad sui nutritionem humore indiget; sed ex Arist. j. meteor. ignem, & aerem, & aquam, & terram, vicissim ex se oriri, eorumq. singula in singulis esse potestate dicimus. ideo vt verum sit affirmare in terra ignem, aerem, & aquam; in aqua similiter, & in ceteris, cetera inueniri elementa.

XXXIX.

Sic autem, si aliquid etiam eorum, quae cognata sunt, in bono deficiat, fieri nequit, ut ille uiuat.

COMMENTARIUS.

Textus hic praeter conclusionem, quae ex superius traditis inferitur, nil aliud concludit. Sicut igitur annus, non est amplius annus, eo pacto, quo exposuimus; si una ex suis praecipuis partibus defecerit; ita pariter & homo, non est amplius homo, si vel sanguis, vel bilis, vel aliquis alius humor destruetur. ex quo patet, quod sicuti ad annum constituendum necesse est modo hanc, modo illam praedominari qualitatem; ita & in homine perpetuo opus est quattuor humoribus; sin minus non esset amplius homo. De anno respectu suae regionis locutum fuisse Hipp. nemo est, qui ambigere debeat. in qua sicuti, & in Italia, ratione diuersarum qualitatum, & per mutationum aeris, partes inter se diuersas, & distinctas sortitus est annus. Hoc annotare volui, ne quis credat Hipp. dictum verum esse in omni mundi climate. Siquidem ijs, qui sub polum vtrumq. habitant (modo ijs in locis habitari possit) annus alio modo se habet. Nam quo ad solem, diuiditur annus in diem vnam tantummodo, & noctem vnam. quorum vtrumq. spacio sex mensium perdurat. quo vero ad aeris qualitates, sex menses habent frigidissimos, alios vero neq. tepidos dixerim. Quibus in locis, si quis vellet diuidere annum eo modo, quo nos facimus, quam maxime deciperetur. Idem dici potest de ijs, qui sub aequinoctiali incolunt. quibus solet in eadem distantia, tam in tempore illo, quod respectu nostri est aestas; quā in illo; quod hyemem appellamus. Nec miretur quis Hipp. asserere annum a propria natura defecturum, si ex eius constitutionibus altera defecerit, cum in omni regione, eodem pacto minime diuidatur. Siquidem, quae pro exemplis ad aliquid ostendendum, sumimus; sat est pro parte veritari consona esse. vt hoc in loco facile est videre. Nam sicut nobis annus, qui se-

eundum naturam quattuor distinctas habet partes, non esset amplius annus aliqua ipsarum deficiente: ita pariter & homo, non esset homo, ex humoribus vno, vel altero deficiente. quod non minus consequitur, si annum accipiamus quatenus apud nos distinguitur; quā si & apud gentes omnes eodem prorsus pacto se se haberet.

Ad Galenum deueniamus, qui alio etiam modo humores vsui esse hominibus indicare voluit, ex alijs argumentis, ac fecerit Hippocrates. & inquit, succos istos maxime facere ad conformandos, componendosq. mores in hominibus. Illud primo notari debet, morum alios esse insitos a natura ab humoribus, & a temperatura; quam vnusquisq. sortitus est, prouenientes. vt timiditas, audacia, & huiusmodi. alios vero ex philosophia parandos, vt iustitia, continentia, & similes; qui ab humoribus minime ortum ducunt. auctore Gal. lib. artis medic. 36. cap. Secundo animaduertendum melancholiam praeter ingenij acumen, ob constantiam, quam hominibus, qui huiusmodi succo maxime participant, impertit; ad scientias, & artes inueniendas, capescendas, excolendasq. maxime conducere. adeo vt bellissime Aristoteli occasione praebuerit inuestigandi, cur omnes sapientes fuerint melancholici. Ceterum qui de moribus ex temperaturis, & humoribus prouenientibus exquisitius rem tenere cupiunt, accedāt ad lib. j. de anima Arist. & ad Gal. in illo volu. in quo probauit animi mores temperaturā corporis insequi.

XL. Vt autem in anno quandoq. hyems maxime uiget, aliquando uer, nonnumquam aestas, alias uero autumnus: sic & in homine semel pituita multum ualet, postea sanguis, mox bilis, & prius flaua, deinde atra.

COMMENTARIUS.

Ex eadem similitudine anni humores variari, & modo augeri, modo minui; quemadmodum in anno modo ca-

idum; modo frigidū, & ceteras praepollere qualitates, pronuntiat. quorum omnium, cum iam supra redditae fuerint rationes, & causae demonstratae; cumq. dictio, ut ait Gal. obscuritate careat; nullo alio haec verba indigere iudicauimus.

XLI.

Huic clarissime testatur, quod si homini idem medicamentum quatter in anno dare uolueris, hyeme pituitosissima ille tibi euomet, uere humidissima, aestate biliosissima, autumno nigerrima.

COMMENTARIUS.

Idem & hic adducit signum a medicamentis purgantibus sumptum ad ostendendum quattuor humores modo minui, modo augeri secundum diuersa anni tempora; & modo hunc, modo illum, pro varietate tempestatum, dominari: quod etiam supra attulit ad confirmandum haec cognata, & congenita esse. quemadmodū nos quoq. exposuimus. Si igitur idem medicamentum quatter in anno exhibueris, &c. Hic per idem medicamentum non aliquod ex ijs, quae vnum tantum genus humoris euacuant, ut est Agaricus, vel Rhabarbarum, intelligerem; quia huiusmodi medicamentum semper & in omni anni tempore propriū familiarēq. habet extrahere succum, magis quā alios; sin minus male medicorum negotium absolueretur. Sed per idem medicamentum quatter in anno exhibendum, vellem potius ut compositum quoddam, quod quattuor aequaliter humores educere debeat, intelligeremus; quo quidem exhibito indubitanter certe crediderim, maiorem semper fieri euacuationem illius humoris, qui proportioni anni tempore responderet; quam aliorū. & hoc pacto nulla poterit ingeri in dictis Hip. dubitatio. Aliud insuper hoc in loco animaduersione dignum mihi est visum. Nam supra Hipp. dum probare vellet quat-

tuor humores semper reperiri in corpore humano; cumq. deuenisset ad sanguinem, non probauit eum adinueniri ex euacuatione facta per pharmacum; cuius etiam rei supra rationem diximus; quia quae trahunt sanguinem venena, & non medicamenta dicuntur esse; sed per fluxionem ex vulnere iniecto. hic tamen visus est uti probatione illa, quam supra respuit. cum dicat, si medicamentum dederis alicui homini quater in anno, tempore veris is euomet humidiora. non igitur sibi ipsi constat Hipp. Dicerem non absurdum esse Hipp. hic aliquantisper dissentire ab eo, quod supra dixerit; cum quae nunc dicuntur hoc in loco, tanquam ea, quae supra exacte tractata fuere, repetantur; & veluti in epilogum reducantur. Praeterea non est dissonum etiam tempore veris. ex pharmaco assumpto euacuari superfluitates aliquas humidiores, quae minime sanguis dici poterunt, & tamen sanguinem per id tempus increuisse demonstrent, quamuis sanguis non euacuetur: nam sanguine crescente, & suum ichorem etiam augeri necessario fateri debemus, qui, si medicamentum exhibitum fuerit, facile euacuari poterit in aliqua quantitate. & hoc pacto erit signum sanguinis superabundantis. Recte igitur, & optime dixit Hipp. hic, & supra; minimeq. sibi ipsi aduersatur. & tanto minus si iuxta secundam expositionem nostram verbum, *humidissima*, non pro sanguine, sed pro eius ichore, superfluitatibusq. intelligemus.

XLII.

Porro his ita se habentibus, conuenit ut morbi, qui hyeme augentur, aestate finiantur. qui uero aestate inualescunt, ut hyeme desinant. praeterquam quae dierum circuitu soluantur (dierum uero circuitum alias explicabo.) A morbis, qui uere oriuntur, autumno expectanda est euasio; & ab autumnalibus uere liberari necesse est. Id autem nouisse oportet, quod necesse est, ut morbus, qui haec tempora euaserit, iam annuus euadat.

COMMENTARIUS.

Inter varias, ac multas vtilitates, quas allaturus est hic liber ad medicos, in quo de natura humana, quatenus homo ex quattuor humoribus compositus est, differitur; duas in istis, & sequentibus verbis attulit Hipp. quae quidem omnes alias magnopere antecedunt. quarum prima, quae hac in particula ponitur, est. quod medicus ex traditis in hoc libro, sciet de morbis ijs, qui acuti non dicuntur, sed quia ad multum tempus protrahuntur chronici appellati sunt, prognosticari; & solutiones eorum praedicere per longum temporis intervallum, antequam evanescant. Altera est, quod habita diuersa ratione ad diuersos humores alijs atq. alijs temporibus dominantes, optime valebit aduersus illos tunc temporis, quâdo quis aegrotabit, praenales curationes aggredi, & conuenientia medicamenta afferre. quod minime sciret, nisi ex hoc libro, qui nam hyeme, qui vere, qui aestate, & qui autumno augeri, & minui dicuntur, didicisset. Quae quidem minime latuerunt Gal. vtilitates. Siquidem in describenda methodo, quam hoc in libro seruauit Hipp. de his hoc pacto verba habuit. Et inuenit quidem, quod ad huiusmodi scopos (scilicet, ad incrementum, & decrementum humorum) referre oportet, tum praedictiones solutionis morborum, tum etiam curationes. Quod hoc exemplo manifesto ostendi poterit. sit, qui laboret hyeme media febre quotidiana, vel morbo aliquo alio, ut puta destillatione frigida a cerebro ad pectus, quae omnia ex pituita suam ducunt originem. difficile erit, ut hic tam cito liber euadat. siquidem hyems quotidie magis, ac magis pituitosum adauget humorem. ut supra vidimus. qui etiam ad ver usq. extenditur. quamobrem illud manifestum relinquitur, morbos istos exitum non consecuturos, quo usq. non aduentet tempus, in quo de-

crescat humor pituitosus . quod non fiet priusquā aestas inualuerit . monstratum enim est pituitam per id tempus minui , & ad nihilum fere redigi . quae omnia si quis diligenter memoriae mandauerit , minime ambigēt , morbos istos iudicari haud posse , priusquam desierit hyems , adueneritq. aestas . & si aestatem etiam excefferint , eos annuos fore , haud dubie praedicere poterit . Insuper quo modo ambigere poterit quis , an medicamenta pituitam educentia magis cōueniant hyeme , an alijs temporibus ? nemo sane , qui hunc librum semel legerit : nisi vel quam ignarus , vel priscae medicinae , studiosus depopulator . Summa totius rei haec est . ad alia nunc descendamus . Hipp. habet *morbos , qui hyeme incipiunt , aestate desinere debere , &c.* Nam mutationes temporum , si secundum naturam fiant , illud boni nobis adferunt , quod morbos grauiissimos , & longissimos discutunt . quemadmodū , quae praeternaturam fiunt , vt plurimum morbos faciunt . vt testati sunt Hipp. & Gal. iij. aphor. *Qui uero aestate incipiunt , hyeme desinunt , modo non sint ex eorum genere , qui absoluntur in dierum circuitu , &c.* Posset quis ambigere , cur magis Hipp. hanc posuerit conditionem , vel potius exceptionem morbis aestiuis , quam alijs , qui alijs fiunt temporibus . Huius dubitationis hanc praeberem solutionē . Morbi , qui in aestate fiunt , vt plurimum ex humore bilioso ortum ducunt . vt omnes vno ore fatentur . qui humor facillimae est concoctionis , educationis , & resolutionis . quibus de caussis facile , citoq. absoluitur . idq. euenit saepissime certo quodam , ac determinato dierum spacio , seu circuitu , qui quandoq. quarto die , nonnumquā septimo , aliquando vndecimo , non raro quartodecimo , saepissime vigesimo clauditur . vel ad summū (hic enim est vltimus acutorum morborum terminus) ad quadragimum finitur . quo quidem in tempore , quia statis quibusdam diebus morbos intendere , & iminuere solet natura , ideo illud Hipp. circuitum appellauit . vnde dictū

est ab eodem alias. Tertia exquifita, feptenis circuitibus (quod longiffimum eft fpatium) iudicatur. Qui vero funt dierum circuitus, pollicetur Hipp. alijs in locis fe tractaturum. idque varijs in locis praeflitit, tum in lib. progn. tum in aphor. tum etiam in lib. epid. & alibi. Quinimmo inter Hipp. libros coanumeratur duo huiusmodi tractationis. quorum alter de diebus decretorijs, alter vero de iudicationibus infcribitur. verum funt quā plurimi doctiffimi viri, qui libros illos fpurios, Hippocrateq. indignos credāt. De huiusmodi circuitibus, deq. diebus decretorijs locutus eft Gal. tum in lib. de crifib. & de diebus ceticis, tum fparfim alijs in locis. Hanc igitur ob caufam, quod morbi aestiui, cum fiant ex humore biliofo tenui, faepiffime folent circuitibus dierū abfolui, dictum fuit ab Hipp. morbos, qui aestate funt, hyeme definere; nifi funt ex eorum genere, qui acuti dicuntur, & circuitu dierum euanefcunt. Cur autem non omnes (dubitabit rursus quis) funt acuti in tempore aestatis morbi? curq. non abfoluuntur omnes per dies iudicatorios; cum ex bile omnes oriantur; vel faltem, qui ex bile nati funt? Respondet Gal. pluribus in locis. praecipue vero iij. progn. Nam faepe refoluuntur morbi tempore aestatis, & tamen relinquitur pars humorum magis craffa, ex praeeffenti calore affata, & veluti in cinerem redacta. quod maxime euenit in ijs morbis, qui per sudorem foluuntur. quae facile materia apta uel ad prorogandum, vel ad alium aducendum morbum efficitur. fi in loco aliquo calido extiterit, & noua humiditate madafacta efferbuerit. Alias duas affert cauffas Gal. ij. de diff febr. cur non feruentur circuitus in morbis, in quibus feruari deberent. quarum vna eft, quod quandoq. exiffente materia in aliquo membro, ex qua fieret morbus ordinatus, & per dierum circuitus acceffiones flatutas habens, alia fuperuenit ex alio loco demandata materia, quae totum ordinem peruertit, ac perturbat. Altera

malae

27. expo.

vlt. cap.

de nat. hum. Comment. 145

malae victus rationi tribuitur; quae si in sanis morborum causa esse valet, quanto magis in aegrotantibus valebit, & ad impediendos circuitus, & ad prorogandos morbos. Ijs igitur de causis non semper sunt morbi in aestate ordinati; nec semper breui dierum spacio eosdem absolui contingit. Alias insuper huius rei adiungere possemus causas; quas minime silentio inuolueremus, si ex professo hac de re nobis fieret sermo. quasq. videre licebit & j. & iij. prognosticorum apud Galenum ipsum. Hic enim sat fuit eas dixisse, quae dubitationem possent e medio tollere. *Morbus, qui haec anni tempora excesserit, iam annuus euadet, vel ut exponit Galenus, annuus; quia post annum soluitur, vel annuus, quia annis opus habebat ad sui solutionem.* quem admodum indicauit Hipp. iij. aphor. dum quosdam peritiorum morbos septem annis absolui dixit. Qui adeo contumaces sunt morbi, ut tam longo spacio indigeant ad solutionem, tandem desinunt quandoq. ex mutatione aetatis, ut uoluit annotare Hipp. eo in loco. Quantum autem possint aetatum mutationes, praeter ea, quae manifeste ab omnibus cernuntur, ut dentium ortus, seminis eiectionis, barbae emissio, & cetera huiusmodi, satis aperte demonstrauit Hipp. ij. aphor. Vbi in aliquibus iuuenibus morbum comitalem solui ratione mutationum aetatis, testatum reliquit. Verum res bene ageretur, si soluerentur saepe adeo morbi omnes saltem ex permutatione aetatis; & minus crudeles ex temporum anni successus variationibus. Sed adeo vitae inimici inueniuntur morbi, qui nec mutationes aetatum expectant, nec variationibus temporum cedunt, ut de cachexia scriptum reliquit inter graecos eloquentissimus Aetius lib. iij. de morbis diuturnis; his verbis. Cachexiam autumnus concipit, hyems alit, ver ad uitam vehementiam perducit, aestas vero interimit. *Medicum quoq. sic morbis instare opus est, quasi horum singula in corpore plurimum pro anni tempore, quod maxime ex natura se habet, uigeant.*

23. 25. expo.

28. aphor.

45. aphor.

ult. cap.

XLIII.

COMMENTARIUS.

Utilitatum huius libri alteram in prognostico, alteram in curatione ponebat Hipp. declarauitq. in quo constituta esset, quae ad praedicendum spectabat. Nunc alteram, quae ad curationem attinet, breuiter perstringit. inquit medicum in curandis aegris, illud semper inquirere debere; quis nam ratione temporis anni dominetur, & superabundet humor in corpore hominis. quod quidem ex ijs, quae supra scripta sunt, accipere debet. & pro ratione diuersa, diuersis uti medicamentis, tum purgantibus, tum praeparantibus, ut vocant, & disponentibus humores ad eductionem. *Quod maxime ex natura se habet.* haec propterea adiunxit verba Hipp. quia supra docuerat hyeme pituitam, vere sanguinem, aestate bilem, autumno vero melancholiam augeri. quod minime fieret, nisi annus suam seruaret naturalem dispositionem, & constitutum sibi ordinem. Quod maxime intelligendum est de anno, eo modo affecto, quo Graeciae, ubi scribebat Hipp. quotannis esse solet. ut supra annotauimus. quae etsi aliquantisper sit temperatior Italia, tamen parum differt annus Italis, ab eo, quod tempore Hipp. Graecis contingebat. quamuis forsitan verum in dubium reuocari posset. sed de his alias. Vnum dixit, quod huc usque me torfit Galen. dum methodum ab Hipp. seruata, describeret. nam vult eum fecisse mentionem de aetatibus ad ostendendum augmentum, & diminutionem humorum, cum tamen in hoc libro, ne verbum quidem ad hunc scopum de aetate legere potuerim. Nam quod dicit Galenus in se verum est. immutantur enim humores pro diuersis aetatibus in homine: sed tamen Hipp. istud in hoc libro non dixit. Nec dici potest verbum illud aetatum, ab aliquo forsitan in margine scriptum, alicuius scriptoris incuria in textum irrepsisse. siquidem non minus extra rem esset in margi-

ne, quam sit in verborum serie. Verum nec illud amovere audeo, nec quo pacto dictum fuerit a Galeno diuinare scio.

Singulis partibus ostensum fuit a nobis, quemadmodum in initio expositionis polliciti sumus, ubi res ita postulabat, methodum a Galeno descriptam, omnibus numeris obseruatam fuisse ab Hipp. Verum in hac re relicta sunt adhuc verba illa. Interim vero dum quaereret elementa, quibus componitur nostrum corpus, elementorum totius fecit mentionem. Quae quia a nobis non fuerunt aliquo in loco aptata, suspicari forsitan posset quis a Galeno inèpte inter ostendendum Hipp. artificium interiecta fuisse. Sed si quis ad eorum vim respicere voluerit, nec Galenus tamquam superfluous, nec ego tamquam deficiens accusari poterimus. Nam ex se ostendunt varijs in locis a nobis apponenda fuisse. quamobrem ne lectores vsq. ad satietatem, repetitis ijs verbis infinities, fastideremus; ea vbiq. locorum adscribere nolimus. Sat est, quod qui mentem Hipp. adhibebunt, ex se satis aperte cognoscere poterunt, ea incassum minime scripta fuisse a Galeno. Excellens, pariterq. doctus Cassola verbum illud in fine expositionis, quod scribitur *απολογίαν*, libentius legit, *αντιλογίαν*, idest, contradictionem. In cuius sententiam manibus, pedibusq. iuimus, tum ob singularem linguæ graecae, ac pariter medicae litteraturae peritiam; tum ob grauissimum, seuerissimum iudicium. quo non parum huic meo labori; qua est erga me animi beneuolentia affectus; profuit.

FINIS.

Venia impetrata a Superioribus.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagina	linea		
8	1	Pro innuit	Lege innuit
12	8	rationis	rationi
13	29	faciendos	facientes
17	30	geg	geg
20	11	ob id Hipp.	ob id afferuisse Hipp.
27	18	re asges	re asages
31	vlt.	fibrae	fibrae
33	4	qui laborantib.	qui in laborantibus
	4	dicitur, saniē	dicitur, reperitur, sāiē
40	1	nulla	multa
41	1	minus	nimis
46	1	propriae	proprie
	4	plerunt	poterunt
	7	μομο	μομο
50	33	generentur	generarent
73	1	ceteros huores	ceteros inueniri hum
76	31	morbos	morbis
77	11	egressam	egressum
	17	praedita	praeditus
83	31	dolent	dolere
86	13	dolore	dolere
88	29	εωτωολα & οντος	εωτωολα & οντος
90	20	ατρα, in flama	flama in m atram
93	15	euentu	euentu
111	24	alliciant	alliciunt
121	vlti.	calidum	calidum
123	1	certe	recie
	17	calidū & humidū	temperatum
147	26	grauissimū,	grauissimum, ac